This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Eigendom van
K. Miggelendam, 1874.
te
Utrecht.

MERKWAARDIG VERHAAL.

Vos
AN

Digitized by Google

GEDRUKT BIJ D. ALLART.

Digitized by Google

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

Digitized by Google

A. B. Saakes, excud.

MICHIEL CHRISTIAAN VOS,

EMERITUS PREDIKANT van SWARTBERG (nu CALEDON),

IN ZUID-AFRIKA.

Dit is 't gelaat van VOS, veeleer een *Lam* in trekken,
Dat d' eerbied kan in 't hart voor stillen ootmoed wekken:
Een *Vos*, om Vossen, die den wijngaard schade doen,
Met list bij heil'ge list, te stuiten in hun woên;
Een MICHAEL in kracht, om JEZUS eer te schragen;
Een CHRISTIAAN in deugd, om JEZUS beeld te dragen.
Tuig, *Neêrland! Afrika!* tuig, *Azië!* van hem,
Die ons deez' bladen gaf, al zwijgt zijn' priesterstem.

T.

Digitized by Google

MERKWAARDIG VERHAAL,

AANGAANDE HET

LEVEN EN DE LOTGEVALLEN

VAN

MICHIEL CHRISTIAAN VOS,

Predikant der Hervormde Christelijke Gemeente, op onderscheidene plaatsen in *Nederland*, *Zuid-Afrika* en *Azië*, van zijne jeugd af tot den tijd van zijn Emeritusschap;

DOOR HEM ZELVEN IN DEN JARE 1819, BRIEFSGEWIJZE AAN EENEN VRIEND MEDEGEDEELD.

MET HET PORTRET VAN DEN SCHRIJVER.

Tweede Druk.

Te Amsterdam, bij

H. HÖVEKER.

1850.

Digitized by Google

TO NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
1910734
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1925 L

EBEN-HAËZER.

Tot hiertoe heeft de Heere geholpen.

1 SAMUEL VII: 12*b*.

Digitized by Google

BERIGT VAN DEN UITGEVER.

Hij, die zich, op verzoek van den waardigen Ds. VOS, met het nazien der volgende brieven wel heeft willen bemoeijen, om voor de uitgave van dezelve te zorgen, wenscht hartelijk, dat de lezing van dit Werkje, en nu, en vervolgens nog lange na 's mans dood, tot eer van God en den Verlosser, ja ten zegen voor velen zijn zal.

Hij heeft den braven man altoos gekend als een mensch, die zijne ziele had overgegeven voor den naam en de zaak van JEZUS, onzen Heer; die overal waar Hij eenig nut konde stichten, de gelegenheid daartoe waarnam; en die te gelijk (welk een sieraad voor een Christen-Leeraar!) nederig van zich zelven dacht, en een ander, die uit liefde tot JEZUS in Zijne dienst werkzaam was, uitnemender rekende, dan zich zelven.

God zij, bij het klimmen zijner jaren, en onder zijne menigvuldige ligchaams-ongesteldheden, zijne hulpe en vertroosting! — Hij blijve, daar hij nu te *Tulbach*, zoo als het thans genaamd wordt, in zijne oude gemeente woont, in eene straat, van welke hij zelf de eerste grondlegger geweest is, en in zijn ei-

Digitized by Google

gen huis, door hem niet voor zijn persoon, maar voor zijne brave echtgenoote gekocht, om daarin na zijn overlijden te wonen; hij blijve, zegge ik, nog een geruimen tijd onder de levenden gespaard, ter hulpe zijner gezellin in de opvoeding hunner kinderen, en hij hale, naar zijnen lust en wensch, zijn hart van tijd tot tijd op, in het openbaar verkondigen van het Evangelie, zoo verre zijne krachten zulks toelaten, tot nut voor velen, en ter uitbreiding van het Rijk des gezegenden Verlossers; aan de uitbreiding van welk Rijk deze Godsgezant, (hoe weinigen van onze Orde smaken dat genoegen, en deelen in die eer!) in *Europa*, *Azië* en *Zuid-Afrika* mogt dienstbaar zijn.

Utrecht, Augustus 1824.

Naschrift. Toen dit werkje in 1824 afgedrukt, het getal der voor Ds. VOS bestemde Exemplaren verzonden, en het schip reeds op de reede van *de Kaap* aangekomen was, overleed zijn Eerw., zoodat de waardige man die Exemplaren niet heeft kunnen ontvangen en dus de uitgave van deze zijne Brieven niet heeft mogen beleven! Hij blijft desniettemin leven in de harten, daar velen dezelve met stichting en zegen lazen, waardoor de eerste druk eener talrijke oplage dan ook geheel uitverkocht en deze tweede, door den nog steeds blijvenden aftrek, noodzakelijk is geworden. De Heere gebiede ook daarover zijnen genadigen Zegen!

S. VAN BEUNINGEN.

Digitized by Google

VOORBERIGT.

Ik wil u, waarde Lezer! kortelijk bekend maken, wat mij bewoog tot de uitgaaf dezer brieven, die een geschiedkundig Verhaal in zich bevatten van de wegen en handelingen Gods met mij gehouden, van mijne geboorte tot het tijdstip van mijn Emeritusschap als predikant.

Velen mijner Godvruchtige vrienden in onderscheidene werelddeelen, namelijk, drongen dikwerf er zeer op aan, dat ik het een of ander voor de drukpers in gereedheid zoude brengen; dan ik werd daarin terug gehouden, vooral ook door de bedenking mijner mindere geschiktheid daartoe, waarom ik zulks aan bekwamer mannen wilde overlaten; evenwel de sterke pogingen, door mijne geliefde Echtgenoote in het werk gesteld, hebben mij eindelijk overgehaald, om aan hare begeerte en daardoor tevens aan het verlangen van vele anderen te voldoen. — Zij vroeg mij namelijk met veel nadruk : »heeft God »uw (zoo gij het steeds noemt) gering *dienstwerk niet »menigmaal aanmerkelijk gezegend! ja, mag ik niet zeg»gen, veel meer gezegend dan het werk van vele leera»ren, die gij in verstand en Godsvrucht verre boven u »steldet? Herinner u slechts. wat gij mij van den zali»gen* VAN DER FEEN, *in zijn leven waardig Evangelie»dienaar te* Amsterdam, *verhaald hebt; wat zijn Wel »Eerw. u betuigde, toen gij slechts eenige maanden*

Digitized by Google

»onder vele gemoedsbezwaren als proponent in die groote »wereldstad gepredikt hadt: wel nu, kan God ook niet »zoo doen met hetgeen gij door de drukpers gemeen »maakt, hoe gering zulks ook in uwe oogen zij? — Hier »komt (zoo vervolgde zij) dat gij nu, uw Emeritusschap »verkregen hebbende, door uwe stem niet veel nut meer »kunt stichten; kunt gij het prediken niet geheel nala- »ten, wij kunnen evenwel niet verwachten, dat gij zulks »nog lange zult kunnen doen; en dat strekt zich ook niet »verder uit, dan ter plaatse, waar gij persoonlijk tegen- »woordig zijt; maar hoe lang zelfs na uw overlijden, »en hoe verre in de wereld kunt gij niet arbeiden en »onder den Goddelijken zegen nut doen aan de belangen »van onsterfelijke zielen door uwe geschriften! — Laat »u dan toch tot zulk een goed werk overhalen, en om »onzer kinderen wille, die ik weet, dat gij teederlijk lief »hebt, daartoe bewegen.''

Ja, waarde Lezer! ik kon dat liefderijk verwijt en dat dringend verzoek van haar, die mij de liefste op deze aarde is, niet langer weêrstaan, maar verklaarde aan haar verzoek te zullen voldoen, en er spoedig mede te zullen beginnen. — Intusschen op de vraag, die ik aan haar deed, waarover zij dan begeerde, dat ik in de eerste plaats iets zou opstellen? gaf zij mij ten antwoord: »dat zij dit wel geheel aan mij overliet, en zeer »tevreden zou zijn, wanneer ik iets in het licht gaf »hetgeen ik dacht het meest tot eer van onzen God »en tot nut van zijne Kerk te zullen verstrekken; »doch, daar ik zoo goed was zulks aan hare keuze te »laten, verzocht zij mij allervriendelijkst, dat een Le- »vensverhaal van mij zelven *het eerste mogte zijn;*

Digitized by Google

»*want* (*zeide zij*) *sedert die dertien jaren, dat God* »*ons door den band des huwelijks aan elkander verbon*»*den heeft, heb ik u van tijd tot tijd, en voor acht* »*jaren, toen gij vijf en twintig jaren in de dienst van* »*het Evangelie waart werkzaam geweest, in uwe Jubel*»*predikatie zoo veel van Gods bijzondere leiding, met* »*u gehouden, hooren verhalen, dat ik mij zeker voor*»*stel, dat een eenigzins uitvoerig verhaal daarvan, in* »*orde voorgesteld, onder den Goddelijken zegen, van* »*groot nut voor 's Heeren vrienden niet alleen,* »*maar ook voor anderen zoude kunnen verstrekken.*"

Schoon ik nu wel terstond het zeer moeijelijke van deze taak gevoelde, wilde ik evenwel, daar ik het aan hare keuze had overgelaten, onder opzien tot Gods hulpe, aan hare begeerte voldoen, hetgeen ik dan ook haar te kennen gaf, met bijvoeging, dat zij met mij God wilde smeeken om zijnen bijstand in de uitvoering van dat werk, en dat Hij ook in het bijzonder van mij weren wilde al het verfoeijelijke eigen, *en mij een eenvoudig oog mogte schenken op zijne eer en heerlijkheid.*

Bij het nader indenken nopens de wijze, hoe dit Levensverhaal best in te rigten, is het mij voor gekomen, dat zulks voegzaam in den vorm van brieven, aan eenen vriend geschreven, zoude kunnen geschieden, hetgeen, zoo ik vertrouw, den leeslust te meer opwekken en levendig houden zal. De eene brief is wel wat uitgebreider dan de andere; dan, dit is doorgaans bij het schrijven van brieven het geval, en het eene tijdperk van ons leven levert ook meer belangrijke stof op, dan het andere.

Digitized by Google

Meer heb ik in dit Voorberigt niet te melden; ik eindig dus hetzelve met deze bede: God zegene dit Verhaal, en geve, dat zijne vaderlijke liefde en trouw, waarvan ik zoo vele proeven in mijnen levensloop heb ondervonden, velen mijner Christen-vrienden en vriendinnen opwekke tot geloof aan en vertrouwen op Hem, die tot elken zijner vereerders zegt: Ik zal u niet begeven; ik zal u niet verlaten.

Rodezand (*nu* Tulbach),
in Zuid-Afrika,
15 December 1819.

M. C. VOS.

Digitized by Google

KORTE INHOUD DER BRIEVEN,

IN DIT VERHAAL VOORKOMENDE.

EERSTE BRIEF.

Bladz.

Verhaal van hetgeen er met mij sedert mijne geboorte in de *Kaapstad,* in mijne kindsche jaren gebeurd is. . . . . 1.

TWEEDE BRIEF.

Mijne bekeering en mijn verlangen om Leeraar te worden, en wel bepaald in het land mijner geboorte; waartegen zich echter een groot bezwaar opdeed. . . . . 7.

DERDE BRIEF.

Hoe voor mij, na zelfverloochening en beproevingen ondervonden te hebben, de weg gebaand is, om naar eene Hoogeschool te komen. 16.

VIERDE BRIEF.

Mijn vertrek van *de Kaap,* en hetgeen er nog vóór en bij dat vertrek, bij het passeeren der *Linie,* en verder op mijne reize tot mijne aankomst in *Holland* is voorgevallen. — Opgetogenheid bij het zien der *Noord-Hollandsche* steden en dorpen. — Mijne komst te *Amsterdam,* en vertrek van daar naar een dorp in *Gelderland,* waar ik, ter voorbereiding voor de Akademie, een jaar bleef en het besluit nam om naar de *Utrechtsche* Hoogeschool te gaan. . . . 27.

VIJFDE BRIEF.

Mijne aankomst te *Utrecht.* — Merkwaardige ontmoeting, welke ik aldaar had ten huize van Prof. G. BONNET, en van eene Godvruchtige Dame, die ook aan *de Kaap* geboren was, benevens mijn verder verblijf te *Utrecht,* gedurende mijne Akademie-jaren. . . 36.

ZESDE BRIEF.

Hoe ik, propenent geworden zijnde, verhinderd werd naar mijn

Digitized by Google

Bladz.

Land en mijne maagschap weder te keeren. — Verzoek van den oudsten Leeraar J. TIJKEN, te *Amsterdam*, om voor Zijn Wel-Eerw. de predikdienst waar te nemen, welk verzoek ik bewilligde, en den 28sten Julij 1784 begon. Zwaar opzien tegen dat werk. Moedeloosheid over mijnen tegenwoordigen toestand, waardoor ik in grooten druk verkeerde. — Hoe onder dat alles mijn dienstwerk in mijne proponentsdagen nadrukkelijk gezegend werd. — Mijne beroeping als predikant, niet naar *de Kaap*, maar naar *Woudenberg*, mijne eerste gemeente in *Nederland*. Mijne bevestiging en intrede aldaar, den 3den Julij 1785. . . . . 44.

ZEVENDE BRIEF.

Hoe het mij in de drie eerste jaren van mijn verblijf te *Woudenberg* gegaan is. — Komst van mijne *Afrikaansche* vrouw (met wie ik vóór mijn vertrek van *de Kaap* gehuwd was) aldaar, en wat mij verder te *Woudenberg* is wedervaren, totdat ik in Maart 1788 naar *Hilversum* beroepen werd. . . . . 56.

ACHTSTE BRIEF.

Mijn verder verblijf te *Woudenberg*, na het bedanken voor het beroep naar *Hilversum*, en de vrucht, welke ik vooral sedert dien tijd op mijn werk aldaar had, tot mijn vertrek van daar naar *Pijnacker*, waar ik in Augustus 1789 beroepen werd . . . . 67.

NEGENDE BRIEF.

Wat er gedurende mijn verblijf te *Pijnacker* tot mijn beroep naar *Oudewater*, waarvoor ik bedankte, is voorgevallen. Kort daarna te *Woerden* beroepen zijnde, nam ik dat aan, en nam afscheid van mijne geliefde *Pijnackers*, den 7den November 1790. . . . . . 75.

TIENDE BRIEF.

Mijne bevestiging en intrede te *Woerden*, den 21sten November 1790, en wat mij aldaar ontmoet is, tot op het tijdstip mijner aanstelling als predikant voor de *Kaapsche* Kerk, in October 1793. 87.

ELFDE BRIEF.

Mijn afscheid van *Woerden* naar *Amsterdam*, en van daar naar *Texel*. — Ik predikte nog aan *den Helder* en te *Huisduinen* op den laatsten Zondag vóór mijne afreize uit *Europa*, en had in deze laatste plaats ook nog eene zonderlinge ontmoeting. — Vertrek naar *de Kaap*, den 8sten November 1793. Vermakelijke reis op zee en behouden aankomst op de *Kaapsche* reede, den 8sten Maart 1794. 96.

Digitized by Google

Bladz.

TWAALFDE BRIEF.

Mijne aankomst in de *Kaapstad*, prediking in mijne geboorteplaats (in de *Kaapsche* Kerk), en aanstelling tot predikant op *het Rodezand*. — Mijne intrede aldaar, den 4den Mei 1794, en verrigtingen vooral omtrent de Slaven en Heidenen . . . . 103.

DERTIENDE BRIEF.

Mijne verdere verrigtingen gedurende mijn verblijf op *het Rodezand*. — Ik bezoek vervolgens de Christenen tot aan de grenzen van het Gouvernementsland, en verkondig ook onder de Heidenen, die ik aldaar ontmoette, het Woord des Levens. — Bij mijne terugkomst vind ik den toestand mijner *Rodezandsche* gemeente minder gunstig. — Nu besluit ik, op aandrang van mijne echtgenoot, eene reis naar *Engeland* te doen; doch vertrek alvorens, op verzoek van den Gouverneur, naar *Graaf Reinet*, ter wegneming der geschillen tusschen de landlieden en den Magistraat, hetgeen van een gelukkig gevolg is. . . . . 118.

VEERTIENDE BRIEF.

Mijn afscheid en vertrek van *het Rodezand* naar het Eiland *St. Helena* en van daar naar *Engeland*. — Ontmoetingen op de reis naar dat Land, en gedurende mijn verblijf in *Londen*. — Door het *Londensch* Zendeling-genootschap word ik aangezocht, om als Superintendent, eenige Zendelingen naar *Azië* te geleiden, en hen aldaar in het werk te stellen; en werd, eindelijk uit medelijden over den ellendigen Kerkstaat van *Ceylon*, gedrongen, het schriftelijk beroep daarvan aan te nemen. . . . . 129.

VIJFTIENDE BRIEF.

Vertrek en reize van *Londen* over *de Kaap*, eerst naar *Tranquebar*, alwaar mijne echtgenoot sterft, en vervolgens naar *Columbo*, de hoofdplaats van *Ceylon*. Drie dezer medereizigers (Zendelingen) blijven op *Tranquebar*, om op de Kust te arbeiden. . . . . 141.

ZESTIENDE BRIEF.

Aankomst te *Columbo* en ontmoetingen aldaar. De Zendeling Ehrhardt, besluit zich te *Madura* neder te zetten; terwijl Read onder mijn opzigt blijft. — Aanstelling tot predikant in de stad *Punt de Gale*, en mijne verrigtingen in die gemeente. — Te dezer plaatse treed ik in het huwelijk met mijne tegenwoordige echtgenoote, die mij tot veel hulp en troost is. — Akelige toestand van den Kerkstaat alhier en van geheel *Ceylon*. — Vervolgens word ik beroepen naar de stad *Columbo*, alwaar ik niet zonder vrucht arbeid, maar ook veel tegenstand ontmoet. — Eindelijk verlaat ik *Ceylon*. 154.

Digitized by Google

Bladz.

ZEVENTIENDE BRIEF.

Gesprek met mijne echtgenoote, ter nadere bevestiging van den akeligen toestand der Kerkstaat in het Godsdienstige te *Punt de Gale* en van geheel *Ceylon*, in mijnen vorigen brief medegedeeld. Terugkomst in *Tranquebar*. Uitstapje naar *Negapatnam*. Aanstelling tot predikant voor de Hollandsche en Engelsche gemeente aldaar. Anderhalfjarige arbeid bij dezelve; ontslag en afscheid. Vertrek naar *Madras*. Prediking aldaar voor de Engelschen en Hollanders: ook te *Paliacatte* en *Sadras*, voor de overgeblevene Hollanders. Vertrek van *Madras*, na omtrent vijf jaren in *Azië* doorgebragt te hebben; waar ik ten sterkste van de noodzakelijkheid van Protestantsche Zendeling- en Bijbel-genootschappen overtuigd werd. — Terugkomst met de mijnen op de *Kaapsche* reede, den 26sten November 1809. . . . . 177.

ACHTTIENDE BRIEF.

Wat er bij, en kort na mijne aankomst op *de Kaap* is voorgevallen. — Geduchte aardbeving aldaar. — Aanstelling tot predikant in de gemeente van *Swartland*. Hier hield ik mijne jubelpredikatie van mijne 25jarige Evangeliedienst in onderscheidene gedeelten der wereld. — Vervolgens werd ik door den Gouverneur verkozen en dadelijk aangesteld tot eenen grondlegger der nieuwe gemeente van *Swartberg*, naderhand *Caledon* genoemd, en hetgeen ik sedert Mei 1811 aldaar gedaan en ondervonden heb tot het tijdstip, dat ik mijn Emeritusschap verkreeg, en naar *het Rodezand* wederkeerde. 186.

NEGENTIENDE BRIEF.

Mijne veilige aankomst onder Gods geleide op *het Rodezand*, nu *Tulbach* genaamd, en nog eene en andere bijzonderheden, daarbij aangeteekend. . . . . 200.

Digitized by Google

EERSTE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Ik wil dan, om aan uw verlangen, aan dat van vele mijner vrienden, en aan de begeerte van mijne hartelijk geliefde Echtgenoot te voldoen, u het een en ander mededeelen aangaande de wegen en handelingen Gods met mij gehouden, en te dien einde in dezen eersten brief mij bepalen tot mijne kindsche dagen.

Ik ben geboren op den 31sten December 1795 in de hoofdplaats van dezen Zuidhoek van *Afrika*, thans genaamd de *Kaapstad*, van Christen ouders, die van Europesche en Aziatische voorouders afkomstig waren: — van de vijf kinderen, die mijne ouders hadden en allen zonen waren, was ik de jongste. Ik werd geboren met eene, ofschoon geene doodelijke en zeer bekende, echter allerlastigste ligchaamskwaal (*), waardoor ik veel ongemak en

(*) Men noemt die den *Dauwworm*.

Digitized by Google

smarten leed; terwijl alle middelen, aangewend te mijner genezing, te vergeefsch waren.

Daar ik ondertusschen hierbij gezond van hart bleef, werd ik al vroeg met mijne broederen ter school gezonden; doch te huis komende, was ik blijde, dat mijne kleederen van mijn ligchaam gedaan werden, ter verzachting mijner smerten, door de zachte hand van mijnen mij teeder liefhebbende vader; een man, van wien ik vast geloof, volgens hetgeen ik van hem heb hooren verhalen, dat hij God gevreesd en menigmaal voor mij gebeden heeft. — Hoe vroeg ik ook van zijne zorge verstoken werd (daar ik op den dag zijner begraving slechts vijf jaren oud was) kan ik mij nogtans verscheidene blijken van zijne teederheid en van zijn medelijden duidelijk herinneren.

In het leeren mijner schoollessen was ik redelijk voorspoedig, en ontving, ten bewijze daarvan, meermalen eenen prijs of eene belooning. — Toen dit Land in den jare 1768 met de kinderziekte werd bezocht, en ik ook daarmede werd aangetast, hoopte men, dat, zoo de dood nu geen einde aan mijn ellendig leven maakte, ik hierdoor zeker van mijne aangeborene kwaal zoude genezen. — Dan, neen, mijn Vriend! want, ofschoon ik de kinderziekte zeer zwaar kreeg, en ik daardoor, zoo het scheen, als aan den rand van het graf gebragt werd, zoo was ik niet lang daarvan hersteld, of mijne oude kwaal openbaarde zich weder.

Mijne moeder, hertrouwd zijnde, werd er ook nu geene moeite of kosten gespaard, om mij, ware het

Digitized by Google

mogelijk, te genezen; dan, mijn ongemak bleef. — Het gebruik der natuurlijke warme baden, de insnijding van fontenellen, enz., alles was te vergeefsch; gelijk ook de mazelen, waarmede ik vervolgens bezocht werd, mijne kwaal niet weg namen.

Daar ik nu, gelijk men zegt, gezond van harte bleef, en ik wegens mijn lastig ongemak niet alleen aanhoudend onsmakelijke medicijnen gebruiken moest, maar mij ook van vele smakelijke spijzen, naar welke mijne lusten zich strekten, als ook van het spelen met andere kinderen op de straten en velden, tijden lang, moest onthouden, verdroot mijn leven (vermits ik toen nog geene beseffen of indrukken had van Dood en Eeuwigheid) mij zoodanig, dat ik menigmaal, onder het storten van vele tranen, uit diepe moedeloosheid, in tegenwoordigheid van mijne lieve moeder uitschreeuwde: *o! dat ik maar dood ware!* Mijne lieve moeder, die mij, haren jongsten zoon, teeder beminde, en zelve veel hartzeer, over mij gevoelde, antwoordde dan wel eens: »Kind! het is maar niet genoeg te sterven, »het komt er op aan, *hoe* wij sterven; wij moeten »daartoe bereid zijn." — Ik haar niet begrijpende, sloeg geene acht op hare woorden, en zij zelve, niet zeer in den weg des heils en der zaligheid onderwezen zijnde (hetgeen te dien tijde een algemeen gebrek in dat Land was,) kon zij mij geene verdere onderrigting geven. Nu en dan wat beter zijnde, speelde ik eens met andere kinderen in het veld, en ziet, zeer onverwacht gevoelde ik een

1*

Digitized by Google

schrik over mijne zonden; en over welke zonden? Over het vertrappen van het gras en van die bloemen, welke de goede God aldaar had laten groeijen. Ik spoedde mij van het veld naar huis, en bleef hierover nadenken. — Ja, het is mij, de gevolgen daarvan in overweging nemende, wel eens voorgekomen, of ik dat niet wel zou mogen aanmerken als het eerste begin dier genadige werking, en zalige verandering, mij, onwaardige, vervolgens geschonken. Althans ik kreeg van dat tijdstip aan lust, om nu en dan in den Bijbel te lezen, zonder van iemand daartoe opgewekt te worden. En ofschoon ik niets begreep van hetgeen ik las, vond ik nogtans bijzonder genoegen in het lezen van Jezus Lijdensgeschiedenis, wanneer ik wel eens zeer aangedaan kon worden en met den Heere Jezus medelijden had. Ook vond ik vermaak in het lezen van het geschiedverhaal aangaande den Oordeelsdag: hoe de schapen aan Jezus regter-, maar de bokken aan Zijne linkerhand zouden geplaatst worden. — Dan, ik verstond met den Kamerling van *Candace* niet, wat ik las, omdat ik niemand had, die het mij uitleide.

Wanneer ik maar kon, moest ik, en wel tweemaal iederen rustdag, naar de kerk, maar kwam er, (gelijk het doorgaans met het grootste getal der toehoorders gaat) zoo wijs uit, als ik er ingegaan was. Dit is zekerlijk meestal de schuld der toehoorderen zelve; »maar ook menigmaal van de »Predikers, die niet genoeg studeren, om naar de »vatbaarheid hunner toehoorderen te prediken, en

Digitized by Google

„derzelver aandacht gaande te houden." Ook was er, in mijn geval, tegen mij, dat er in ons huis, ofschoon mijne ouders dikwijls te kerk gingen, nooit een woord over de gehoudene predikatie gesproken noch aan de kinderen gevraagd werd, wat zij in de kerk gehoord hadden.

Daar ik langer leefde, dan ik verwacht, ja gewenscht had, werd het tijd, om aan eene beroepsbezigheid, voor mij te denken. Geene hoogescholen in dit Land hebbende, zoo verkozen mijne ouders, die wel gelegenheid genoeg hadden, al hunne zonen op onderscheidene Gouvernements-kantoren te plaatsen, liever, dat elk eene of andere kunst of ambacht zoude leeren, waarvan zij konden gebruik maken, wanneer zij zulks noodig hadden; en toch, in alle geval, zonder schade konden mededragen.

(Dachten vele ouders in deze dagen ook zoo: er zouden zoo vele onnutte ledigloopers en ballasten voor de maatschappij niet gevonden worden!) — Ik nu om mijn ellendig ligchaamsongemak niet wel bij vreemden kunnende geplaatst worden, werd, met mijne eigene toestemming, bij mijnen oudsten broeder bezorgd, om het zilver- en goudsmids-handwerk van hem en in zijnen winkel te leeren.

Nu was ik veertien jaren oud, en moest den ganschen dag in dat werk bezig zijn; terwijl ik 's avonds, bij kaarslicht, het *teekenen* leerde. En daar ik grooten lust voor de *muzijk* had, werd mij *één* uur 's daags vergund op het klavier te leeren spelen. Dat een en ander deed ik, naar mate mijn

Digitized by Google

ligchaamgestel zulks toeliet, met grooten lust. Ook kreeg ik op mijn dringend verzoek vrijheid, om tweemaal in de week, bij twee onderscheidene leeraren, mijne belijdenis te gaan leeren. Dan, ik moest mij, om mijns werks wille, daar ik niet langer tijd konde krijgen, spoediger tot lidmaat laten aannemen, dan ik anderzins zoude gedaan hebben; want ik vond, ofschoon mijn hart niet beter was dan dat van andere jonge lieden, echter geen vermaak in ijdele gezelschappen en in de zoogenaamde vermaken der wereld, maar wel in het leeren van geoorloofde en nuttige dingen. Waarschijnlijk was hiervoor geene andere reden, dan dat ik door mijn ellendig ligchaam was verhinderd geworden mij aan ijdelheid en dartelheid te gewennen. Het was mij zelfs in het muzijk leeren een last, allerlei ijdele dingen te moeten leeren spelen: het liefst nam ik daartoe de Psalmen, de Hoogduitsche gezangen en andere geestelijke liederen.

Tot hiertoe kan ik mij niet herinneren nog eenige wezenlijke indrukken of beseffen van de noodzakelijkheid der wedergeboorte of waarachtige bekeering gehad te hebben, ofschoon ik alle ondeugd afkeurde en hoogachting voor de deugd gevoelde. — Inderdaad, mijne onkunde in de Godsdienst was groot; en geen wonder, daar dat gebrek in dit Land toen algemeen was, en er niemand gevonden werd, die zich beijverde, om hetzelve uit den weg te ruimen.

Daar nu het tijdstip naderde, dat God zich in genade over mij ontfermen, en mij tot ernstig na-

Digitized by Google

denken over mijne eeuwige belangen brengen wilde, zal ik mijnen tweeden brief daarmede beginnen, en mijnen eersten hier eindigen; met toebidding van 's Heeren zegen; mij noemende.

Uw Vriend

M. C. V.

TWEEDE BRIEF.

Waarde Vriend!

Uit hetgeen gij mij meldt, bemerk ik, dat gij mijn eersten brief met oplettendheid hebt gelezen, en gevoelig zijt aangedaan over hetgeen ik reeds in mijne teedere jeugd heb moeten lijden. Uwe opwekking, om met 's Heeren hulp verder voort te gaan in het verhaal der wegen Gods met mij, daar het u voorkomt, dat de volgende verhalen welligt nader openbaren zullen, hoe wijs en goed het was, dat de Heere, mijn God en Vader, zulk een weg in mijne kindschheid reeds met mij gehouden heeft, treft mij, en doet mij uitroepen: o ja! Zijn doen is majesteit en heerlijkheid; Hij handelt met Zijne kinderen, voor wie Zijn eigen Zoon volkomen voldaan heeft, niet dan vaderlijk! — Ik ben dan bereid verder in mijn verhaal voort te gaan.

Digitized by Google

Omtrent een jaar bij mijn broeder gewoond hebbende, gaf hij mij, opdat ik nimmer ledig zijn zoude, een klein boekje in handen, met bevel, om hetzelve in de ledige oogenblikken, welke er in de lange avonden voor mij overschoten, te lezen. Dank zij den Almagtige, dat dit boekje in mijne handen viel! of, laat ik liever zeggen, dat het Gode behaagde, door dat boekje mij het allereerst tot eenig nadenken over Dood en Eeuwigheid te brengen!

Het eerste gedeelte van dat boekje, *over de rampzaligheid der goddeloozen na dit leven* handelende, verschrikte mij zeer. — Dan te onkundig zijnde, om mij zelven stellig onder de goddeloozen te rekenen, zoo was mij het ander gedeelte van dat boekje, handelende *over de gelukzaligheid der geloovigen na dit leven,* zeer tot opbeuring en verkwikking; terwijl ik nogtans eenige weken in eenen staat van volstrekte onzekerheid bleef, daar ik niet wist wat ik van mij zelven denken moest: of ik tot de goddeloozen, dan wel tot de geloovigen behoorde.

Doch, een godvruchtig man, die mijnen broeder meermalen bezocht, in onzen werkwinkel komende, en met mijnen broeder over het werk der genade in de zielen der geloovigen sprekende, werd mijne aandacht derwaarts getrokken, en ik bewogen daarnaar te luisteren. Hij verhaalde, hoe het hem sedert eenige dagen gegaan was; wat er in het verborgen tusschen God en zijne ziel was omgegaan, en deed dan vragen, hoe het mij-

Digitized by Google

nen broeder ging, welke vorderingen hij in de genade maakte, enz.

Ik dacht, welke gesprekken zijn dat? Nooit had ik zoo iets gehoord, (ten minste er nooit op gelet). Toen was het mij, alsof het mij ingefluisterd wierde; althans toen kwam het mij in de gedachten: *dit zijn dingen, waaraan de geloovigen van wier gelukzaligheid na dit leven gij gelezen hebt, kennis hebben, en die daaraan geene kennis hebben, behooren tot de tegenovergestelden, van wier rampzaligheid na dit leven gij ook gelezen hebt.* — Nu weken alle twijfelingen van mij en hield ik mij verzekerd, dat ik tot de goddeloozen behoorde, daar ik geene de minste kennis had aan zulke ondervindingen, als ik van dien godvruchtigen man had hooren opgeven. — O welk eene hoogachting, ja eerbied, gevoelde ik aanstonds voor de vromen, bijzonder voor dien man, welken ik toen, en vervolgens meermalen, niet alleen tot mijnen broeder, maar ook tot anderen, had hooren spreken.

Ik zocht gelegenheid, om op den rustdag, na de openbare Godsdienstoefening (want anders had ik geenen tijd), in gezelschap van de zoodanigen te zijn, die ik menigmaal voor Engelen aanzag: ofschoon zij, daar zij in nadruk schapen zonder herder waren, van geen bidden *met elkander* wisten, maar zonder dat bij elkander kwamen, en ook even zoo van elkander gewoon waren te scheiden; sprekende slechts van hetgeen zij ondervonden, en nu en dan ook over eenen of anderen Schriftuurtekst

Digitized by Google

waaraan somtijds evenwel wonderlijke verklaringen gegeven werden. — Hoe gebrekkig die gezelschappen ook waren (hetgeen ik toen niet beoordeelen kon) zat ik er een geruimen tijd, altoos met een beschaamd en veroordeeld gemoed: beschouwende mij zelven niet waardig, in zulke gezelschappen te zijn. Echter kon ik er mij niet van onttrekken. Had ik mij nogtans kunnen versteken, zoodat niemand mij zag: (als ik maar de woorden, die gesproken werden, verstaan mogte!) o hoe gaarne zoude ik dat gedaan hebben! — Nooit konde ik een woord spreken, zelfs niet wanneer ik aangesproken werd. Wilde ik het al doen, dan werd mij de mond, door onderscheidene soorten van aanvallen van den vijand der ziele, als gestopt. Nu eens was ik een JUDAS onder de discipelen van den Heere JEZUS, dan eens LOT's wijf, die wel *Sodom* uit was, maar evenwel omkwam: dus is het voor u best hier te zwijgen. — Ook zijt gij veel te onkundig, om tot zulke wijze en verstandige lieden te spreken. — Meermalen door den te voren gemelden godvruchtigen man zeer scherpelijk aangesproken wordende, ofschoon (gelijk ik van achter begreep) veel te scherp, beminde ik hem nogtans boven al de overigen, daar ik hem beschouwde als eenen vader in de genade, die zorg droeg, dat ik mijne zaligheid niet op eenen zandgrond bouwen zoude.

Het bidwerk, hoezeer dikwijls door den nood er toe gedrongen, was voor mij een allerzwaarst werk; en daar ik langzamerhand mij zelven meer en meer

Digitized by Google

in de diepte van mijne ellende leerde kennen, zoo werd ook daardoor, (hoe verkeerd toch!) de vrijmoedigheid tot bidden weggenomen. Dan onmogelijk geheel zonder bidden kunnende blijven, was het mij, wanneer de nood er mij toe drong, eene smertelijke zaak, geene plaats tot afzondering te hebben, en moest meermalen tot geheel vreemde plaatsjes mijne toevlugt nemen. Daar ik nu liefst, om met meer aandacht en hartelijkheid te bidden, overluid bad, zoo nam ik 's avonds mijne toevlugt tot de klipkuilen aan den *Leeuwenbil*, een berg aan de *Kaapstad*, uit welken men klippen tot fundamenten uitbreekt, en ook wel eens tot de ommuurde begraafplaatsen, buiten de stad, om aldaar, alleen zijnde, overluid te bidden, en mijnen bangen boezem voor God te ontlasten. O dit gaf mij, ofschoon ik nog voor eenen geruimen tijd, daar ik niet wist wat *gelooven* was, van mijnen zondenlast niet ontslagen werd, echter altoos eenige lucht, een klein vonkje van hoop!

Omtrent dezen tijd kreeg ik eenen boezemvriend, die, ofschoon jonger dan ik, veel meer vrijmoedigheid en godsdienstkennis had. Ik beminde hem als eenen broeder, en werd meermalen door hem naar mijne gewone bidplaatsen vergezeld; maar dan was het meestal zijn lot, om te bidden. Hij was mij niet zelden een aangename Evangelieprediker; waarom ik hem ook, (te meer, daar hij mij lief had) hartelijk beminde. Tegen hem zag ik zoo niet op als tegen anderen; kon tot hem met eenige vrijmoedigheid spreken en werd door

Digitized by Google

zijne gesprekken nooit ter neder geslagen, maar altoos opgebeurd en aangemoedigd.

Ik bleef echter twee jaren lang in eenen staat van gedurige twijfeling; somtijds van wanhoop en meestal tusschen hoop en vrees: totdat het den Heere uit genade behaagde, mij, te zijner eigen tijd, een geloovig inzien in JEZUS lijdende liefde tot zondaren te schenken, en mij te doen gelooven, dat deze overdierbare Zaligmaker niet alleen aan anderen, maar ook aan mij, tot wijsheid, regtvaardigheid, heiligmaking en volkomene verlossing geschonken was

Toen smaakte ik meer vreugde, dan de hebzuchtigen genieten, wanneer hun koorn en most vermenigvuldigd wordt; ja eene blijdschap, zoo als de wereld niet kent, en nimmer, met al hare grootheid, haren rijkdom en wellust, genieten kan, daar de Vorst des vredes, (o hoe onverstaanbaar is dit voor een armen wereldling!) niet dan van vrede tot mijne ziele sprak.

Dit echter duurde niet zeer lang; maar weinige dagen hierna begon ik (omdat ik de verdorvenheid mijns harten weder in mij gewaar werd) al mijne ondervinding in twijfel te trekken, en geraakte, door een toegeven in het ongeloof, geheel in het duister; niet wetende, wat ik van mij zelven denken moest.

In die nare omstandigheid, als de baren der zee op en neder geworpen wordende, wandelde ik op eenen avond alleen in het veld, gansch ontevreden over mij zelven, biddende om ontferming en uitredding uit dien toestand.

Digitized by Google

Nu kwamen deze woorden onder mijne aandacht; ja ik mag vrijelijk zeggen, zij vielen met kracht op mijn gemoed: *Zoo iemand mijn discipel wil zijn, die verloochene zich zelven, neme zijn kruis op en volge Mij.* Het was mij in waarheid, alsof Jezus zelf mij deze woorden toeriep. — Voor zoo ver ik dezelve verstond, voelde ik aanstonds groote genegenheid, mij daaraan te onderwerpen, en daarnaar te doen. Ik smeekte om genade daartoe.

Niets was mij verkieslijker, dan Jezus *discipel te zijn en Hem te volgen.* Dan weinig inzien in de *zelfverloochening* en *het kruis dragen* hebbende, ging ik den volgenden morgen onder mijn werk daarover peinzen en tot God zuchten, zulks te mogen verstaan. Toen kwam mij die hart-innemende les van den overdierbaren Jezus onder de aandacht: *Leert van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van harte.* Zijne gansche levensgeschiedenis, van Zijne kribbe tot Zijn kruis, (voor zoo ver ik mij die herinneren kon) mij te binnen brengende, was ik ten volle overtuigd, dat Hij, ja waarlijk te allen tijde, zachtmoedig en nederig van harte geweest was. Wat onaangenaams Hem bejegende, hoezeer Hij gehoond, gesmaad, bespot, belogen, belasterd en mishandeld werd, Zijne zachtmoedigheid en nederigheid week nimmer van Hem. — Wel, dat was zelfverloochening, dat was kruis dragen! Nu werd ik geroepen, om, zoo ik Jezus discipel zijn wilde, ook mij zelven te verloochenen, en mijn kruis te dragen; door onder alles, wat mij ooit om 's Heeren wille beje-

Digitized by Google

gende, hoe onaangenaam ook voor vleesch en bloed, van JEZUS te leeren, zachtmoedig en nederig van harte te zijn.

JEZUS mogt mij toen wel gezegd hebben: *hetgeen Ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.* — Ofschoon ik toen niet wist, tot welke zelfverloochening en tot welk kruis dragen ik in het vervolg zoude geroepen worden, werd ik op dien tijd verwaardigd, mij onder inroeping van genade, geheel aan JEZUS wil over te geven, ja was gewillig, om, zoo het JEZUS behaagde, om Zijnentwille den zwaarsten marteldood te ondergaan.

Mijne geheele ziel was levendig; JEZUS liefde drong mij. En met wie werd ik nu het eerst en het meest begaan? Met de arme slaven, die mij omringden. O wat medelijden gevoelde ik over hen, en vervolgens over de slaven in dit Land in het algemeen! Niet zoo zeer over hunne slavernij, (want velen hunner hebben het, naar den ligchame, inderdaad veel beter dan duizende vrije Christenen in *Europa*; worden niet mishandeld, hebben het onbezorgde voedsel en deksel, worden in ziekte van alles kosteloos voorzien, en behoeven, indien zij gehuwd zijn, voor niets, noch voor zich, noch voor hun kroost, te zorgen,) maar mijn hartzeer was over de verwaarloozing hunner onsterfelijke zielen. — Verbaasd stond ik, dat de leeraren, ja de vromen, die ik kende, zelve geen werk maakten van de zielen hunner arme dienstbaren. Eenige weinigen zonden wel sommigen der slavenkinderen,

Digitized by Google

in hunne huizen geboren, met hunne eigene kinderen naar school; maar zoo kort, dat zij weinig leerden. En dat was het dan ook alles! Voor zoo ver ik weet, verledigde zich niemand, om dezen hunnen dienstbaren een denkbeeld van de Godsdienst in te boezemen. Ofschoon men dus zijne slaven niet mishandelde, maar aan den eenen kant goed deed, zoo stelde men hen, in een zeker opzigt, aan de andere zijde, gelijk met zijne paarden, die ook gevoed en opgepast moeten worden, om hunnen arbeid te kunnen doen. Om de zielen dezer arme schepselen werd niet gedacht.

Daar ik geene vrijmoedigheid had, om iemand daarover aan te spreken, begon ik te verlangen leeraar te worden, en dat wel *in dit Land;* ten einde mij ook over de arme slaven te ontfermen en de eigenaars van slaven bij hunnen onvermijdelijken pligt omtrent die schepselen te bepalen. Dat verlangen groeide van tijd tot tijd bij mij aan; hoe meer ik om de zielen dier slaven dacht, hoe sterker ik begeerde in dit Land predikant te worden.

Mijne ligchaamsongesteldheid was hierin wel eene groote zwarigheid. Dan, behalve dat het daarmede te dezen tijde wat beter was, zoo geloofde ik ook, dat, zoo God mij riep, Hij deze zwarigheid dan ook wel zeer gemakkelijk zoude uit den weg ruimen. Ik maakte dit tot een voornaam onderwerp van mijn gebed, en alzoo werd ik in mijn verlangen dag aan dag aangemoedigd, hopende dat God mij hiertoe te Zijner tijd brengen zoude. — Dan, het behaagde den Algoede, mijne opregte

Digitized by Google

meening hieromtrent sterk te beproeven, zoodat ik al spoedig gelegenheid kreeg, om eenige zelfverloochening en kruis dragen uit te oefenen.

Het verhaal hierover, en hoe eindelijk de weg voor mij gebaand is, om naar eene hoogeschool te komen, zal mijn derde brief in zich bevatten.

Ik blijf nu met heilbede

Uw Vriend

M. C. V.

DERDE BRIEF.

Waarde Vriend!

Hebt gij mijnen tweeden brief met aandoening gelezen, en God voor Zijne genade, reeds in de dagen mijner jongelingschap aan mij bewezen, gedankt, ja zijt gij daardoor opgewekt om God ootmoedig te bidden voor u zelven, dat gij van alle twijfelingen genezen en in den geloove moogt bevestigd worden, dit verblijdt mij grootelijks; doch ik kan niet nalaten, mijn Vriend! u bij deze gelegenheid te herinneren, dat gij altoos moet zorg dragen, wanneer gij de bekeering of het leven van Christenen leest, dit nimmer tot eenen toetssteen te stellen, om er uwe eigene ondervindingen aan te beproeven, of die waar, dan valsch zijn. — De

Digitized by Google

ondervindingen toch der Godsvrienden verschillen (hoezeer dezelve in de hoofdzaken; in zelfkennis, in kennis aan den Verlosser, en in liefde tot God en CHRISTUS overeenstemmen) in de omstandigheden altoos, en menigmaal zeer veel; dus moeten wij nooit die ondervindingen, maar altoos en alleenlijk het Woord van den levenden God, of (tot ons meerder gemak) de tweede vraag en antwoord van onzen dierbaren *Heidelbergsche Catechismus*, zoo duidelijk en getrouw uit het Woord van God getrokken, tot onzen toetssteen stellen.

Deed het u ook, onder het lezen van mijnen brief, gevoelig aan, dat men in dien tijd hier niet meer werk maakte van de zielen der arme Heidenen en slaven; ik moet met u erkennen, dat dit tot schande voor het Christendom, en vooral van de leeraren aan zulke plaatsen, verstrekt, en er dus groote dankstof is, dat er thans meer aandacht op deze zaak gevestigd wordt, en men daarin meer belang stelt.

Doch ik wil mij hierbij nu niet langer ophouden, maar voortgaan met u in dezen derden brief te verhalen, welke zelfverloochening en beproevingen ik ondervond, en hoe eindelijk voor mij de weg gebaand is, om naar eene Hoogeschool te komen.

Daar er in dit Land toen ter tijd geene Latijnsche school, veel minder eene Hoogeschool was, was ik gedrongen, wilde ik een Evangeliedienaar worden, mijn Land en mijne maagschap te verlaten, en naar *Europa* over te stevenen.

Digitized by Google

Mijne lieve moeder (mijn stiefvader was te dezen tijde ook reeds overleden), hoezeer en teeder zij mij beminde, daar ik haar jongste kind was en zij met mij het meest had moeten tobben, kondé noch wilde mij in mijn voornemen hinderen, en gaf mij, op mijn verzoek om hare toestemming ten antwoord: »Lieve kind! ofschoon ik niet weet, hoe ik het »te boven komen zal u zoo ver van mij te zien »henen gaan, kan ik u echter, indien gij denkt »dat dit Gods wil is, mijne toestemming daartoe »niet weigeren;" terwijl zij zich opbeurde met de hope en belofte aan mij, om, wanneer God mij behouden als leeraar terugbragt, dan bij mij te zullen komen inwonen, ten einde hare laatste dagen onder mijn dak te eindigen. (En dit zoude ook geschied zijn, hadden tegenstanders, onder Gods wijze toelating, niet bewerkt, dat ik negen jaren langer in *Nederland* blijven moest, dan zulks ter bereiking van mijn billijk verlangen noodig was). In dien tusschentijd stierf mijne waardige moeder, dodat ik na mijn afscheid nemen van haar, haar nooit weder zag).

Ondertusschen was haar antwoord, aan mij gegeven, mij een aanmoedigend teeken van Gods voorzienigheid. — Weinig dacht ik toen, dat zware beproevingen mij voor de deur stonden. Daar ik ook afhankelijk van Heeren Weesmeesteren was, in wier handen mijn klein kapitaaltje berustte, konde ik zonder hunne toestemming niets beginnen, waartoe eenige onkosten moesten gemaakt worden. Tot vijfmaal toe wendde ik mij tot den

Digitized by Google

President der Weeskamer, met dringend verzoek om zijne toestemming tot mijn vertrek naar *Europa*, en tot mijne studie. Maar PHARAO's harte werd verhard, om mij niet te laten trekken. Ofschoon mijne moeder zelve met mij derwaarts ging, en mijn verzoek met de beste drangredenen ondersteunde, hielp echter alles niet. Het laatste bezoek, dat ik te dien einde bij hem aflegde, was, zoo vriendelijk, dat hij mij bedreigde, indien ik nogmaals met dat verzoek te zijnen huize kwam, ik verzekerd kon wezen, dat hij mij met eenen stok de deur uit zoude slaan.

Zwaar, ja bijkans ondragelijk was deze beproeving voor mij. Ik keerde moedeloos naar huis, en kon niet begrijpen hoe God dit toelaten kon; bijna zag ik van mijn voornemen af, te meer, daar mijn oudste broeder, met wiens tijdelijk belang mijn vertrek strijden zoude, mij ook tegenwerkte; en niemand der godvruchtigen, (één uitgezonderd) mijn voornemen goedkeurde: omdat zij allen alleenlijk met vleesch en bloed raadpleegden, en vaststelden, dat ik, van wege mijne aangeborene ligchaamskwaal, onmogelijk mijn voornemen zoude kunnen ten uitvoer brengen.

Op mijne kamer gekomen zijnde, viel ik op mijn aangezigt voor God ter neder, ten einde mijn bezwaard gemoed voor Hem te ontlasten. Ik leide mijne onaangename ontmoetingen en al den tegenstand, welke ik in mijnen weg vond, voor God bloot; en smeekte op deze wijze: »o Heere, mijn »God! waarom ontmoet ik al dezen tegenstand?

Digitized by Google

»Voor zoo verre ik mij zelven bewust ben, kan »ik immers niet anders oordeelen, of mijne be»geerte komt voort uit een zuiver beginsel en tot »een goed einde, en waarom mag ik die dan niet »verkrijgen? of dwaal ik misschien? werk ik veel»ligt niet uit zuivere beginselen, en is het Uw wil »niet, dat ik een verkondiger van het Evangelie »worden zal? o laat dan de hinderpalen voor mij »vermeerderen en maak dan mijn harte hiervan »los, ja breng er mij dan geheel van af. Maar, »Heere! is het tegendeel waar, zijn die tegen»standen enkel beproevingen, o hecht mijn hart »er dan meer en meer aan, en versterk mij dan »in mijne hoop en verwachting; ja wil dan op »Uw' eigen tijd, de hinderpalen uit den weg rui»men, en mijnen weg, om in het verkondigen van »het Evangelie Uw knecht te worden, voorspoedig »maken."

Van mijne kniën opgestaan zijnde, ging ik naar eene tafel, waarop een Bijbel lag: en ziet, de eerste woorden, op welke mijne oogen vielen, zonder dezelve opgezocht te hebben, (want ik kon mij niet herinneren dezelve ooit te voren gelezen te hebben) waren die, welke gij in JESAIAS. 41: vs. 8 *en vervolgens* lezen kunt. Na de lezing hiervan, tot het 16de vs., gevoelde ik de vertroostende kracht dier woorden, zoo sterk, dat ik tot op dezen dag geloof, dat God dezelve toen, door eene bijzondere voorzienigheid, mij te mijner opbeuring, bemoediging en vertroosting heeft doen voorkomen. Dezelve waren mij ook niet alleen toen, tot versterking

Digitized by Google

van mijn geloof en van mijne hope, dat God mij, onwaardige, hoe onwaarschijnlijk dit mij ook scheen, evenwel zeker op Zijnen tijd tot het werk van een' Evangeliedienaar brengen zoude; maar ook vervolgens, in onderscheidene, voor vleesch en bloed onaangename ontmoetingen, tot bemoedigende opbeuring en groote vertroosting.

Daar ik dus, van God zelven, in mijn verlangen en in mijne verwachting gesterkt was, begaf ik mij, met eene volle overgifte van mij zelven aan mijnen God, gemoedigd aan mijn handwerk. Mijne vijf leerjaren verloopen zijnde, bood mijn broeder mij eene goede belooning, indien ik langer in zijnen winkel wilde blijven. Dan, neen! ik verlangde naar vrijheid, om tijd tot studeren te hebben.

Ik werd dus zelf meester, meestal om Weesheeren, die mij hiertoe eenig geld moesten toereiken, te blinddoeken, daar ik toch niet voornemens was, veel in goud of zilver te werken. Spoedig nam ik een' wel bestudeerd persoon aan, die, ik weet niet door wat toeval, als Soldaat uit *Europa* gekomen was, om mij dagelijks in eenige voorbereidende studiën les te komen geven; van meening zijnde, om daarmede voort te gaan, tot ik mondig was, om dan, verlost van de Weeskamer, ten eerste de reis naar *Europa* aan te nemen.

Doch eenige maanden dus bezig geweest zijnde, vorderde ik niet genoeg in mijne studiën, en verbeeldde mij in *Europa* in ééne maand meer te zullen leeren, dan hier in drie. Ook begon mij de

Digitized by Google

tijd, tot mijn vijf en twintigste jaar, daar ik nu nog maar negentien jaren oud was, verbazend lang voor te komen. — Ik bedacht, dat een huwelijk mij ten eerste zoude mondig maken, en mij van de banden der Weeskamer, of, laat ik liever zeggen, van de dwinglandij van den in dien tijd fungerende Voorzitter van dat Collegie, terstond zoude losmaken en in vrijheid stellen: en deswege nam ik, zoo goed ik kon, mijne toevlugt tot God.

En ziet, in de godvruchtige gezelschappen, welke ik doorgaans des avonds van elken rustdag bijwoonde, had ik nu en dan eene jonge jufvrouw ontmoet, die omtrent twee jaren ouder was dan ik. Deze in bijbelkennis en in vrijmoedigheid om te spreken, mij verre overtreffende, en van mij, zoo wel als van anderen, voor eene bijzondere Christin aangezien wordende, dacht ik, dat zij eene geschikte vrouw voor een' Evangeliedaar zijn zoude. — Ik draalde niet lang, maar begeerde haar spoedig tot mijne echtvriendin; echter onder deze voorwaarde, dat, zoodra wij in den huwelijken staat bevestigd waren, ik haar voor zes jaren ten minste verlaten zoude, om mijne studiën in *Europa* te gaan volbrengen, en dan zoo het Gode behaagde, tot haar weder te keeren. Gij zult u niet verwonderen, hoe ik tot zulk een besluit komen konde, wanneer gij u te binnen brengt, dat het mij toen meer om het ambt van een' Evangeliedienaar, dan wel om eene vrouw te doen was; en daar zij een éénig kind in huis was, kon zij, zeer gemakkelijk, gedurende mijne afwezigheid, bij hare

Digitized by Google

waardige ouders blijven inwonen, als te voren.

Na mijn voorstel eenige dagen in overweging genomen te hebben, stemde zij met volle bewilliging van hare ouders (die mij kenden) in, en ons huwelijk werd vervolgens ook al spoedig voltrokken.

Nu had ik met de Weeskamer niets meer te doen, haalde mijn geld, eischte rekening courant, en begon terstond toebereidingen tot mijne reize te maken. Daar mijn aangeboren ligchaamsongemak, ofschoon op verre na niet geheel genezen, echter tegenwoordig merkelijk beter was, verblijdde ik mij regt hartelijk in mijnen God, bijzonder dáárover, dat de weg nu gebaand was, om aan mijne innige begeerte te kunnen voldoen, en ik thans zekerlijk mijn verlangen bekomen zoude.

Mijne vrienden stonden verbaasd! Zij hadden zich verbeeld, dat mijn huwelijk spoedig uitwerken zoude, dat ik van mijn voornemen, om naar *Europa* te vertrekken, zoude afzien; maar nu het tegendeel vernemende, wisten zij niet, wat zij van mij denken moesten. Sommigen zeiden, dat het aan mijn verstand haperde, of dat ik geheel niet wijs was; anderen, die mij niet tot een voorwerp van hunne bespottingen stelden, oefenden medelijden met mij. Eenigen, onder welke zelfs leeraren waren, stelden zeker, dat ik mijne begeerte nooit verkrijgen zoude, en dat ik, zoo ik de reis aanvaardde, zeer zeker, na veel geld verspild te hebben, weder zoo dom zoude wederkeeren als ik heengegaan was. Ik lachte in mijnen geest over het onderscheiden oordeel, dat er over mij geveld werd, en smeekte

Digitized by Google

slechts om genade, ten einde mij onder alle wederwaardigheden digt bij den Heere te houden; waartoe die valsche veroordeeling van menschen inderdaad dienstig was. Was ik toen ter tijd van elk toegejuicht en geprezen: o wie weet, hoe schadelijk zulks voor mijne ziele zoude geweest zijn!

Eene zwaardere beproeving, welke ik in het geheel niet verwacht had, volgde nu. Daar geen inwoner dit Land verlaten mag zonder toestemming van den Hoofdgebieder of Gouverneur, en geen Scheepshoofd iemand mag medenemen, zonder eene schriftelijke toestemming van Zijne Excellentie hiertoe ontvangen te hebben, zoo ging ik naar den Gouverneur, om de toestemming van Zijn Hoog Ed. te vragen. — En ziet, tegen alle regt en billijkheid aan, weigerde Zijn Hoog Ed. mij dit volstrekt, zelfs zonder de minste reden voor die weigering te willen geven. (Waarschijnlijk had de President van de Weeskamer, die mij drie jaren te voren zoo onbeleefd en hard behandeld had, hem daartoe aangeraden.) Ik keerde nu met droefheid weder naar huis, en de aartsvijanden der ziele van deze voor hem goede gelegenheid gebruik makende, kan elk, die verstand heeft van geestelijke dingen, gemakkelijk begrijpen, hoe benaauwd ik het nu kreeg! Ik bad tot God, zoo goed ik kon, om raad en uitkomst, en ging den volgenden dag weder naar den Gouverneur, die mij nu, na mij niet als een' burger van het Land, maar als den gemeensten booswicht toegesproken te hebben, noodzaken wilde, dat, zoo ik volstrektelijk weg wilde, ik dan

Digitized by Google

mijn *wijf* (zoo vriendelijk sprak hij mij aan) moest medenemen. Groot inderdaad was toen de dwingelandij! — Daar ik echter geen voornemen had mij langer in *Europa* op te houden, dan dit ter verkrijging van mijne begeerte volstrekt noodzakelijk was, zoo oordeelde ik met mijne schoonouders, — hetgeen mijne vrouw mede instemde, — dat het, ter besparing van vele onkosten, en ook ter inwinning van tijd tot mijne studiën, beter ware, mijne huisvrouw bij hare ouders te laten, en haar niet aan de ongemakken van de zee en van eene vreemdeling in een vreemd land, bloot te stellen. — Mijn schoonvader ten derden male met mij naar den Gouverneur gaande, sprak Zijne Excellentie (daar hij een Zeeuw was, in de stad *ter Veere* geboren) wat scherpelijk, echter niet te scherp, aan, en vroeg hem vervolgens, waarom hij mij noodzaken wilde, mijne vrouw mede te nemen? dat ik die niet tot last van het Gouvernement, noch tot last van iemand hoegenaamd, maar, naast God, alleen aan het opzigt van hare eigene ouders zoude achterlaten; blijvende voorts op de toestemming in mijn verzoek aandringen. — Nu veranderde die groote Heer van toon, hebbende ongetwijfeld ook vernomen, dat, zoo hij mij langer tegenstand bood, Heeren Burgerraden dan de zaak voor mij als burger van dit land zouden opvatten, en hem ook over deze zijne dwingelandij aan Heeren Bewindhebberen der Hollandsche Oost-Indische Compagnie in *Holland,* (bij wie reeds verscheidene klagten over de Kaapsche regering ingekomen waren) zouden aanklagen. — Eindelijk

Digitized by Google

verkreeg ik dan zijne toestemming: God had ook dezen hinderpaal voor mij uit den weg geruimd.

Nu maakte ik met blijdschap allen mogelijken spoed, om mijn Land en mijne maagschap, om den wille van God en het Evangelie, voor eenen tijd te verlaten. Nog eene kleine beproeving volgde er wel; doch deze was echter, door Gods bemoediging, voor mij niet zwaar.

Mijn geneesheer namelijk, die sedert verscheidene jaren over mij gegaan had, kwam mij bezoeken; wandelde met mij in den hof mijner schoonouders, en begon, met al zijne geleerdheid, en door velerlei drangredenen, mij te bewegen, van mijn voornemen af te zien; en mij over te halen, in dit Land bij mijne vrouw en familie mijn gemak te houden. Dan bemerkende, dat al zijne redenen geen' den minsten indruk op mij maakten, maar ik integendeel standvastig bij mijn voornemen bleef volharden, wilde zijn Ed. mij (om mij van een zeemans spreekwoord te bedienen) met ééns de volle laag geven, dan (dacht hij) zoude ik wel spoedig voor hem strijken. »Daar ik (zeide zijn Ed.) tot mijn leedwezen be»merk, dat mijne woorden en goede raadgevingen »geenen ingang bij u vinden, zoo moet ik tot het »uiterste komen, en u als Doctor, die uw ligchaams»gestel door en door heb leeren kennen, stellig »aankondigen, dat, zoo gij de reis aanvaardt, gij »niet halverwege *Europa* komen, maar uwe be»graafplaats zeker in de zee vinden zult." — Ik werd door deze taal in het geheel niet verschrikt.

Digitized by Google

maar zeide tot hem met een vrolijk en opgeruimd gemoed: »Wel, doctor; zoo dat plekje, halverwege »*Europa*, in zee, tot eene begraafplaats voor mij »bestemd is, zult gij mij met al uwe redeneringen »er niet van daan houden, dan moet ik daar heen. »Maar ik denk zoo angstvallig niet: daarom ver»zoek ik u, vermoei u niet langer, om mij van mijn »besluit af te brengen." — Onvergenoegd nam hij, die zeker ook van anderen met die boodschap belast was, van mij afscheid, en ging heen.

Nu naderde het tijdstip van mijn vertrek. Hetgeen er nog vóór en bij dat vertrek, en op mijne reize tot mijne aankomst in *Gelderland*, en besluit om naar de Utrechtsche Hoogeschool te gaan, is voorgevallen, zal den inhoud van mijnen volgenden brief uitmaken.

Thans breek ik af met de verzekering van ware hoogachting, en ben

Uw' Vriend
M. C. V.

VIERDE BRIEF.

Waarde Vriend!

Bij het lezen van mijnen vorigen brief zijt gij, zoo ik bemerk, aan den eenen kant gevoelig aangedaan geworden over de zware beproevingen, waarmede mijne goede begeerte reeds in mijne vroege

Digitized by Google

jeugd beproefd werd; ja maar ook aan de andere zijde zeer verblijd voor de ondersteuning en bemoediging, welke de liefderijke God mij genadig verleende, daar het u toescheen, dat geen gepaster tekst uit den geheelen Bijbel mij in mijne toenmalige omstandigheden kon zijn voorgekomen, dan Jes. 41: 8—16, waarom gij die dan ook wel driemaal met aandacht hebt nagelezen. En inderdaad, mijn Vriend! die woorden waren mij te dier tijd als koud water op eene vermoeide ziel, en ik heb er tot aan mijn' dood genoeg aan. — Wat is de Heere toch in nadruk goed voor Zijne vrienden, en van hoe veel waarde is niet de Bijbel voor hen! Wij mogen dien met den Wel Eerw. Petrus Broes wel in nadruk noemen: *Dierbaren Bijbel*, en met hem over die dierbaarheid peinzen.

Dat gij bij het lezen van mijnen brief ten uiterste verwonderd waart, hoe ik een huwelijk op eene vóor vleesch en bloed zoo zware voorwaarde heb kunnen aangaan, en dat mijne eerste vrouw daarin toestemde, bevreemdt mij niet, want ik zou mij in eens anderen geval daarover ook verwonderd hebben; dan Gods hand was in dezen weg, anders zou mijne echtgenoote dit zeker niet gedaan hebben; en nu, als God werkt, wie zal het dan keeren? en, zoo Hij met ons is, wie zal dàn tegen ons zijn?

Ik wil intusschen nu verder voortgaan, met u mijn vertrek van *de Kaap*, mijne reize naar *Holland*, mijne aankomst aldaar, en mijn besluit, om naar *Utrecht*, als mijne Akademie-stad, te vertrekken, mede te deelen.

Digitized by Google

Tot mijne reize naar *Europa* gereed zijnde, reed ik te paard naar eenige buiten-districten, om van eenige goede vrienden afscheid te nemen. En, o! hoe werd ik op deze reize, daar ik onwetend in doodsgevaar was, van mijnen God, door middel van mijn paard, bij het leven behouden! Eene zekere rivier, door welke een weg lag, moetende doortrekken, bleef mijn paard omtrent in het midden van het water staan, en wilde, wat moeite ik ook deed, niet voortgaan. Ik verschrikte, zonder de reden te kunnen bevatten, keerde terug naar eene naaste boerenwoning, en verzocht iemand te paard, om mij door gemelde rivier te helpen. Nu reed mijn geleidsman wel twintig schreden lager de rivier in, dan ik gedaan had, en mijn paard volgde als een lam. Dáár zijnde, beduidde ik mijnen geleidsman, waar ik de rivier ingereden was. De man sloeg met verbazing zijne handen te zamen, en zeide: »O hoe gelukkig, dat uw paard niet wilde voort»gaan! gij waart aldaar voor een' verschrikkelijk' »diepen kuil," (in dit Land doorgaans een *zeekoegat* genoemd) »zoo uw paard maar een paar stap»pen verder voortgegaan was, waart gij noch »uw paard ooit teregt gekomen." — De man van mij terug gereden zijnde, kon ik mij niet weêrhouden van, al rijdende, tranen van gevoelige dankbaarheid voor mijnen God uit te storten, die mij aldaar, waar ik, zonder mijn weten, in een volstrekt gevaar was van mijn leven te verliezen, (wijl ik niemand bij mij had om mij eenigen bijstand te bieden) bewaarde, en onder Zijn hoog bestuur mijn

Digitized by Google

paard weêrhield, om verder voort te rijden. — Op deze reis nu waren ook al mijne vrienden, van welke ik afscheid nam, verwonderd, en stonden even verbaasd over mijn voornemen. De predikant van de *Paarel*, ofschoon mede mijn voornemen niet kunnende goedkeuren, gaf mij echter een paar theologische boeken in de Latijnsche taal ten geschenke.

In de *Kaapstad* terug gekomen, en nu het uur mijner groote reize naar *Europa* genaderd zijnde, nam ik afscheid van mijne echtvriendin (met wie ik nog geene volle vier maanden in den echt bevestigd was); van mijne lieve moeder, die, door hare overgroote droefheid over mijn vertrek, aan mijnen hals in onmagt viel; van mijne broeders, hunne vrouwen en kinderen, en van eene menigte andere goede vrienden. — Nu scheen de droefheid van allen groot te zijn, althans allen waren aangedaan; maar mijne ziel huppelde in mijn binnenste van blijdschap, dat het lang gewenschte tijdstip, naar hetwelk ik reeds meer dan drie jaren verlangd had, eindelijk was aangekomen.

Ik voer naar boord op den 11den Maart 1780, en er bevond zich, tot mijne groote vreugde, onder de passagiers, die man, van wien in mijn' tweeden brief is melding gemaakt, en dien ik, zoo lang ik hem gekend had, voor een' vader in de genade beschouwd en erkend had. Dan, op deze reis moest ik gewaar worden, dat hij ook een mensch was van gelijke bewegingen als anderen; een mensch, die ook zijne gebreken had: waardoor ik van mijne

Digitized by Google

afgoderij omtrent hem grootelijks werd afgebragt.

Den 24sten was mij een bijzonder aangename dag: ik was biddende en zeer verlangende om een bijzonder blijk van Gods Vaderlijke toegenegenheid. En o! hoe aangenaam, hoe bemoedigend en vol van vertroosting werd mij JESAIAS 54 vs. 11 en vervolgens!

Toen wij de *Linie* passeerden, had ik zulk eenen indruk van Gods langmoedigheid en taai geduld; als ik mij niet herinneren kan, vóór of na dien tijd in zulk eene mate, ooit gevoeld te hebben. — In plaats van den Almagtige te danken, dat Hij ons dus verre veilig geleid had, werd die dag ter eere van *Bacchus* gevierd: men gaf zich in zwelgen en brassen zoodanig toe, dat er niet alleen door dronkenschap allerlei baldadigheden gepleegd werden, en zelfs het Scheepshoofd een' der passagiers met den blooten degen op het dek najoeg, maar ook, dat een ander passagier, door de droevige gevolgen van de losbandigheden van dien dag, zijn bed houden en weinige dagen daarna in de diepte begraven moest worden. Dit was de eenigste doode, dien wij op onze gansche reize hadden.

Dit sterfgeval, mijn Vriend! was zoo veel te treffender, wegens eene bijzondere omstandigheid, welke er omtrent dezen man plaats had, wel waardig hier ter neder te stellen. De gestorvene was een Duitscher, had bijna dertig jaren in dit Land doorgebragt, was een fatsoenlijk burger geworden, en had in al dien tijd nooit eenige tijding van zijne

Digitized by Google

vrouw of kinderen, die hij in *Duitschland* achtergelaten had, ontvangen. En ziet, omtrent twee jaren vóór zijnen dood kwam zijn oudste zoon, (die ook gelijk zijn vader in den oorlog door den Koning van *Pruisen* geprest en vervolgens gedeserteerd was, die mede eene vrouw en drie kinderen had moeten achterlaten, en reeds omtrent drie jaren in dezelfde plaats, alwaar zijn vader woonde, in de *Kaapstad* gewoond had) door eene bijzondere voorzienigheid, bij hem in huis: hij, een zeer kenbaar teeken aan zijn voorhoofd hebbende, viel de zoon zijnen vader (van wien hij in een en dertig jaren niets vernomen had) om den hals, en schreeuwde in ontsteltenis uit; »mijn vader! »mijn vader!" De vader verschrikte zeer, verzocht, daar het avond was en hij zich te zeer ontsteld gevoelde, zijnen zoon heen te gaan en den volgenden morgen weder te komen. — Dit geschiedde; en nadat de vader verstaan had, dat zijne vrouw overleden was, maar dat deze zoon eene vrouw en drie kinderen achtergelaten had, besloot hij, daar hij een redelijk welgesteld man was, zijnen boedel te verkoopen, met zijnen zoon naar *Duitschland* terug te keeren, en zijne laatste dagen bij zijne kinderen door te brengen. Dan, helaas! op zee moest die vader, een man van zestig jaren, doch altoos zeer gezond en sterk, door het schandelijk vermaak van *Linie-snijding*, zijn dierbaar leven verliezen en in zee geworpen worden!

O welk een wonder, dat de Heere van de winden en de zee die *Linie-vrolijkheden* niet meermalen

Digitized by Google

op de daad straft! Doch, Hij is oneindig in barmhartigheid! evenwel nu en dan doet Hij zulks, zonder dat het opgemerkt wordt, schrijvende de wijze wereld zulks alleen aan een bloot geval toe.

Op den 29sten Junij kwamen wij, door Gods veilig geleide, op de *Texelsche* reede ten anker en moesten met ongeduld tot den 3den Julij wachten, wanneer de Bewindhebber van *Amsterdam* kwam, om het volk af te danken. Wij passagiers, een klein vaartuig voor ons en ons goed gehuurd hebbende, kwamen nog dien zelfden avond te *Enkhuizen* aan wal. — Hier was mijn gemoed overstelpt van verwonderende dankbaarheid, dat God mij, niettegenstaande mijne ligchamelijke kwaal, behouden tot hiertoe gebragt had. De schrikverwekkende aankondiging van mijnen Doctor was niet uitgekomen: o neen, ik leefde nog, ja was door Gods goedheid nog sterker, dan toen ik *de Kaap* verliet.

Daar ik aan *de Kaap* geene andere dan met kalk gepleisterde en gewitte huizen gewoon was, kwamen mij de woningen te *Enkhuizen* bij de eerste aanschouwing zeer vuil en morsig voor, ja het scheen mij toe, alsof sommige gebouwen niet zonder gevaar stonden en dreigden voorover te storten. Weinig dacht ik, dat ik in het vervolg in deze stad zoo vele aangename Godvruchtige vrienden krijgen zoude, bij wie ik in de vacantietijden vele weken om niet logeren kon.

Den volgenden dag namen wij, daar wij het vaartuig met ons goed, over zee, naar *Amsterdam* voortzonden, onze reize derwaarts over land

Digitized by Google

aan, en o! hoe verrukt en opgetogen was ik op dezen togt, ziende zoo vele vlekken, dorpen en grazige weiden, vervuld met zulke koeijen, als ik in mijn Land niet gewoon was! Ons eerste middagmaal in een logement te *Hoorn* doende, stond ik verbaasd over de beleefdheid en gedienstigheid der Christen dienstboden, en geloof niet, dat iemand op aarde dien middag smakelijker en met meer verwonderende dankbaarheid gegeten heeft, dan ik, daar het juist in een gunstig jaargetijde was. Mijne reisgenooten, die alle Europeërs waren, gevoelden niet, hetgeen ik gewaar werd. Van hier voorts naar *Amsterdam* voortreizende, was ik, daar ik van zulk eene manier van reizen met postwagens, met trekschuiten en met veerbooten niets wist, steeds vol verwondering, en had aan mijne beide oogen naauwelijks genoeg om rond te zien. Welk een gezigt trof mij vervolgens, toen ik aan den Texelschen stijger te *Amsterdam* was aangekomen! Eene menigte van arme bedelaars volgden mij, Aan zoo iets niet gewoon zijnde, was mijne beurs spoedig ledig. Het aanzien der hooge gebouwen, der menigte van torens, het geraas van het aanhoudende klokkenspel, werkten zoo zeer op mij, dat ik mij verbeeldde in eene andere wereld verplaatst te zijn.

Hier met genoegen, en niet geheel zonder zegen, eenige der leeraren gehoord hebbende, vertrok ik spoedig naar een dorp in *Gelderland*, om aldaar, door den leeraar van die plaats, die ook een Afrikaan, en wel de éénigste broeder van de moeder

Digitized by Google

mijner vrouw was; voor de Akademie nader voorbereid te worden. Dan, hier weinige menschen vindende, bij welke leven en belangstelling gevonden werd, verdroot het mij aldaar spoedig; doch ik vond echter, na verloop van eenige maanden, tot mijne blijdschap, in de naburige stad *Doesburg*, eenige Godvruchtigen. — Hier woonde ik, voor de eerste maal in *Europa*, een Godvruchtig gezelschap bij; hoorde hier twee, zoo ik vertrouw, Godvreezende leeraren prediken, die ik ook in hunne huizen bezocht en van wie ik zeer gesticht werd. — Ook ontmoette ik hier den nu lang verheerlijkten HERMANUS HERMSEN, van wien ik twee jaren te voren een klein boekje (getiteld: *de uitnemende kracht van* CHRISTUS *liefde*) aan *de Kaap*, en zulks niet zonder zegen, gelezen had. — Deze grijsaard, van mij hoorende, dat zijn boekje ook aan *de Kaap* gevonden, en aldaar door velen met stichting gelezen werd, (het was reeds voor de zesde maal gedrukt), werd zoo opgetogen van blijdschap, dat hij in ons gezelschap opstond, en zijnen God eene regt hartelijke dankzegging daarvoor toebragt, bevelende zijn gering werkje verder den Goddelijken zegen aan. — Deze plaats was voor mij als een *Bethel*. Het teruggaan van hier, na aldaar drie gezegende dagen doorgebragt te hebben, viel mij moeijelijk; ik bleef echter een vol jaar op bovengemeld dorp, en wist niet, naar welke hoogeschool ik mij zoude begeven. De eene raadde mij naar *Groningen*, alwaar mijn aangehuwde oom had gestudeerd; een ander, die veel invloed op de Aka-

Digitized by Google

demie van *Harderwijk* had, om derwaarts te gaan. Hierover nu in twijfel verkeerende, herinnerde ik mij regt tijdig een gesprek, hetwelk ik, wel drie jaren te voren, aan *de Kaap* van een' scheepskrankbezoeker, over Professor G. Bonnet te *Utrecht*, gehoord had. Ik ontbood ten eerste zijne toenmaals uitgegevene boeken, en las dezelve met zulk eenen smaak, dat ik, onder verzuchting tot God, het besluit nam, naar de *Utrechtsche* hoogeschool te gaan en een discipel van zijn Hoog Eerw. te worden.

Mijn jaar hier geëindigd zijnde, nam ik afscheid en vertrok, zonder eenige de minste aanbeveling, naar *Utrecht*.

Over mijne aankomst en mijn verblijf te *Utrecht* gedurende mijne Akademie-jaren, wil ik u in eenen volgenden brief het een en ander mededeelen. — Nu eindig ik dezen met heilbede, en noem mij

Uw' Vriend

M. C. V.

VIJFDE BRIEF.

Waarde Vriend!

Dat de Goddelijke bewaring over mij in eene rivier, en dat door middel van mijn stom paard, u zeer trof, kan ik gemakkelijk begrijpen, alsmede het afscheid, hetwelk ik van mijne bloedverwanten, ja

Digitized by Google

van mijn eigen vleesch nam, en zulks bij het vooruitzigt, dat wij elkander in verscheidene jaren niet zouden wederzien. Inderdaad, Gods ondersteuning en bemoediging waren allezins groot, anders zouden wij er onder bezweken zijn.

Het geval van den door mij gemelden vader en zoon, mijne mede-passagiers, op mijne reize naar *Europa*, en de ontmoeting van vader HERMSEN in *Doesburg*, schijnen ook uwe bijzondere aandacht tot zich getrokken te hebben, en ik moet met u bekennen, dat eene en andere gebeurtenis, schoon van zeer verschillenden aard, zeer opmerkelijk waren.

Gij vraagt mij hoe het gedurende mijne reis en vervolgens met mijn aangeboren ligchaamsongemak gesteld was? Het antwoord, mijn Vriend! dat ik u daarop geven moet, maakt mij gevoelig: die God toch, die mij geroepen had, toonde regt vaderlijk daarin te voorzien; want, ofschoon Hij dat ongemak nooit geheel van mij wegnam, verminderde het evenwel grootelijks; ja, juist van dien tijd af, dat ik tot de opentlijke predikdienst kwam, heb ik hetzelve nooit weder in het aangezigt of op de handen gehad. Door de voornaamste Hoogleeraars in de medicijnen te *Utrecht* aangeraden zijnde, om, ten einde ergere ongemakken voor te komen, te zorgen, dat mijn aangeboren ongemak niet geheel weggenomen wierde, zoo heb ik mij, met onderwerping van mij zelven aan mijnen God, onthouden, om vervolgens iets meer daartegen te gebruiken.

Dan, genoeg hiervan. — Ik wil u nu, volgens mijne belofte, in dezen brief het een en ander me-

Digitized by Google

dedeelen over mijne aankomst en mijn verblijf te *Utrecht* gedurende mijne Akademie-jaren.

Ik kwam dan in Augustus 1781 binnen *Utrecht*, ging (vermits ik geen mensch aldaar kende, en aan niemand een' brief van aanbeveling had) in een gewoon logement, woonde den volgenden dag, zijnde rustdag, driemaal de openbare Godsdienst bij, en werd zoo zeer naar mijnen geest gevoed, dat ik tot mij zelve zeide: »hier moet ik zijn! dit is, »hoop ik, de plaats, welke de Heere voor mij »tot eene kweekschool bestemd heeft, en waarin »Hij mij tot het werk van een' Evangeliedienaar »wil toebereiden."

Den volgenden morgen liet ik mij het huis van den Hoogleeraar G. BONNET, aanwijzen. Binnen getreden zijnde, was deze waardige man benevens zijn huisgezin met de morgen-godsdienst bezig. Ik, een weinig moetende wachten, luisterde aan zijne kamerdeur, en daar ik nooit eene huisgodsdienst van dien aard had bijgewoond, werd ik zeer gevoelig aangedaan, dat God mij aan die plaatse gebragt had, en kreeg den bidder, eer wij elkander nog een woord toegesproken hadden, regt hartelijk lief, ja begeerde hem van God tot mijnen leermeester.

Zijne Godsdienst-oefening geëindigd zijnde, kwam hij, op het berigt dat er een vreemdeling was om hem te spreken, dadelijk tot mij, leidde mij in eene zijkamer, deed mij met een allervriendelijkst gelaat en met de grootste bescheidenheid, bij hem nederzitten, vragende mij, wie ik was? Toen ik hem dit gezegd had, deed ik hem een kort verhaal van

Digitized by Google

Gods weg met mij, dus verre gehouden, en van het oogmerk, waartoe ik in *Utrecht* gekomen was, stelde hem vervolgens voor, dat ik, daar ik reeds gehuwd was, en mijne vrouw aan *de Kaap* had achtergelaten, den kortsten weg diende in te slaan, om mijne begeerte te verkrijgen, welke was: om een' Evangeliedienaar te worden; dat ik echter dien kortsten weg niet wist, en te dien einde om raad en hulpe, naast God, mijne toevlugt tot Zijn Hoog-Gel. nam: niets anders begeerende, dan dat hij nu met mij, eèn vreemdeling zijnde, handelen zoude, zoo als hij zoude wenschen behandeld te worden, wanneer hij in mijn geval ware.

Hij hoorde mij met langmoedigheid, en, zoo het mij voorkwam, niet zonder gemoedsaandoening aan, stond op, ging uit de kamer, maar kwam spoedig met zijne waardige en Godvruchtige huisvrouw weder binnen, en verhaalde, in mijne tegenwoordigheid, aan haar, al hetgeen ik hem medegedeeld had. — Nu zag ik duidelijk, dat beiden tranen stortten, en ik hoorde haar zeggen: »Mijn lieve man! »dat is een antwoord op uw gebed, heden morgen »voor God uitgestort." Hierop reikte de Professor, (zonder naar eenige letter of getuigschrift te vragen) mij de hand toe, drukte mijne hand zeer vast in de zijne, en beloofde mij, met een gevoelig gemoed, alles, wat in zijn vermogen was, te zullen toebrengen, om mij langs den kortsten weg, en op de best mogelijke wijze, onder Gods zegen, tot de verkrijging van mijne begeerte te doen komen; verzoekende mij op dien dag bij hem ten middag-

Digitized by Google

maal. Middelerwijl moest ik naar eene zekere juffvrouw gaan, wier woning de Professor mij door eenen zijner dienstboden liet aanwijzen, met geene andere boodschap, dan zijn compliment aan haar te maken.

Hoe vreemd mij dit voorkwam, zoo gehoorzaamde ik maar eenvoudig; en ziet, toen deze dame hoorde, dat ik van Professor BONNET kwam, verzocht zij mij te gaan zitten en begon mij te vragen, wie ik was, enz. — Nadat ik al hare vragen kortelijk beantwoord had, riep zij uit: »dan zijt gij mijn »landsman, en uwe moeder was, toen wij beiden »kinderen waren, mijne speelkameraad!" —

Nu wist ik, waarom Professor BONNET mij naar die dame, welke eene teedere Christinne en eene zijner leerlingen was, gezonden had. — Toen zij op haar uitvragen ook verstaan had, wat meermalen gemelde Professor mij beloofd had, zeide zij tot mij: »wel nu, houd u slechts aan den raad van dien »braven man; hij zal u tot een' vader wezen; en »neem mij voor dien tijd dat gij hier op de Akade»mie zijt, dan maar voor uwe moeder aan."

Hoe de ontmoeting van dien dag voor mij in het land mijner vreemdelingschap was, kan ik met geene mogelijkheid uitdrukken. Mijne ziel liep over van verwonderende dankzegging tot mijnen God, die zoo vaderlijk voor mij gezorgd had. — Ik verbond mij bij vernieuwing aan Hem, en smeekte om genade, ten einde toch altoos geheel en al voor Hem te zijn. — Mijn hart huppelde van blijdschap, dat God mij aan die plaatse gebragt had, alwaar ik spoedig

Digitized by Google

vernam, dat God velen van Zijne lieve kinderen ook onder de aanzienlijken des volks had.

Op dien zelfden weg werd ik bekend met eenen student, die bij zijne Godvruchtige moeder, eene weduwe, inwoonde. Deze noodigde mij dadelijk uit, lid te worden van een Godvruchtig studentengezelschap; toen uit zeventien leden bestaande, die iederen Zaturdag-avond bijeen kwamen, om met elkander te bidden, te zingen, en, van hart tot hart, over 's Heeren woord en hunne geestelijke belangen en ondervindingen te spreken. — Ik nam die uitnoodiging met graagte aan, en ondervond ook waarlijk, dat dit gezelschap voor elkander zeer nuttig was, niet alleen voor dien avond, maar ook voor de geheele volgende week, daar wij hierdoor aangespoord werden, om op elkander acht te geven, tot opscherping der liefde en der goede werken; terwijl zij, die leden van dat gezelschap waren, algemeen te gelijk bekend stonden voor jonge lieden, die hunnen akademie-tijd zeer nuttig doorbragten en zeer vlijtig studeerden. — O, dat zulke gezelschappen van studenten, op alle Akademiën, te allen tijde gevonden wierden!

Mijne studenten-dagen waren inderdaad zeer aangename tijdstippen van mijn leven; en ofschoon het studeren, daar ik gaarne in eenen korten tijd veel wilde afdoen (want gij kunt ligtelijk begrijpen, dat de afgescheidenheid van mijne echtvriendin voor mij een scherpe spoorslag was), mij niet weinig moeite kostte, en ik door den oorlog, welke er toen plaats had, in groote verlegenheid gebragt werd, —

Digitized by Google

kunnende van het mijne niet overkrijgen, om de noodzakelijke onkosten, welke ik maakte, op dén gestelden tijd te voldoen, — zoo werd ik evenwel door de zielvoedende genademiddelen, en bijzonder in de bijeenkomsten der Godvruchtigen, welke ik op 's Heeren dag des avonds bijwoonde, zeer opgebeurd en bemoedigd. — Ook hield mij, in zulke gevallen, de standvastige nakoming van de liefderijke belofte, door den waardigen BONNET en de te voren gemelde *Kaapsche* dame, bij mijne aankomst in *Utrecht* aan mij gedaan, mij het hoofd boven..

In de vacantie-dagen had ik het genoegen, op onderscheidene plaatsen door beminnaren van de Godsdienst uitgenoodigd te worden. Bijzonder heb ik in die tijden vele aangename uren doorgebragt in het gezelschap der Godvruchtigen, ook onder de Mennonieten, in de Noord-Hollandsche steden *Hoorn* en *Enkhuizen*, werwaarts een *Enkhuizer* student, die mij op de Akademie een dierbare broeder en ook een lid van ons studenten-gezelschap was, mij medenam. — Het grootste gedeelte der vacantietijden bragt ik door in het zoo verrukkend schoone dorp *Maarsen*, niet verre van *Utrecht* gelegen. Dáár had ik bij goede Christenen vrije huisvesting en tafel, en van meest al de eigenaren der schoone lusthoven vrijheid, om in derzelver verrukkelijke lanen en bosschen te wandelen, wanneer en zoo dikwijls ik verkoos. O welke schoone studeerkameren vond ik dáár! want ik was altijd op mijnen tijd zeer zuinig.

Geene drie jaren op de Akademie geweest zijn-

Digitized by Google

de, bezocht ik, op het dorp *Voorthuizen*, (van welk dorp de afteekening in mijne voorkamer hangt,) mijnen vriend J. VAN EIJK, Leeraar aan die plaats, welke deze afteekening zelf gemaakt heeft. Zijn Wel Eerw. was ook lid van ons Zaturdag-avond-gezelschap, en, voor zoo ver ik weet, nu nog predikant te *Loosduinen*, en Mede-directeur van het *Rotterdamsch* Zendeling-Genootschap. (*) — Hier, te *Voorthuizen*, wilde mijn Heer en Meester, dat ik voor het allereerst den predikstoel beklimmen, en dat Evangelie, om hetwelk te prediken ik veel verloochend had, zoude verkondigen. Ik deed dit, en God hielp mij in het prediken zoo zeer, dat de blijdschap, welke ik gevoelde, alle verlegenheid bijna geheel wegnam. O hoe moedigde dit mij in mijn werk aan! — Niet lang hierna predikte ik, onder mijnen voornaamsten Professor, voor eene aanzienlijke gemeente (want de geruchten, dat de *Kaapsche* student prediken zoude, bragten vele toehoorderen aan) over *Psalm* 73 vs. 23, 24, welke tekstwoorden de liefderijke God tot dus verre zoodanig aan mij vervuld heeft, als ik toen niet had durven denken.

Ruim drie jaren op de Akademie doorgebragt hebbende, ontving ik de tijding, dat er aan *de Kaap* eene predikants-plaats was vacant geworden; en daar dit, wegens het gering aantal van predikants-plaatsen, vooral in dien tijd, in dat Land, niet dikwijls gebeurde, zoo werd ik door mijne voornaamste vrienden

(§) Zijn Wel-Eerw. is den 7 Februarij 1822, te Loosduinen overleden.

(Aanteek. van den Uitgever.)

Digitized by Google

geraden, proponent te worden, ten einde deze vacante plaats niet aan een' ander' gegeven, en ik alzoo nog langer van mijn Land en van mijne Echtgenoote mogte afgehouden worden.

Ik haalde mijne getuigschriften bij vijf Professoren, die mij allen lessen gegeven hadden, op, reisde met dezelve naar *Amsterdam*, en gaf mij aan, om aldaar in de eerstvolgende Classicale Vergadering geëxamineerd te worden. — Thans was mijne blijdschap ten top gestegen; hopende nu welhaast als Evangeliedienaar naar mijn Land weder te keeren, en mijne dierbare echtvriendin in mijne armen te ontvangen. Met grond konde ik dit hopen, daar mij de eerst openvallende plaats in dat Land, door Gedeputeerden over de Buitenlandsche kerkzaken, ook genoegzaam was toegezegd. — Dan, helaas! ik moest spoedig gewaar geworden, dat, omdat ik door Gods genade van de wereld niet was, de wereld mij ook niet lief had. — Hoe ik verhinderd werd naar mijn Land en mijne maagschap weder te keeren, en Gods weg daarop met mij gehouden, tot mijne roeping naar mijne eerste gemeente in *Nederland*, zal nu den inhoud van mijnen volgenden brief uitmaken.

In eindig thans met toebidding van 's Heeren zegen, en noem mij

Uw' Vriend

M. C. V.

Digitized by Google

ZESDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Bij het lezen van mijnen vorigen brief zijt gij zeer gevoelig geweest, zoo ik bemerk, over de Goddelijke zorg voor mij in mijne vreemdelingschap; en inderdaad, die eerste ontmoeting met den Hoog Eerw. BONNET en met de *Kaapsche* jufvrouw waren mij tot sterkte op mijnen weg. — Zij leven nu niet meer hier op aarde, maar genieten reeds het einde huns geloofs, en de gedachtenis van deze regtvaardigen zal nog lang in zegening blijven.

Ten aanzien van die *Kaapsche* jufvrouw moet ik u, mijn Vriend! deze bijzonderheid nog mededeelen, dat het berigt van *Lissabons* verwoesting in het jaar 1755, hetwelk zij in de courant las onder den Goddelijken zegen, de eerste aanleidende oorzaak was, dat zij tot ernstig nadenken kwam over hare eeuwige belangen, en met geheel haar hart de keuze deed, om God te dienen, zoodat niets in staat was, hoe veel moeite er ook aangewend wierde, om haar, die van eene zeer aanzienlijke familie was, van hare dweeperij, gelijk men het noemde, af te brengen, en tot de liefde der wereld wederom over te halen. Zoo weet God, door zonderlinge middelen, menschen te brengen tot het Koningrijk Zijner liefde, al zou ook het berigt van eene aardbeving in een nieuwspapier daartoe moeten dienstbaar zijn. — Nog wil ik hier bijvoegen, dat ik in mijne eerste gemeente

Digitized by Google

te *Woudenberg* eene vrouw, die een voorbeeldig lid van die gemeente was, gekend heb, welke insgelijks, door middel van het lezen der berigten van de verwoesting van *Lissabon* door eene aardbeving, tot nadenken gekomen, en door Gods genade een nieuw mensch in CHRISTUS geworden is. Dan, ik zal nu verder voortgaan met u te melden, hoe ik verhinderd werd naar mijn Land en mijne maagschap weder te keeren, en hoe verder Gods weg met mij was tot mijne roeping naar mijne eerste gemeente.

Met een blijmoedig hart dan, door de hope van nu welhaast naar mijn Land en mijne maagschap, ja, naar mijne vrouw te zullen wederkeeren, in *Amsterdam* gekomen zijnde, hoorde ik spoedig, en dat wel uit den mond van den voornaamsten Gedeputeerde over de Buitenlandsche kerken, dat hij voor die opengevallene plaats reeds een' ander had aangenomen. — Deze tijding viel mij als een donderslag op het hart. Zulk eene handelwijze, en dat in eenen predikant, was mij toen onverklaarbaar. Hij wist ten volle, dat ik op mijne eigene kosten mijn Land en mijne maagschap: ja, zelfs mijne vrouw verlaten had, uit verlangen, om in mijn eigen Land dienaar van het Evangelie te worden.

Hij had mijn doen en oogmerk in dezen meermalen ten hoogste geprezen, en mij genoegzaam toegezegd, dat ik de eerste openvallende plaats aldaar hebben zoude. En ziet, nu had hij met opzet, opdat ik daarvan verstoken zoude wezen, in de haast, (daar het anders meermalen gebeurde, dat, ik kan niets anders denken, dan door de traagheid

Digitized by Google

en overschilligheid van zulke Gedeputeerden, zulke vacante plaatsen, tot verwoesting van die arme gemeenten, wel drie jaren en langer zonder leeraar bleven) dezelve aan eenen anderen gegeven, en wel aan eenen vreemdeling, die in het geheel geene betrekking op *Afrika* had: hebbende hem van eene buitenlandsche Akademie ontboden, gelijk die vreemde jongeling mij zelf in *Amsterdam* verhaalde, betuigende zeer edelmoedig, dat: zoo hij van mijn geval iets geweten hadde, hij zich zekerlijk niet zoude hebben laten overhalen.

Ik had wel reeds vernomen, dat die voornaamste Gedeputeerde over de Buitenlandsche kerken mij niet meer zeer gunstig was, niet alleen omdat ik vooral een leerling van Professor BONNET, en dus een *Voetiaan*, tegen welke hij zeer vooringenomen was, was geworden, maar ook, omdat hij mij voor een' dweeper hield (zoo noemde hij zulke menschen, die meer ernstig dachten); evenwel had ik nooit kunnen vermoeden, dat om die reden de vervolgzucht zoo verre zou gaan. — Wie zou zoo iets in eenen predikant durven vooronderstellen? en inderdaad, dat aan zulk een' het bestier der Buitenlandsche kerken was toebetrouwd, is onverantwoordelijk! Geen wonder, dat het er met de Buitenlandsche kerken sedert lange zeer akelig heeft uitgezien. Wat betreft die van *Ceylon*, hierover kan mijne tweede vrouw, die aldaar geboren en opgevoed is, het best oordeelen. Misschien stel ik daarover, als ik zoo ver met mijn verhaal kom, nog wel iets ter neder. Ik verblijd mij ondertusschen, dat onderscheidene

Digitized by Google

Zendeling-Genootschappen zich over dat arme *Ceylon* ontfermd hebben, die nu reeds een aantal Zendelingen (onder anderen een' geestelijken zoon, door mijne prediking op *Columbo* voor den Heere geteeld) aldaar in den arbeid hebben.

Ik werd dan, door de hulp mijns Heeren, proponent; en wat zoude ik nu doen? Zonder aanstelling in *Holland*, kon ik niet naar mijn Land wederkeeren, althans nimmer predikant aldaar worden. Ook had de Hoog Eerwaarde Heer Gedeputeerde over de Buitenlandsche kerken mij in de ongunst van verscheidene Bewindhebberen der toenmalige *Oost-Indische Compagnie* gebragt. Wat alzoo nu gedaan? Daar ik al mijne moeite en onkosten gemaakt en zoo veel verloochening geoefend had, bepaaldelijk voor de *Kaapsche* Kerk, en wel, gelijk ik te voren verhaald heb, grootelijks uit medelijden met de arme Heidenen en slaven, zoo wilde ik mij in *Europa* niet beroepbaar stellen. Een en ander aanzoek, hetwelk ik daartoe kreeg, wees ik van de hand, en werd niet weinig in mijn gemoed geslingerd; twijfelachtigheid, ja ontevredenheid over God kregen somtijds de overhand.

Mijne tegenpartij en derzelver helpers, ondertusschen kregen hierdoor vele vijanden, die medelijden met mij oefenden en mij beklaagden: dan, dit bragt mij geen voordeel, maar wel groot nadeel aan; vermits dit vervolgens op mij gewroken werd.

De goede Voorzienigheid evenwel bleef voor mij zorg dragen. De oudste leeraar van *Amsterdam*,

Digitized by Google

de Wel Eerw. Heer JACOBUS TIJKEN, wegens de gevolgen van den ouderdom niet meer kunnende prediken, en van mij gehoord hebbende, verzocht mij door een' allervriendelijksten en aandringenden brief, voor Zijn Wel Eerw. de predikdienst in *Amsterdam* te komen waarnemen; gebruikende onder anderen ook dit tot eene drangreden, dat ik dan bij de hand was, zoo er weder eene vacature aan *de Kaap* komen mogt, wijl deze meestal door *Amsterdam* begeven werd.

Daar ik in het ledig loopen geen behagen vond, willigde ik dat verzoek (dewijl ik mij toch in *Europa* niet wilde beroepelijk stellen) in, en begon in die groote wereldstad op den 28sten Julij 1784 te prediken. Zeer zwaar zag ik tegen dat werk op, en daar ik die dwingelandij (waardoor ik van mijn Land en mijne maagschap niet alleen, maar ook vooral van mijne lieve vrouw, die ik reeds in meer dan vier jaren niet gezien had, wreedelijk terug gehouden werd) nacht noch dag vergeten kon, zoo had ik verbazend veel moeite, om mijne predikatiën op te stellen, en nog meer, om dezelve in mijn geheugen te brengen. Menigmaal benaauwde de vijand van het menschdom, die rondom ons gaat als een brieschende leeuw, gebruik makende van mijne voor vleesch en bloed ondragelijke omstandigheid, mij zoodanig, dat ik onbekwaam tot denken was, en de moedeloosheid geheel de overhand kreeg. — In dien akeligen toestand zeide ik eens tot den nu zaligen VAN DER FEEN (toen een der voornaamste leeraars in *Amsterdam*, die mij meermalen kwam bezoeken,

Digitized by Google

en wist te weenen met de weenenden): Lieve »Vriend! wist ik, dat ik altoos zoo veel moeite tot »het prediken hebben zoude, ik leide gewisselijk ten »eerste mantel en bef af." — Dan die blinkende Christen en uitmuntende Evangeliedienaar beurde mij als een broeder op, en bemoedigde mij zeer krachtig, meest uit zijne eigene ondervindingen, toen Zijn Eerw. eerst in de dienst kwam. Deze opbeuring geschiedde, door Gods vaderlijke zorg, regt tijdig, en was voor mij van een gewenscht gevolg.

Met hoe veel moeite ondertusschen, en onder hoe vele aanvallen van den vorst der duisternis, ik mijnen geringen arbeid in die groote stad verrigtte, zoo liet mijn groote Zender denzelven evenwel niet ongezegend. O neen, het behaagde mijnen getrouwen God en verheerlijkten Verlosser, dezen mijnen geringen arbeid aldaar, van den aanvang mijns werks, en vervolgens, aan onderscheidenen nadrukkelijk te zegenen. En, o wat is God wonderbaar! menigmaal werd mijn arbeid het meest gezegend, wanneer ik daarover de zwaarste aanvallen ondergaan moest. Nooit zal ik vergeten, hoe ik in die dagen, op eenen Zondag avond naar den predikstoel moetende gaan, geene twee uren te voren aangevallen werd, dat mijne predikatie, welke ik meende te doen, een zamenweefsel van verwarring zoude zijn, en dat ik daardoor de menschen uit de kerk en ik dus in het vervolg voor niets dan voor stoelen en banken prediken zoude. Dit had zulk eene klem, dat ik buiten staat geraakte om te denken niet alleen, maar ook zoodanig met schrik vervuld werd, dat ik, in

Digitized by Google

plaats van den predikstoel te beklimmen, de stadspoort wilde uitgaan. Mijn Godvreezende hospes, mijne ontsteltenis bemerkende, vroeg mij naar de reden hiervan. Ik openbaarde hem mijn hart, en God bestierde hem, om mij met een gevoelig hart den besten raad te geven. — Dan, alles was nu te vergeefsch. — Door den nood gedrongen, werd ik naar de kerk, in welke ik prediken moest, als het ware, gesleept, kwam in de consistorie of kosterskamer, moest prediken, maar kon niet. De oude Heer TIJKEN kwam in. Ik bad Zijn Eerw., daar ik onmogelijk konde, zelf te prediken, willende van ganscher harte voor die eene preek een vierendeel jaars tractement missen. Zijn Wel Eerw. geen medelijden schijnende te gevoelen, groette mij, en ging als toehoorder in de kerk zitten. Met welk eene gemoedsgesteldheid ik den predikstoel beklom, is mij volstrekt onmogelijk te beschrijven. Onder mijn voorgebed kwam er wel eene kleine verandering, echter was ik genoodzaakt mijne leerrede, tegen mijne gewoonte en ook tegen mijnen wil, voor mij te leggen, en predikte met aanhoudenden angst en benaauwdheid, zoodat ik zelf naauwelijks wist, wat ik voordroeg. — De Godsdienst geëindigd zijnde, kreeg ik van den waardige TIJKEN eene regt vaderlijke bestraffing over mijn ongeloof, mijn wantrouwen en mijne ondankbaarheid aan God; willende Zijn Wel Eerw. mij, om mij te overtuigen, dat mijne predikatie goed was, en Zijn Eerw. er zeer veel stichting van gehad had, eene schets van dezelve opgeven. — Nog week de vader der leu-

Digitized by Google

genen van mij niet; maar deed mij berouw hebben, dat ik ooit de predikdienst aanvaard had. — Den volgenden morgen ondertusschen kwam eene Juffrouw, die ik wist dat een goed oordeel had, maar wel veertien jaren voor haar zelve in eene zeer twijfelmoedige, ja meestal in eenen wanhopigen toestand verkeerd had, mij bezoeken. En waartoe? Om mij voor die leerrede, 's avonds te voren uitgesproken met tranen van blijdschap te danken, daar dezelve een middel in Gods hand geweest was, om hare banden van ongeloof te verbreken, en hare ziel in volle vrijheid te stellen, zoodat zij nu voor het eerst, en wel met haar gansche hart, zeggen kon: »Nu weet ik, in wien ik geloofd heb, en ben »verzekerd, dat mijn pand bij JEZUS weggelegd is, »en voor mij bewaard wordt." — Ook deelde zij mij mede, dat die predikatie voor verscheidene anderen tot eenen bijzonderen zegen geweest was. (De woorden van mijnen tekst waren uit JESAIAS 42 vs. 16*a*. *Ik zal de blinden leiden door eenen weg, dien zij niet geweten hebben.*) — Nu eerst week de satan van mij, en ik schaamde mij allerdiepst voor mijnen God, over mijn ongeloof en wantrouwen aan Hem, ja, had groot berouw, dat ik mij door den vader der leugenen, den menschenmoorder van den beginne, zoo zeer had laten overmeesteren, moetende nogtans hieruit leeren, dat de zegen des Evangeliums geenszins van de opgewektheid des predikers afhangt.

Op eenen anderen tijd werd de onbuigzaamste dochter, uit vele, van eenen Godvruchtigen vader, omtrent welke hij (zoo als hij mij naderhand zelf

Digitized by Google

verhaald heeft) alle hoop opgegeven had, op eene eenigzins ongewone wijze, onder mijne dienst krachdadig voor den Heere gewonnen. — Zij was met een gansch verhard en ten eenemaal onverschillig hart naar de kerk gekomen, enkel uit nieuwsgierigheid, om proponent Vos eens voor het eerst te hooren. En ziet! hetgeen zij niet verwachtte noch begeerde, gebeurde. God opende haar hart, om acht te geven op hetgeen tot haar gesproken werd, zoodanig, dat toen ik nog maar in den beginne van mijne toepassing was, zij met eene wringing van hare handen overluid uitschreeuwde: *o God! ik ga eeuwig verloren, eeuwig verloren!* terwijl zij daarbij nog eenige andere woorden voegde. De schrik en vrees, welke zij gevoelde, waren uit hare gelaatstrekken en ligchaamsgebaren duidelijk te lezen. De ongewoonheid van zulk eene gebeurtenis bragt eene geheele ontroering in de gemeente te weeg, zoodat ik verpligt was mij te bekorten, en zoo spoedig als ik gevoegelijk kon af te breken. Zij bleef ondertusschen krachtdadig werkzaam met de belangen harer onsterfelijke ziel, en gaf door woorden en daden blijken, dat de Geest van CHRISTUS in haar hart was uitgestort, ja werd binnen weinige weken verwaardigd, haar in God, als in haren Verbonds-God en bevredigden Vader in CHRISTUS JEZUS, regt hartelijk te verblijden met eene blijdschap, zoo als de wereld niet kent. Volgens eenen brief, welken ik, niet lang geleden van haren Godvruchtigen man, met wien zij eenige jaren na hare bekeering, gehuwd is, ontvangen heb, is zij verwaardigd gewor-

Digitized by Google

den, om te volharden ten einde toe: zijnde zij, thans reeds verscheidene jaren geleden, gerust in den Heere ontslapen, en met blijdschap de zalige ruste ingegaan.

O, ik sta beschaamd voor God, mijn Vriend! als ik mij te binnen breng, hoe Hij mijn gering dienstwerk, reeds in mijne proponentsdagen, (in eenen tijd, in welken ik in grooten druk verkeerde, en daardoor meermalen van den satan gezift werd als de tarwe) zoo nadrukkelijk gezegend heeft! O hoe velen stelde God toen, onder mijnen arbeid, tot leesbare brieven der genade! Vele bijzondere gevallen zoude ik hiervan kunnen mededeelen; maar dit wil ik niet doen, om u en anderen, die dit lezen, niet in verzoeking te brengen, van eenvoudige waarheden voor te groote zelfliefde uit te maken. Ook wil ik om die reden niet ter nederstellen, wat de zalige VAN DER FEEN vóór mijn vertrek uit *Amsterdam*, omtrent den zegen op mijnen arbeid, aan mij verklaard heeft. — Genoeg is het, dat ik, tot roem van mijnen grooten Zender, hier nog bijvoeg, dat Hij openbaar maakte, dat Hij ook nog door eenvoudige middelen der blinden oogen konde en wilde openen.

Eenige maanden in *Amsterdam* gearbeid hebbende, werd ik, in plaats van naar mijn verlangen, om naar *Kaap de Goede Hoop* beroepen te worden, te *Woudenberg*, een dorp in de Provincie *Utrecht*, tot de Classis van *Amersfoort* behoorende, beroepen. — Hoezeer ik in het geheel geen verlangen had in *Europa* geplaatst te worden, durfde ik echter zulk

Digitized by Google

eene ongezochte, wettige en eenparige beroeping niet maar ten eerste van de hand wijzen, maar verzocht, om mijne bijzondere omstandigheden, dat beroep veertien dagen in beraad te houden, hetgeen mij dan ook gunstig toegestaan werd. Met God en verstandige Christenen hierover geraadpleegd hebbende, werd ik gedrongen, dat beroep aan te nemen.

Nu schreef ik aan mijne vrouw, (en bad, dat God voor de gewenschte uitwerking van dien brief zorgen wilde) dat, daar het Gods wil als nog niet was, dat ik tot haar zou terug komen, zij nu maar met eene eerste goede gelegenheid tot mij zoude overkomen.

Ik vertrok, na in de Classis van *Amersfoort peremptoir* geëxamineerd te zijn, naar *Woudenberg*, en werd aldaar, op den 3den Julij 1785, door mijnen waardigen voorganger Ds. SAMUEL VAN BEUNINGEN (die op de Akademie mijn eerste vriend onder de studenten geweest was) regt hartelijk als leeraar in zijne gewezene gemeente, welke Zijn Eerw. pas verlaten had, bevestigd en ingezegend met deze woorden van PAULUS, ten aanzien van EPAPHRODITUS, *Philipp.* 2: *vs.* 29. *Ontvangt hem dan in den Heere, met alle blijdschap, en houdt dezulken in waarde.* Waar op ik, op dienzelfden dag, 's namiddags mijne intrede deed met deze woorden uit ZACH, 6: *vs.* 15. *Die verre zijn zullen komen, en zullen bouwen in den Tempel des Heeren, en gijlieden zult weten, dat de Heere der Heirscharen mij tot u gezonden heeft: Dit zal geschieden indien gij vlijtig-*

Digitized by Google

lijk zult hooren naar de stemme des Heeren uws Gods.

Hoe het mij nu in de drie eerste jaren van mijn verblijf te *Woudenberg* gegaan is, en wat mij aldaar is wedervaren, hope ik in eenen volgenden u mede te deelen. — Wees Gode bevolen en gegroet van

Uw' Vriend
M. C. V.

ZEVENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Het komt mij voor, dat gij inderdaad bij het lezen van mijnen laatsten brief moeijelijk en ontevreden zijt geworden over den verregaanden tegenstand van dien *Amsterdamschen* Gedeputeerde, waardoor hij oorzaak was, dat ik verhinderd werd op te trekken naar de plaats, waar ik mijne geliefde vrouw had, en van welke ik nu zoo lang was afgescheiden geweest, en waardoor ik tevens buiten de gelegenheid bleef, om het eigentlijk oogmerk mijner afzondering tot de Evangeliedienst, ten beste mijner Landgenooten, vooral der arme slaven, te bereiken. En inderdaad, de man moet, zoo als gij meldt, zonder natuurlijk gevoel geweest zijn, anders is het bijna onbegrijpelijk. — Met dat al, hetgeen mijn vij-

Digitized by Google

and mij ten kwade gedacht had, had God voor mij ten goede beschikt; want God heeft mij niet alleen, gelijk ik u geschreven heb, te *Amsterdam* reeds, toen ik als proponent aldaar predikte, veel zegen op mijne dienst gegeven, maar ook vervolgens in andere gemeenten, zoo als gij uit hetgeen ik u verder wil mededeelen, zult bespeuren.

Te *Woudenberg,* (om u dan nu te melden, hoe het mij in de drie eerste jaren van mijn verblijf daar gegaan is, en wat mij aldaar is wedervaren) te *Woudenberg* vond ik eene gemeente, welke het voorregt had genoten, dat er verscheidene achtereenvolgende Godvruchtige leeraren gearbeid hadden. — Deze nu geene luije dienstknechten geweest zijnde, zoo vond ik aldaar veel te doen, daar ik hetzelfde werk diende te verrigten, dat die waardige mannen gedaan hadden. Behalve iederen Zondag tweemaal te prediken en eens publiek in de kerk te catechiseren, moest ik elke week nog vier catechisatiën en een gezelschap met de Godvruchtigen, over de practijk der Godzaligheid, waarnemen. Ofschoon al dat werk mij door Gods genade geen last, maar wel een lust was, vond ik er in den beginne veel aan te doen; doch, wijl de gemeente geenszins bedilzuchtig was, maar haren leeraar hartelijk beminde, en door de gebeden van Gods kinderen geholpen, ging ik in mijn werk (ofschoon niet geheel bevrijd van hartzeer, dat ik door geestelijken dwang van mijn Land en mijne maagschap terug gehouden werd) met vermaak voort, en ondervond, dat deze gemeente voor mij ter oefen-

Digitized by Google

school verstrekte, ruim zoo goed, als de Akademie ooit geweest was.

Slechts weinige maanden aldaar in de dienst mijns Heeren bezig geweest zijnde, werd ik met eene allerakeligste borstbenaauwdheid bezocht, welke, zoo het scheen, spoedig een einde aan mijn leven maken zoude. Ik mogt niet prediken; de waardige predikanten van *Amersfoort* betoonden mij alle broederlijke toegenegenheid en namen mijne predikbeurten met de grootste bereidwilligheid waar. En mijne gemeente, bijzonder de Godvruchtigen onder dezelve, toonden, dat zij mij hartelijk lief hadden. Ofschoon, door Gods genade, mijn geloof in mijnen verheerlijkten Verlosser levendig was, zoo waren mij de gebeden, die nu door den eenen, dan weder door een' ander', voor mij tot onzen God opgezonden werden, zeer tot verkwikking. — En o! hoe werd mijne arme vrouw bejammerd! tranen van medelijden werden er over haar gestort, daar zij nu waarschijnlijk op zee zoude zijn, om tot mij te komen; wat het voor haar wezen zoude in een vreemd Land te komen, om bij haren man te wonen, en nu dezen niet meer in den lande der levenden te vinden! De Hemel werd, als het ware, bestormd, ja in het openbaar zoo wel als in het verborgen werd allerdringendst gebeden, om mij niet weg te nemen, maar te herstellen. — Vijf weken mij van den predikstoel hebbende laten afhouden, wilde ik volstrekt weder zelf prediken, daar ik duidelijk bemerkte, dat de droefheid, over niet te mogen prediken, mijne

Digitized by Google

herstelling vertraagde. Ik begon dan, onder verzuchtingen tot mijnen God, weder, niettegenstaande mijne groote ligchaamszwakheid, en ofschoon verscheidene van mijne welmeenende vrienden mij dit zeer kwalijk namen: en, geen wonder! daar ik zoo zwak was, dat ik als een klein kind moest gekleed worden, en in huis naauwelijks spreken kon. Toen mijn Godvruchtige voorlezer kwam, om te vernemen, wat hij lezen en zingen moest, vond hij mij na het eerste klokkengelui reeds gekleed in mijnen ziekenstoel zitten en naar mijnen adem hijgen; weenende stond hij voor mij, en zeide: »mijn lieve Dominé! gij kunt immers niet predi»ken, gij zult op den predikstoel sterven." Wel, gaf ik met eene naauwelijks hoorbare stem ten antwoord — want mijne ziel was levendig, — o was ik altoos zoo levendig gebleven! dat is een goed plekje om te sterven.. — Naar den predikstoel, kunt gij denken, moest ik geleid worden; doch kreeg onder en door het prediken, niet maar voor *eens*, maar vervolgens *altoos*, zoo veel kracht, dat ik naar huis konde wandelen zonder een' leidsman bij mij te hebben. Van deze zware krankheid herstelde ik, door Gods goedheid, langzamerhand, en wel naar mate de zomer naderde. En daar deze ziekte mij nader van de liefde en toegenegenheid mijner gemeente verzekerd had, zoo arbeidde ik onder haar met groot genoegen, en voor Gods kinderen tot eenen ruimen zegen, die meer en meer opgebouwd werden in hun geloof en in de Godzaligheid.

Digitized by Google

Evenwel beklemde de angstvallige zorg over mijne vrouw, die ik wist dat nu op zee was, en het sterk verlangen naar hare gelukkige overkomst, mijn hart niet weinig. Veel werd er, zoo in het openbaar als in het verborgen, niet alleen in mijne, maar ook in sommige andere gemeenten, voor haar regt hartelijk tot God geroepen, en gesmeekt om hare gelukkige overkomst.

En ziet! niet te vergeefs! God toonde een hoorder des gebeds te zijn. Nog eer ik het verwachtte, ontving ik van haar eenen brief, dat zij *Texel* reeds binnen zeilde, en haar schip voor *Enkhuizen* ten anker zoude gaan. Ik vloog bijkans derwaarts, en ontmoette haar, (na elkander in *zes jaren, vier maanden en drie en twintig dagen*, om des Evangeliums wille, niet gezien te hebben) naar den ligchame, in een' volmaakten welstand, en wel in de stad *Enkhuizen*, bij goede vrienden van mij aan huis. Aan welkomst-complimenten en gelukwenschingen was hier geen gebrek, te minder, daar er in die stad juist Synodale Vergadering gehouden werd. Mijn hart was vol, ik dacht veel, maar sprak weinig.

En daar vele van mijne welmeenende vrienden, aan den weg, mijne vrouw verlangden te zien en te hooren, kon ik zoo spoedig als ik wel wilde niet te huis zijn; doch haastte mij evenwel zoo veel mogelijk was. En ziet, in mijne *Woudenbergsche* gemeente aangekomen zijnde, was hier de blijdschap algemeen: mijn huis liep vol, om mijne *Afrikaansche* vrouw te zien, te verwelkomen en ons beiden regt hartelijk geluk te wenschen.

Digitized by Google

De eerstvolgende rustdag werd hierover plegtig aan onzen God toegewijd: (hetgeen door de gemeente, en ook door anderen, scheen verwacht te zijn; want de toeloop, ook uit naburige gemeenten, was zoo groot, dat honderden buiten de kerk blijven moesten.) Ik predikte 's morgens over 1 SAM. 7: *vs.* 12. *Samuël nu nam eenen steen, en stelde dien tusschen Mizpá en Sen: en hij noemde diens name Eben-Haëzer; en hij zeide: tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen;* en 's namiddags over JOZUA 24: *vs.* 15*b*. *Maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heere dienen.* Groot en veel waren de aandoeningen, (gij kunt denken, bij den spreker zoo wel als bij zijne hoorderen.) God nogtans en zijne Heilige Engelen hebben er genoegen in genomen.

Nu, zoudt gij denken, was mijn geluk ten top gestegen: nu had ik genoeg om al het verdriet, mij aangedaan, door mij te verhinderen naar mijn Land en mijne maagschap weder te keeren, gemakkelijk te verzetten, en mij mijnen weg voortaan met blijdschap te doen bewandelen. — Zoo had het kunnen zijn; dit had ik ook gehoopt en verwacht: dan, helaas! mijn getrouwe Zaligmaker had mij, aan het begin van den levensweg, niet te vergeefs onderrigt, dat *zoo ik Zijn discipel zijn wilde*, ik *mij zelven verloochenen, mijn kruis opnemen en Hem volgen moest.* Ik kreeg mijne vrouw, naar wie ik met een brandend hart verlangd had, in een' wanhopenden toestand bij mij. (Hiervoor zoude ik veel liever een gordijn schui-

Digitized by Google

ven, maar opdat dit, voor u en voor anderen, tot leering en waarschuwing zijn mogte, zal ik hiervan iets, en ook niet meer den maar *iets*, mededeelen). Mijne vrouw had zich sterk verbeeld, zekere belofte van God ontvangen te hebben, dat ik als leeraar naar *de Kaap* komen, en God aldaar, door mij, groote en heerlijke dingen, tot heil van Zijn *Sion*, verrigten zoude. En ziet, de zaak was tegen haar geloof en tegen hare verwachting uitgevallen; want in plaats dat ik tot haar komen zoude, moest zij tot mij komen. Nu zifte de satan haar als de tarwe; nu was het bij haar zeker, dat zij, nu zij zich in deze zaak bedrogen had, zich in alles had bedrogen: al hare werkzaamheden en geestelijke ondervindingen waren nu niets dan bloote hersenschimmen en verbeeldingen geweest; ja, zij hield nu al het voorgeven van andere Christenen mede voor niets anders, dan verbeeldingen, enz. Welke pogingen ook door mij en andere verstandige en Godvruchtige leeraars aangewend werden, om haar uit deze ongelegenheid te redden, alle waren te vergeefs! O wat angst en benaauwdheid stond ik menigmaal over haar uit! God zij gedankt, dat zij in die akelige dagen van wanhoop niet tot verschrikkelijke uitersten gekomen is! En ofschoon haar ziels-vijand niet altoos met evenveel kracht op haar aanviel, bleef zij evenwel meer dan vier jaren in eenen staat van aanhoudende wanhoop, hetgeen mij zoo veel te harder viel, daar ik mij verpijnigen moest, om dit, zoo veel mogelijk, voor anderen te verbergen.

Digitized by Google

Leer hieruit, mijn waarde Vriend! nooit den Bijbel te misbruiken, maar voorzigtig te zijn met zulke beloften, die betrekking hebben op tijdelijke en ligchamelijke dingen. — Hebt gij u eenmaal in waarheid, door het geloof in den Heere JEZUS, aan God overgegeven, en u aan Zijne dienst verbonden, dan moogt gij vrijelijk gelooven en vast houden, ja, dan moet gij dat doen, dat God niet alleen voor uwe geestelijke en eeuwige belangen, maar ook voor uwe ligchamelijke en tijdelijke aangelegenheden gewisselijk zal zorgen; dat Hij u, van tijd tot tijd, schenken zal alles, wat gij tot uw leven, tot de Godzaligheid, ja, tot de eeuwige gelukzaligheid, noodig hebt. Voor zulk een geloof en vertrouwen is overvloedige grond in het dierbare Evangelie; maar niet voor *bijzondere* tijdelijke of ligchamelijke dingen, tot welke onze harten zich uitstrekken, en die wij gaarne zouden willen hebben. — O hoe vele van Gods kinderen zijn, door verkeerde toepassingen van een of ander gedeelte van Gods Woord te maken, tijden lang in nare omstandigheden gebragt! Laat ik u hier, uit verscheidene gevallen, die mij bekend zijn, slechts *een* mededeelen. — Zekere ongehuwde vrouw, ruim dertig jaren oud, die reeds vele jaren de sterkste bewijzen gegeven had, dat zij God en CHRISTUS in geest en waarheid kende en teederlijk diende, geraakte in de verbeelding, (en dit noemde zij *geloof*, meenende *beloften van God* daarvoor gekregen te hebben) dat een zeker jongman, van haren ouderdom, (die haar nooit eenig blijk daartoe gegeven

Digitized by Google

had) haar echtvriend worden zoude. En ziet, binnen een jaar trouwde hij met eene andere. Zij werd hierover eenige dagen zeer in haar gemoed geslingerd, doch vattede wederom nieuwen moed, daar de beloften haar te duidelijk en te sterk waren. Zij dacht, dat zij dat huwelijk dus maar als eene beproeving voor haar geloof moest aanmerken; geloovende bij vernieuwing, dat die man zekerlijk eens, al ware het ook na verloop van eenige jaren, haar echtgenoot zoude worden: en wat gebeurde er? De man was naauwelijks *een* jaar getrouwd of stierf; hij ontsliep in den Heere. — Dus werd het blijkbaar, dat al hare werkzaamheden omtrent dit stuk, niettegenstaande zij anders een waarlijk teeder Godvruchtig mensch was, niet anders waren dan louter bedrog en bloote hersenschimmen. Haar Hemelsche Vader, nogtans, zorgde voor haar, dat de satan en het ongeloof daarover niet de overhand over haar kregen, en gaf aan haar, na verloop van eenige jaren, toen zij geleerd had verstandiger te denken, en hare persoon en hare belangen geheel den Heere toe te vertrouwen, eenen zeer goeden en Godvruchtigen man, met wien zij, voor een half jaar nog, ofschoon in groote armoede, zeer vergenoegd leefde, en den weg des levens met blijdschap bewandelde, — De waardige NEWTON te *Londen*, wiens werken, in de Nederduitsche taal overgezet, u, mijn Vriend! niet onbekend zijn, verhaalde mij, (toen ik het genoegen had bij zijn Eerw. te zijn) met verscheidene dergelijke gevallen bekend te wezen, en liet mij eene vraag,

Digitized by Google

die door Christenen uit *Holland* aan zijn Eerw. gedaan was: wat men toch te maken had van het geloof en de verwachting van Gods kinderen omtrent ligchamelijke en tijdelijke dingen, als die verwachting niet vervuld werd, maar het tegendeel gebeurde? beantwoorden. Ik moest, zeide zijn Eerw., aan die Christenen in *Holland* schrijven, »dat hij geen Bijbel had met beloften voor *bijzondere* »tijdelijke en ligchamelijke dingen, en, geloovende »dat zij ook zulk eenen Bijbel bezaten als *hij* had, »zij maar goed met denzelven moesten zoeken bekend te worden."

Dan, ik moet hier niet verder uitweiden, maar tot mijne geschiedenis wederkeeren. Sedert mijne eerste ziekte te *Woudenberg* was ik, zoo lang ik in *Europa* was, 's winters nooit gezond. De verschrikkelijke borstbenaauwdheden, ontstaande uit gedurige krampen in de long, welke ik van tijd tot tijd uitstond, kan ik met geene mogelijkheid door woorden uitspreken, noch met de pen beschrijven. — God nogtans hielp mij (niettegenstaande mijn ander kruis, dat mij nog zwaarder was om te dragen, hierbij kwam) zoodanig, dat ik al de deelen van mijne ambtsbediening zelf waarnam. En, o welk een wonder! zoo lang ik in mijn werk, dat is aan het prediken en catechiseren was, was ik het gezondste. Ook werd mijn voortreffelijk werk mij van tijd tot tijd gemakkelijker, zoodat ik, door den honger naar het woord, welken ik in mijne gemeente bespeurde, opgewekt werd, ook 's Woensdags in de kerk, en nu en dan oefeningen aan bij-

5

Digitized by Google

zondere huizen, waar te nemen. Ik zag wel, voor zoo ver ik oordeelen kon, in de twee eerste jaren geene nieuwe bekeerlingen; echter was het blijkbaar, dat de te voren reeds bekeerden aanmerkelijk toenamen in kennis, in geloofsoefening en in de praktijk van Godzaligheid. — O hoe dierbaar werden mijne Woudenbergers mij! Daar er zich in die gemeente een aanmerkelijk aantal Godvruchtigen bevond, hadden dezen veel invloed bij de overigen, zoodat de ongebondenheid van de ergste niet zeer groot was, ja over het algemeen was het eene schande, *ongodsdienstig* te zijn. En, welk een geluk! hoezeer die tijd een tijd van oproer was, en er bijna in alle plaatsen in *Nederland* partijschappen plaats hadden, zoo behoorde mijne gemeente tot de stillen in den Lande; zij waren tevreden met hunne oude en wettige Regering en haakten naar geene verandering. Menig aangenaam uur bragt ik door in de hutten van arme Godvruchtigen, alwaar ik niet zelden nuttige lessen leerde. — Mijne catechisatiën (in welke er zich bevonden, die reeds twaalf jaren en langer geleerd hadden, en er zoo veel vermaak in vonden, dat zij er nimmer wilden uitscheiden) waren mij als smakelijke maaltijden. Kortom, ik had in die gemeente alles, wat ik, als leeraar, tot mijn genoegen en tot mijne opwekking zou kunnen wenschen.

Omtrent drie jaren nu in dit aangename *Woudenberg* gearbeid hebbende, werd ons genoegen door een onverwacht beroep naar *Hilversum* gestoord. — Dan hierover, en over mijn verder ver-

Digitized by Google

blijf te *Woudenberg* tot mijn vertrek naar *Pijnacker*, mijne tweede standplaats in *Holland*, wil ik u in eenen volgenden brief onderhouden.

Ik eindig dan nu met heilbede, en noem mij

Uw' Vriend

M. C. V.

ACHTSTE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij hebt met aandoening, zoo ik bespeur, uit mijnen brief gezien, dat de Heere mij, die om Zijnen wille zoo veel verloochend, en zoo veel moeite en onkosten gemaakt had, om leeraar te worden, al zoo spoedig, nadat ik leeraar geworden was, bezocht met zulk eene, zoo het scheen, doodelijke krankheid, en vraagt mij, of ik in dezen weg Gods doen kon billijken? — O ja, mijn Vriend! overtuigd, dat God niets doen kan, dan hetgeen regt is, heb ik door Gods genade het voorregt genoten, — ofschoon ik in al mijn leven nooit één' éénigen dag gehad heb, dat ik naar mijn ligchaam volkomen gezond was, — dat ik sedert mijn zeventiende jaar nimmer daartegen gemord heb, maar altoos in Gods doen daaromtrent berusten kon; ja ik had menigmaal in mijne hevigste borstbenaauwdheden de aangenaamste oogenblikken voor

Digitized by Google

mijne ziel. — O dat ik onder kruisen, die mij door tweede oorzaken, door menschen, werden opgelegd, mij ook zoo berustend had kunnen gedragen!

Dat de eerste ontmoeting van mijne vrouw zeer veel blijdschap bij mij moest veroorzaken, maar tevens mij zeer moest aandoen, hebt gij zeer wel begrepen, en ik heb u zulks ook in mijnen brief genoeg te kennen gegeven. Dan, op de vraag, of zij niet in onmagt bezweek, toen zij mij na zulk eene lange afwezendheid voor het eerst zag? moet ik u antwoorden, dat ik ook zelf daarvoor bevreesd was, en daarom mij van iets ten gebruike tegen zulk eene buitengewone aandoening voorzien had. Evenwel, dit was niet noodig; zij was, hetgeen ook uit haar temperament voortvloeide, zeer bedaard, en mijne hartstogten waren meer in beweging, dan de hare.

Intusschen hebt gij wel opgemerkt, dat haar diep moedelooze, ja zelfs wanhopige toestand voor mij zeer akelig en aandoenlijk was; dan, de Heere maakte het voor mij goed door de liefde der gemeente jegens mij, en Hij vergat Zijne beloften niet, te voren reeds aan mij gedaan: *hoe* in nadruk *welgelukzalig zijn zij, die* JACOBS *God te hunner hulpe hebben, en welker verwachting van den Heere is!*

Ik ontving (want ik wil nu mijn verhaal vervolgen) in Maart 1788 een beroep door de mansledematen van *Hilversum* op mij uitgebragt, volkomen zuiver en met zeer sterken aandrang. Hier-

Digitized by Google

van aan de gemeente van den predikstoel kennis gegeven hebbende, werd mijn huis bestormd, en men bad mij *Woudenberg* toch niet te verlaten. — Mijne verlegenheid was groot, niet wetende wat te zullen doen, te gaan of langer aldaar te blijven? Na het aangezigt des Heeren over deze zaak meermalen gezocht te hebben, begon ik te denken, dat mijn werk hier nog niet afgedaan was. God had mij, op eene eenigzins ongewone wijze, te *Woudenberg* gebragt, en ik had tot nog toe maar weinig bijzonderen zegen op mijnen arbeid gezien: dus kon ik niet denken, dat hier niets meer voor mij te doen zoude wezen. Of ik nu hierover regt of niet regt gedacht heb, beslis ik niet; dit is zeker, deze gedachte deed mij besluiten, voor het beroep van *Hilversum* beleefdelijk te bedanken en het van de hand te wijzen, en langer bij mijne Woudenbergers te blijven. — Zoo hartgrievend dit mijn besluit voor die van *Hilversum* was, zoo verstrekte zulks mijnen Woudenbergers tot groote blijdschap.

Ik zettede mijn gewoon werk met vele gebreken voort, predikte ook menigmaal in andere gemeenten, en werd alom, niettegenstaande de duizende zuchten over mijne zware kruisen, bijzonder geholpen. Ondertusschen verlangde ik naar meer zegen op mijnen arbeid, naar nieuwe bekeerlingen, en daar die niet spoedig kwamen, begon de satan, vereenigd met mijn ongeloovig hart, mij, over het bedanken van het beroep van *Hilversum*, geweldig aan te vallen. Ik had dat beroep, hetwelk Godde-

Digitized by Google

lijk was, moeten aannemen; dit echter niet gedaan hebbende, moest ik thans geenen zegen op mijnen arbeid meer verwachten, maar konde staat maken, dat God nu toonen zoude tegen mij te zijn. — Ik geraakte in geene kleine verlegenheid, te meer, daar ik de reden aan niemand durfde openbaren. Gods kinderen, mijne gemoedsongesteldheid, op ons gezelschap vooral, bemerkende, (zonder de reden daarvoor te kunnen raden) beurden mij op, en bemoedigden mij, zoo goed zij konden. Ook kwam er toen een ernstig roepen tot God om Zijnen Geest in de gemeente, en ziet, God toonde een hoorder des gebeds te zijn.

Mijn ongeloof werd door krachtige daden verdreven, en de vader der leugenen tot schande gemaakt. Die Geest, welken Jezus in Joh. 16 beloofd had, om de wereld te overtuigen van zonden, van geregtigheid en van oordeel, werd in eene overvloedige mate in mijne gemeente uitgestort. Jongen en ouden, mannen en vrouwen, werden tot God bekeerd, en ofschoon het bij allen wel geen goud was, dat er blonk, evenwel bleek het bij een aanmerkelijk aantal, vele jaren daarna, uit de vruchten, dat die boomen waren goed geworden.

O welk een Hemelsche tijd was het toen onder ons! De eene kwam tot mij loopen met de vraag, onder het storten van vele tranen: »wat moet ik »doen om zalig te worden?" — Een ander riep mij van verre toe: »lieve Dominé! ik kom u ver»tellen, wat groote dingen God aan mijne ziele »gedaan heeft." — Ging men 's avonds in het

Digitized by Google

veld wandelen, dan vond men er een' achter een bosch op de knieën liggen, roepende tot God om genade: of elders een' ander dankende over het geschenk van den overdierbaren JEZUS. — Eens kwam er 's avonds een jonge onverschillige losbol, van zijn werk, de straat in, roepende overluid uit: »Het is hier op *Woudenberg* welhaast niet meer »uit te houden." — »Wat scheelt er aan?" vroeg een ander hem. — »Wel!" zeide hij: »hier »ligt er een op zijne knieën, schreeuwende over »zijne zonde; dáár ligt er een, jammerende en »schreeuwende om genade: straks worden wij hier »nog allen gek." — En ziet, weinige dagen hierna, kwam de Geest ook bij zijne moeder, bij wie hij nog inwoonde, in huis, en bekeerde allereerst deze vrouw, eene weduwe van bijna zestig jaren. — Een ander jongman, reeds eenige weken in eenen staat van overtuiging geweest zijnde, zat, met andere Godvruchtigen, op eenen Zondag avond bij mij aan huis, en klaagde geen inzien in het Evangelie te hebben. Nadat ik hem raad en bestier gegeven had, sprak ik vervolgens met de overigen van het gezelschap, terwijl die jongman in eene geheele stilte geraakt was. Dan, toen het gezelschap uit een zoude gaan, geraakte, nadat hij ruim een half uur stil gezeten had, zijne tong los: hij had thans inzien in het Evangelie gekregen, daarop JEZUS met al Zijne volheid voor zich aangenomen en was nu vol van liefde, blijdschap en dankbaarheid. O welk eene Hemelsche taal sprak hij toen! (Wie is een Leermeester gelijk JEZUS?

Digitized by Google

Deze overdierbare Profeet leert, wanneer het Hem belieft, door Zijnen Geest, in *een* uur meer, dan alle Akademiën der wereld in duizend jaren leeren kunnen.) Het geheele gezelschap werd naar den Geest verwarmd en geheel vervuld van Gods liefde tot arme zondaren. Het vertrek, waarin wij zaten, werd ons als een voorportaal van den Hemel. Allen wilden als naar JEZUS vliegen, om van alle onvolmaaktheid ontslagen te worden, en Hem volmaakt zonder gebrek te dienen, en zonder hinder te genieten.

Hier, mijn Vriend! was ik nu regt in mijn element, haalde dagelijks mijn hart op met de jong bekeerden, en ook met de ouden, die hierdoor als uit den slaap wakker gemaakt en regt verlevendigd werden. Ik vergat grootelijks mijn kruis, en zoude nu wel al mijn leven hier hebben willen doorbrengen. — Dan, Gods wil was anders! In Augustus 1789 werd ik geroepen naar *Pijnacker*, een groot dorp in *Zuid-Holland*, nabij de stad *Delft*. Welstaanshalve nam ik dat beroep (om aan het gewoon gebruik te voldoen) veertien dagen in bedenking, maar had geen voornemen, om mij hierover te beraden; verbeeldende mij, nu niet van hier te mogen gaan. Evenwel verborg ik mijn voornemen, om ook dit beroep van de hand te wijzen, voor mijne gemeente, die daarom niet naliet, mij alweder dringend te verzoeken, haar nu toch niet te verlaten. Vooral maakten de jonge Christenen met hunne gepaste drangredenen mij

Digitized by Google

veel te doen. Zij, die gewoon waren in koornvelden te arbeiden, zeiden: »Dominé! gij moogt ons »niet verlaten, het koorn is rijp en moet ingeoogst »worden, anders komt de wind er in, en dan gaat »het koorn verloren." Anderen, die gewoon waren met schapen om te gaan, zeiden: »De Herder moet »van zijne schapen niet wegloopen, vooral nu niet, »daar het Lamtijd is, en er op de lammeren moet »gepast worden." Allen waren, zoo wel als ik zelf, van gedachten, dat ik ook ditmaal hen niet verlaten zoude.

Doch, toen ik gereed stond, de pen op te vatten, om ook voor dat beroep te bedanken, kwam hetzelve mij met zoo veel kracht en klem op het harte, dat ik niet durfde bedanken. Al de tegenwerpingen, welke ik in mijn gemoed maakte, om deze mijne Woudenbergers te verlaten, nam God in het verborgen zoo klaar en krachtig uit den weg, dat ik, in plaats van te bedanken, gedrongen werd, dat beroep (onder verzuchtingen, dat God mij van *Woudenberg* mogte losmaken) aan te nemen. Even zoo min als ik *Hilversum* ooit gezien had, was ik ook nimmer in *Pijnacker* geweest, en kende ook dáár niet één eenig mensch.

De droefheid over mijn aanstaand vertrek was onder mijne Woudenbergers algemeen. Zij, die van den Heere geleerd waren, bedaarden spoedig, en berustten (nadat zij mijne gemoedswerkzaamheden omtrent dat beroep vernomen hadden) in Gods wil; maar met anderen had ik meer moeite, om hen tot bedaardheid te doen komen. Ik predikte mijne af-

Digitized by Google

scheids-leerrede op den 27sten September 1789, over Hand. 11: vs. 23. En ziet! toen behaagde het Gode, ook nog *een'* uit die gemeente als een vuurbrand uit het vuur te rukken. Deze was, ofschoon een zoon van eene Godvruchtige moeder, een ondeugend jongeling, die de predikatiën verzuimde bij te wonen, en nooit eene catechisatie waarnam. Nu had zijne nieuwsgierigheid hem aangezet, om toch mijne laatste leerrede te komen hooren, althans de menigte van menschen te komen zien. Mijn God, wiens tijd het nu was, de veelvuldige gebeden van zijne brave moeder om zijne bekeering te verhooren, en hem tot een nieuw mensch te maken, bestierde mij, om in mijne toepassing ook bepaaldelijk de zoodanigen aan te spreken; hun beduidende, dat al de predikatiën, welke ik aldaar had uitgesproken, en die zij, zonder voor God voldoende redenen, verzuimd hadden, voor hunne rekening lagen, ofschoon zij die niet gehoord hadden, en dat zij welhaast geroepen zouden worden, om rekenschap af te leggen, wat voordeel zij voor zich zelve daarmede gedaan hadden. Deze woorden gingen (zoo als hij mij zelf ruim een jaar daarna verhaalde) als een tweesnijdend zwaard door zijn hart; hij werd van dat oogenblik overtuigd, en was een jaar daarna een leesbare brief der genade.

Ziedaar, mijn Vriend! u medegedeeld, hoe het mij te *Woudenberg*, gedurende mijn ruim vierjarig verblijf aldaar gegaan is, en wat vrucht ik op mijn werk had. — In eenen volgenden hoop ik u te melden, wat er gedurende mijn verblijf te *Pijn*-

Digitized by Google

acker tot mijn vertrek naar *Woerden* is voorgevallen; terwijl ik dezen brief eindig met toebidding van 's Heeren zegen, mij noemende

Uw' Vriend
M. C. V.

NEGENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Ja zeker was het mij te *Woudenberg* aangenaam, en ik kan wel begrijpen, dat gij, daar het uw lust is voor den Heere te leven, en gij in de uitbreiding van het Rijk onzes Verlossers veel belang stelt, gaarne getuige zoudt willen geweest zijn, in den laatsten tijd van mijn verblijf aldaar, van het goede, dat de Heere ons deed smaken in de toebrenging en bekeering van zoo velen. Het was ook alleen de volkomene overtuiging, dat het, na alles bedaard overwogen te hebben, Gods wil was, dat ik moest optrekken, welke mij tot het besluit bragt die lieve gemeente te verlaten, en naar *Pijnacker* te vertrekken.

Aldaar ben ik dan op den 11den October 1789, 's voormiddags, bevestigd geworden door den Godvruchtigen KOOT, waardigen Evangeliedienaar in de stad *Delft*, terwijl ik 's namiddags mijne intrede

Digitized by Google

aldaar deed met de woorden van den Heiland, die wij lezen in LUC. 14: vs. 22 en 23.

Hier bedierf ik het ten eerste, en vond tegenstand. — Zeker welgegoed landman namelijk, die een zwaar huisgezin had, en nu (ofschoon hij anders geen liefhebber van de kerk was) met zijne familie onder mijn gehoor zich bevond, was over mijne eerste predikatie zoo geërgerd, dat hij, uit de kerk gekomen zijnde, aanstonds zeide: »Wat verbeeldt hij, die van *half Oostindiën* (meenende *de* »*Kaap*) komt, zich, dat hij ons, *Pijnackers*, dwingen »wil? dat heeft die groote VAN ROSSUM (deze was »mijn waardige voorganger, die grooter van statuur »was dan ik) niet kunnen doen, en wil dan deze »kleine kerel dat beginnen? Daar zal ik wel zorg »voor dragen." De oudste dochter van dezen man, zijnde negentien jaren oud, was het volkomen met haren vader eens, en maar in het geheel niet gesticht, dat ik hen dwingen wilde.

Dank zij den eeuwig gezegenden Verlosser! deze beide waren onder de eerste, die ik in deze mijne nieuwe gemeente voor mijnen Heer dwingen mogt. Eerst werd de dochter onder de prediking gevoelig getroffen; hare ijdelheid en dartelheid, hare ijdele gezangen, waaraan zij zeer gewoon was, (en waarom zij van haren vader het meest geliefd werd) nu in ééns als wegvallende en het zuchten en weenen haar nu nader dan het zingen en lagchen zijnde, werd zij spoedig het voorwerp van haars vaders haat, die haar zeer hard begon te behandelen, en door bedreigingen te noodzaken, tot hare vorige

Digitized by Google

vrolijkheid weder te keeren. Jezus was, naar Matth. 10: vs. 35, gekomen, om dat huisgezin tweedragtig te maken. Dat gelukkige meisje, eenige weken in overtuiging geweest, en weder zeer gevoelig en weenende uit de kerk gekomen zijnde, klom haar vaders toorn zoo hoog, dat hij, na vele andere grievende woorden uitgebraakt te hebben, tot haar zeide: »zoo gij nog drie dagen met die »dingen, waarom gij zoo stuursch ziet, u ophoudt, »en tot uwe vorige vrolijkheid niet wederkeert, kunt »gij staat maken, dat ik u uit mijne deur schoppen »zal." —

»Lieve vader! (was haar antwoord) ik hoop, dat »ik nooit weder zoo worden mag als ik geweest »ben; en wilt gij mij daarom de deur uitjagen? ik »heb er niets tegen. Die God, dien ik nu wensch »te dienen, vertrouw ik, zal wel iemand verwekken, »om mij in huis te nemen." — Den vierden dag hierna kwam die vijandige vader in de kerk; en ziedaar ook hij werd voor den Heere gedwongen. Des avonds te huis gekomen zijnde, begon de vader aan diezelfde dochter, die hij over drie dagen zijne deur wilde uitschoppen, zijnen nood te klagen. Toen was het: »Mijn lieve kind! welke ongelukkige »schepselen zijn wij toch! en waar zal het met ons »heen, zoo God ons niet genadig is?" — »Hoe blij »ben ik," was nu het antwoord zijner dochter, »lieve vader! dat God ook uwe oogen heeft be»ginnen te openen! O dat wij nu maar om genade »bij den Heere mogen aanhouden! wie weet, of Hij »ons onze zonden, om Jezus wille, niet vergeven zal!"

Digitized by Google

»Hoe komt het," vroeg hij nu zijner dochter, »dat wij ons ongeluk niet eerder gezien hebben? »Wij hadden te voren toch ook eenen goeden leer- »aar, en gingen immers ook nu en dan bij hem ter »kerk?" Hoe onkundig deze ook waren, werden beide spoedig uitmuntende Christenen, en toonden zulks door al hunnen wandel. Nu kwam hij altoos met een' vol beladen' wagen naar de kerk, nimmer mogt er eene plaats op zijnen wagen ledig zijn, al zoude hij ook eenigen uit zijne buurt daarop laden. De bekeering van deze beide had invloed op de vrouw, op al de kinderen en dienstboden, bij welke allen eene uitwendige hervorming kwam. Meermalen verkwikte ik mijne ziele door dat huisgezin te bezoeken: en toen ik eens bij hetzelve was, verhaalde de vader mij, met tranen in de oogen, hoe zijn jongste kind, dat maar even begon te spreken, hem 's avonds te voren bij zijnen pligt bepaald had: al de huisgenooten waren niet binnen het huis. De vader wilde ook naar buiten; en ten einde dat kind, alleen zijnde, bij het vuur geen ongeluk krijgen zoude, nam hij het op en leide het te slapen. Het kind begon bitterlijk te weenen. Hij vroeg wat er aan scheelde? »Paatje! (was het »antwoord van het kind) ik heb nog niet op mijne »knietjes gebeden." Hij nam hetzelve op en plaatste het op den vloer. Toen viel dat kind op zijne knieën, maakte een bewijs van bidden, en liet zich daarop weltevreden in zijne wieg nederleggen. De vader werd beschaamd, en heeft dit altoos als eene bestraffing voor hem, en als eene aansporing tot zijnen pligt aangemerkt.

Digitized by Google

Met vrijmoedigheid kan ik, tot roem van den grooten Zaligmaker, zeggen, dat er in het eerste half jaar, in deze mijne nieuwe gemeente, verscheidenen voor den Heere gewonnen zijn. — Hier arbeidde ik weder met groot vermaak, en haalde mijn hart menigmaal op in gezelschap met de Godvruchtigen. — Een buitengewoon geval, hetwelk ik hier had, moet ik niet vergeten, *tot roem der zaligmakende genade, welke in* Jezus *is*, te melden.

Ik werd bij eene zieke gehaald door haren zwager, bij wien ik onder weg naar haren toestand onderzocht. Deze man (die zeer geschikt en redelijk wel onderwezen was) berigtte mij, dat zijne schoonzuster zelfs geen de minste uitwendige Godsdienst bezat, maar daarvan afkeerig was; ja twijfelde zelfs, of zij nog wel driemaal onder mijn gehoor was geweest, ofschoon ik reeds drie maanden aldaar predikant, en zij al dien tijd gezond geweest was. — Met zulk een denkbeeld naderde ik haar bed, vond eene jonge vrouw, hoog zwanger, in eene soort van stuipen liggen. Ik werd gevoelig aangedaan, en dacht: »misschien is zij op den »rand der Eeuwigheid, en dat in zulk eenen staat, »als haar zwager mij medegedeeld had!" O! ik zuchtte tot God. En na meer dan een half uur in onmagt gelegen te hebben, kwam zij weder tot zich zelve. Hare zuster, de vrouw van den man, die mij gehaald had, zeide tot haar, dat ik er was. — »Zeer goed!" was haar antwoord. Zij zag mij met een zeer vergenoegd en wel te vre-

Digitized by Google

den gelaat aan, en zeide: »Lieve Dominé! ik be-»hoor niet meer mij zelve toe, maar ben met lijf »en ziel het eigendom van den Heere JEZUS. Ik »ben niet bevreesd voor den dood, o neen, want »als ik sterf, ga ik naar mijnen lieven Heer JE-»ZUS." — Ik stond verbaasd, en dacht: »zeker »heeft haar zwager mij een valsch berigt aangaan-»de haar gegeven." Ik ging naar haren man die bij den haard zat, en vroeg hem: of zijne vrouw te voren ook over dergelijke dingen ge-sproken had, en korter of langer Godsdienstig ge-weest was? Het berigt van haren man kwam juist met dat van haren zwager overeen. Ik keerde mij weder tot haar bed, en sprak haar (onder verzuch-ting tot God, dat zoo Hij een goed werk in haar begonnen had, ik dan, door onvoorzigtigheid, ha-ren geest geen nadeel zoude aanbrengen) eenigzins scherp aan, en zeide: »gij spreekt van groote »dingen, verklarende dat gij het eigendom van »CHRISTUS zijt; maar hebt gij Hem dan uit ge-»voelige beseffen, dat gij Hem noodig hadt, eenigen »tijd gezocht?" — »Neen," was haar antwoord, »ik heb Hem niet gezocht, en zou Hem in eeu-»wigheid niet gezocht hebben; maar Hij heeft mij »gezocht in dezen nacht hier op mijne legerstede, en »ook gevonden. Hij heeft mij uit een' ruischenden »kuil en uit een modderig slijk opgeraapt, mij in »Zijn bloed gewasschen en tot Zijn eigendom ge-»maakt." — Hoe grondig deze woorden ook wa-ren, zoo kon ik (daar op eene ziekbedsbekeering

Digitized by Google

menigmaal weinig staat te maken is (*), en ik door onderscheidene mooipraters, ofschoon ik nog maar jong in de dienst was, schandelijk bedrogen was uitgekomen,) er echter niet ten eerste geloof aan slaan, en zeide daarom tot haar: »weet gij wel, dat »wij bedriegelijke harten hebben, en dat de satan »zich ook wel eens als een Engel des lichts aan »ons kan vertoonen (†); en wat zou het voor u we»zen, daar gij misschien nog maar weinige uren op »deze aarde zult leven, u hier eenen Hemel voor»gesteld te hebben, en bij uw' dood voor eeuwig »verloren te gaan?" — »Verloren gaan! verloren »gaan!" zeide zij, »dat is niet mogelijk! Kan ie»mand," vroeg zij, »met Jezus verloren gaan?" Hierop geantwoord hebbende, vroeg ik haar: »of ik »voor haar bidden zoude?" — »Als het u belieft, »Dominé!" zeide zij. — Ik. »Maar waarom moet »ik bidden, gij hebt immers niets meer noodig? Gij »zijt immers het eigendom van Jezus hebt gij gezegd, en kunt niet verloren gaan: waartoe dan nog »voor u gebeden?" »Ja," — was haar antwoord, »dat »is ook zoo; maar hetgeen ik ontvangen heb, kan »ik zelve niet bewaren. En mijnheer moet niet »voor mij alleen, maar ook voor de omstanders, hier »tegenwoordig, bidden."

(*) »De Evangeliedienaar," zegt de Hoogleeraar C. Boers (in zijn *Handboek voor jonge Predikanten*, bladz. 159) te regt, »moet in deze zeer voorzigtig zijn, en zich niet ras hieromtrent eene beslissende beoordeeling aanmatigen, of met te grooten en uitgebreiden ophef van den gelukkigen uitslag zijner pogingen spreken;" een merkwaardig voorbeeld uit Schotland ter opheldering van deze opmerking, hierbij aanhalende,

(†) 2 Cor. XI vs, 14.

Digitized by Google

Wij vielen op onze knieën; ik bad, maar meest om hare ligchamelijke herstelling, en verzocht haren man mij den volgenden dag, indien zij zoo lang leefde, weder te laten halen, en vertrok.

Den volgenden dag, zijnde Nieuwjaarsdag, werd ik, na het eindigen van de openbare Godsdienstoefening, weder gehaald. Ik vond haar naar den ligchame merkelijk beter, en kreeg, op mijne vraag: »hoe het nu met haar was?" ten antwoord: »zeer »wel, Dominé!" Nu verhaalde zij mij, door eene gelijkenis, hoe het met haar gegaan was. — »Voor »negen jaren," zeide zij, »diende ik bij iemand, »wiens beesten, op zekeren dag, alle vermist wer»den; gelukkig vonden wij nog denzelfden dag ze »allen weder, op één na. Den volgenden dag gin»gen wij weder uit, om dat *ééne* te zoeken, en von»den het niet eerder dan tegen den avond, achter »eene heining in eene diepe sloot, uit welke wij »hetzelve met veel moeite haalden. Zoo ook," zeide zij, »is het met mij gegaan. Ik was als dat koe»beest weggeloopen en had mij zelve in het grootste »gevaar gebragt, ja had eeuwig moeten omkomen, »indien Jezus mij niet opgezocht, en mij van achter »de heining en uit eenen diepen modderpoel gehaald »hadde. En nu, Dominé! (ging zij voort) nu ben »ik ook voor u niet meer bang. Te voren, als ik »u ergens zag inkomen, dan vlugtte ik naar achte»ren, maar dat zal ik nu niet meer doen. Nu heb »ik u lief, omdat ik weet, dat gij Jezus liefhebt. »Maakt God mij gezond, dan kom ik bij u leeren, »daar ik dit nog nooit bij een' leeraar heb willen

Digitized by Google

»doen, om door u tot lidmaat aangenomen te wor»den. Maar zoo ik niet weder gezond word, dan »zal het tot de hoofdzaak niets afdoen, of ik lid»maat geweest ben of niet; wijl ik mijne belijdenis »reeds bij JEZUS gedaan heb, en door Hem tot een »levendig lidmaat van Hem aangenomen ben." — Ik had genoeg te doen, om maar te hooren, stond verbaasd, en wist niet wat er van te maken; maar verlangde hartelijk de vruchten, duidelijke vruchten te zien.

Wanneer ik er was, liep het huis vol, en er waren vele aandoeningen. Wij vielen op onze knieën, en ik bad met allen aandrang, ja kon als niet loslaten God ernstig te smeeken om hare volkomene herstelling. Hier kwam eene gansche beroering onder de omstanders. — De man, die vóór zijn huwelijk een vragende naar den Heere geweest, maar door zijne vrouw geheel van God en Zijne dienst als afgetrokken was, en nu reeds met haar zeven jaren het hart in de zonden opgehaald had, begon als uit den slaap wakker te worden, en wist niet, wat hij van zijne vrouw denken moest.

Ik vertrok, met verzoek mij den volgenden dag weder te halen. Zoodra ik kwam, volgde de gansche buurt, uit verscheidene huisgezinnen bestaande, mij in huis. Nu vond ik een Nieuw Testament bij haar in het bed, en vroeg haar, wat zij met dat boek in haar bed deed? »Lang genoeg," was haar antwoord, »een verachter van dat boek geweest »zijnde, zoo maak ik er nu, wanneer mijn ligchaam »dit toelaat, gebruik van." — »Kunt gij dan lezen?"

Digitized by Google

vroeg ik. — »Te voren niet," was haar antwoord: »doch nu kan ik niet alleen lezen, maar ook *ver»staan* wat ik lees."

Ik deed bij haren man onderzoek naar de waarheid van haar gezegde, en kreeg berigt, dat zij voor deze hare krankheid, die nog maar weinige dagen geduurd had, alleen met moeite spellen kon, en dat zij van deze hare bekwaamheid geen ander gebruik maakte, dan om ijdele en wulpsche gezangen van buiten te leeren. — Ik sloeg iets uit haar Testament op, om te hooren, hoe zij lezen kon. Zij las dat niet alleen volmaakt goed naar de rustteekens, en den nadruk gevende aan die woorden, waar zulks noodig was, maar ook met zoodanige aanvullingen, dat zij daardoor den tekst goed verklaarde, en duidelijk in het licht stelde. — Ik stond verrukt, en kon door de redenen, welke zij nu voortbragt, niet langer twijfelen, of God had waarlijk Zijne zaligmakende genade, op eene *eenigzins buitengewone* wijze aan haar verheerlijkt. Nu begon ik, voor het eerst, met mijn gansche hart daarvoor te danken; maar bleef echter ook aanhouden, met God ernstig om hare volkomene herstelling aan te roepen. Onder mijne verrigting kwam hier onder de omstanders zulk eene beroering, dat de eene in onmagt als nederviel, en anderen uitriepen: »o God! zal zulk »een monster naar den Hemel, en ik — naar de »hel? o God! bekeer mij ook!" — Een man uit die buurt, die mij met zijn rijtuig naar huis bragt, verhaalde mij met tranen, hoe hij zich menigmaal aan deze zieke bezondigd had, door te wenschen,

Digitized by Google

dat God zulk een last en plaag voor die gansche buurt, als zij was, toch hoe eerder hoe beter mogte wegnemen. En nu stond hij verbaasd, en wenschte zoo gelukkig te zijn, als zij was.

Zij werd hersteld, en was verhemeld, toen zij voor het eerst weder in de kerk kwam, bijzonder toen er voor haar gedankt werd. Spoedig vervulde zij ook hare belofte, kwam op mijne catechisatie, en antwoordde op de vragen, (ik mag zeggen) zoo als de Geest van Christus haar gaf te antwoorden. Meermalen had ik aangename, geestelijke catechisanten gedurende mijne bediening in *Europa*, *Azië* en hier in *Afrika;* maar nimmer eene zoo als zij was. Zij werd dan ook spoedig lidmaat van mijne gemeente, en zoo lang ik haar gekend heb, heeft zij haar geloof uit hare werken getoond. — En o! wat een zalig gevolg! haar man werd, door hare bekeering, mede van de dwalingen zijns wegs te regt gebragt, en zij leefden vervolgens te zamen voor den Heere Jezus bijna zoo getrouw, als zij te voren voor de wereld en den satan geleefd hadden.

Slechts acht maanden hier in dit zoo aangenaam oord met veel vrucht gearbeid, en de liefde van de gansche gemeente, bijzonder ook in mijne ziekte, genoten hebbende, zoo werd ik van hier naar *Oudewater*, eene kleine stad in *Zuid-Holland*, beroepen.

Toen ik hiervan aan mijne gemeente kennis gegeven, en Gods volk verzocht had, om met en voor mij te bidden, wat ik doen moest, zoo begon het geloop van magistraat, kerkeraad en gemeente,

Digitized by Google

ten einde mij met gevoelige gemoederen, onder het gebruiken van de beste drangredenen, over te halen om hen niet te verlaten, maar langer bij hen te blijven. — Hetgeen mij het gevoeligste trof, was het smeeken der kinderen, die, bij het uitgaan van hunne school, mijn huis bestormden, en mij met hunne kinderlijke opregtheid smeekten, hen toch niet te verlaten. O hoe troffen mij de tranen dezer schepseltjes, die meest mijne catechisanten waren, daar ik hier ook eene catechisatie voor de kinderen hield. — Ik werd overgehaald, en bedankte voor dat beroep van *Oudewater*. De blijdschap en dankbaarheid hierover werden mijne Diakenen, op den eerstvolgenden Zondag, in hunne armbeurzen op eene treffende wijze gewaar.

God gaf ook Zijne goedkeuring! ik arbeidde met blijdschap en vrede, zoodat mijn kruis dragelijk gemaakt werd; ook door Godvruchtige vrienden, te *Delft* wonende, die mij meermalen, vooral des Zondags, om ook onder mijn gehoor te zijn, kwamen bezoeken.

Mijn vriend, Aris van Velden, die mijn boezemvriend op de Akademie was, en die ik in twee onderscheidene gemeenten, het laatst in mijne buurt te *Hillegondsberg*, bevestigd had, was mij hier ook niet weinig tot genoegen. Menigmaal bezochten wij elkander, spraken van hart tot hart, en moedigden ons onderling aan in het werk van onzen dierbaren Heer en goeden Meester, den Heere Jezus!

Dan, wij hebben hier geene blijvende stad, ook geen blijvend genoegen: het is hier niet dan eene

Digitized by Google

bestendige onbestendigheid. Slechts eenige weken na het bedanken van *Oudewater*, werd ik beroepen naar de kleine stad *Woerden*, welk beroep ik, na eenig beraad, gedrongen was aan te nemen. Met veel gevoeligheid des harten nam ik afscheid van mijne geliefde Pijnackers op den 7den November 1790, met de woorden, die gij lezen kunt in 1 JOANN. 2 *vs.* 1.

Hier zal ik nu afbreken, en u in eenen volgenden mededeelen, wat mij te *Woerden* ontmoet is, tot op het tijdstip mijner aanstelling tot Predikant voor de *Kaapsche* Kerk.

God zij met u! — Ik ben

Uw Vriend
M. C. V.

TIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij hebt bij het lezen van mijnen vorigen brief te regt opgemerkt, dat het mij zeer moeijelijk moest vallen, zulk eene lieve gemeente, als die van *Pijnacker*, vaarwel te zeggen, waarin ik, nog zoo kort geleden, bij mijne beroeping naar *Oudewater*, zulke treffende bewijzen van algemeene toegenegenheid ontvangen had, dat zelfs de schoolkinderen tot mij

Digitized by Google

kwamen, mij smeekende, dat ik hen toch niet verlaten zoude. Doch hoeveel het mij ook kostte, ik vond echter thans geene vrijheid, de beroeping der gemeente te *Woerden* af te slaan; maar gelijk ABRAHAM Gode gehoorzaam was, ofschoon hij geroepen werd iets te doen, dat geheel tegen de neiging van zijn vaderlijk gevoel streed, zoo moest ik ook doen, daar het bevel des Heeren mij genoegzaam was. Ik trok dan in gehoorzaamheid aan dat bevel naar *Woerden*, en werd aldaar op den 21sten November 1790, 's voormiddags, bevestigd door mijnen geliefden ambtgenoot, den Wel Eerw. Heer P. BUIJT, met de woorden van CORNELIUS, te vinden in *Hand.* 10 *vs.* 33, terwijl ik 's namiddags mijne intrede deed met de woorden, die wij lezen: ZACH. 4 *vs.* 6*b*.

Ook hier achtervolgde mij wederom de zegen des Heeren, en ik vond in die gemeente eenige oude geoefende Christenen, die zich niet bemoeiden, gelijk in dien tijd bij velen plaats had, met dingen, welke op het Politiek Bestuur betrekking hadden, en dus niet naar verandering haakten, maar zeer weltevreden waren met 's Lands toenmalige constitutie, en zich met eerbied onderwierpen aan hen, die over hen gesteld waren. Deze brave en geoefende Christenen waren zeer met mij ingenomen, waarvoor ik mijnen Heer en Zender dank betuigde, en zij strekten mij grootelijks tot aanmoediging in mijn werk.

Dan, vermits hier eenigen tijd over den dierbaren *Heidelbergschen Catechismus* niet gepredikt was, en men nu weder eenen aanvang daarmede zoude maken, zoo was mijne vierde predikatie aan deze plaat

Digitized by Google

over de Eerste Afdeeling. En ziet, de schoondochter van een waardig en geoefend Christen, die zoo ongodsdienstig was, dat de nieuwsgierigheid haar niet eens had kunnen overhalen haren nieuwen leeraar te gaan hooren, had zich nu evenwel door haren man en door haren schoonvader daartoe laten bewegen. Hare ooren en haar hart werden onder het aanhooren van Gods Woord zoo zeer geopend, dat zij, gelijk uit de gevolgen openbaar geworden is, waarlijk overtuigd van haren verloren' toestand van nature, naar huis wederkeerde, geene Godsdienstoefening meer verzuimde en aanhoudend werkzaam bleef met de dingen, welke het Koningrijke Gods aangaan.

Bijna had ik vergeten, u mede te deelen, wat er alhier onder mijne intreê-léerrede reeds voorgevallen was. Eene zekere dienstmaagd, die alleenlijk ter kerke gekomen was, om een' *Afrikaan* te zien, bekeek mij naauwkeurig, toen ik den predikstoel opklom, en zeide daarop aan hare jufvrouw, die naast haar zat, en hare moei was: »Is het anders niet, »hij ziet er even zoo uit als een ander mensch!" Zij stond op en wilde de kerk uitgaan, (daar zij van geen kerk gaan hield). Hare moei echter hield haar tegen, en raadde haar, dat zij blijven en luisteren zoude. Met tegenzin bleef zij, wetende niet, dat het Gods tijd was, om haar als een vuurbrand uit het vuur te rukken. Zij werd krachtdadig aan haar zelve ontdekt, en zoo ernstig met de belangen harer onsterfelijke ziel werkzaam, dat zij zeer spoedig, slechts in weinige weken, niet alleen tot de

Digitized by Google

beoefening des geloofs kwam, maar ook tot dat geloof, waardoor zij gelooven kon, dat zij geloofde. En even zoo ijverig en levendig als zij te voren was, in de ijdelheid en de zonde te dienen, even zoo levendig en ijverig was zij thans in de dienst van den Heere haren God. Zij had eene buitengemeene vrijmoedigheid, om voor den naam en de zaak van God uit te komen, waartoe zij ook spoedig eene natuurlijke bekwaamheid verkreeg. — Nu begon zij, onder anderen, ook te bidden, dat God voor haar den weg openen wilde, om mijne dienstbare te worden, hetgeen zij echter aan niemand zeide. God gaf haar ook hare begeerte. Onze teeder Godvruchtige dienstmaagd, die bij ons reeds zeven jaren gewoond had, voor al haar werk wat zwak zijnde, verkoos mijne vrouw eene tweede te nemen. Dit was zoo ras niet bekend, of gemelde bood hare dienst aan en werd ook door mijne vrouw aangenomen. Bij ons in dienst zijnde, hoorde zij, dat ik, zoodra God den weg opende, naar *de Kaap* zoude wederkeeren. Zij begon tot haren God te roepen, dat, wanneer dit gebeurde, zij dan met ons mede mogt gaan: (hetgeen zij ons naderhand medegedeelde). Ook in dezen gaf God aan hare bede gehoor; en mijne vrouw, zoo min als ik, had immer berouw haar medegenomen te hebben. Behalve hare huiselijke diensten, (daar zij meer deed, dan drie beste slavinnen) was zij ook mij in het werk mijns Heeren, bijzonder in het leeren der Heidenen, voor wie zij eene bijzondere liefde gevoelde, en in hun het zingen te leeren, van een groot nut. Zij trouwde

Digitized by Google

vervolgens met den waardigen Zendeling VOSTER, heeft verscheidene jaren met hem in dit Land, door leer en wandel, Christenen en Heidenen gesticht, en is nu voor weinige maanden in den Heere ontslapen. Haren laatsten brief, niet lang vóór haren dood mij toegekomen, heb ik naar hare familie te *Woerden* gezonden. De gedachtenis van die regtvaardige zal hier in dit Land nog lange in zegening zijn.

Na dezen uitstap moet ik tot *Woerden* wederkeeren. Mijn waardige ambtgenoot, de Wel Eerw. P. BUIJT, en ik hadden hier eene zware dienst; echter hielpen wij elkander getrouw, en werkten regt broederlijk elkander in de hand: bevestigende de eene 's namiddags, wat de andere 's voormiddags had voorgesteld, en ondervonden ook in den volsten zin, dat, waar liefde woont, God Zijnen zegen gebiedt.

In mijne eerste huisbezoeking aldaar ontmoette ik eene moeder met hare twee dochters; ik vroeg aan de jongste: hoe oud zij was? — »Achttien »jaren," was haar antwoord. Ik sloeg mijne handen te zamen, en zeide: »al achttien jaren! en »nog niet moede om de zonde en de wereld te »dienen? Hebt gij het al achttien jaren tegen God »uitgehouden? enz." Zij gaf mij geen antwoord, maar van achteren bleek het, dat God door mij tot haar gesproken had. Ik was zoo ras niet uit dat huis, of zij begaf zich naar de hoogste verdieping van hetzelve, en begon over haren ongelukkigen toestand, als ware het, met God te worstelen,

Digitized by Google

hield daarmede aan, en wilde God niet loslaten, vóór Hij haar gezegend had. God verhoorde haar, en maakte haar tot eene ware Christinne en tot een voorbeeld voor de jeugd. Ook werd zij spoedig eene publieke catechisante, en leerde en stichtte op deze wijze, met hare leeraren, de gemeente.

Een Luthersche soldaat liet zich eens door zijnen kameraad overhalen, met hem naar de Gereformeerde kerk te gaan; hetgeen hij dan nu voor het eerst in zijn leven deed. Daar er over de 20ste Zondags-afdeeling uit den *Heidelbergschen Catechismus* moest gepredikt worden, zoo hoorde hij, tot eene voorrede, deze woorden gebruiken: ***Zoo iemand den Geest van* CHRISTUS *niet heeft, die komt Hem niet toe.*** De man was oogenblikkelijk overtuigd, dat hij dan CHRISTUS niet toebehoorde, maar een onderdaan van den satan was. Deze werd mede vervolgens een bevestigd Christen, en had geene rust in zijnen geest, voordat hij geregtigd was, om het Avondmaal des Heeren bij de Geformeerden te mogen genieten. Vijf aangename Christenen waren hier onder de militairen, die mij menigmaal in het gezelschap der Godvruchtigen verkwikten met hunne gesprekken, en naderhand, toen zij tegen de Franschen uittrokken en aan het slag leveren waren, met hunne brieven.

Daar ik u, mijn Vriend! slechts de meest sprekende gevallen, welke er onder mijne geringe dienst plaats gehad hebben, wilde mededeelen, zoo moet ik u van *Woerden* nog *één* geval verhalen: Een zekere hospes op een naburig dorp kwam, na

Digitized by Google

meer dan al te lang de Godvruchtigen, die zijne deur voorbij gingen, om de weekgodsdiensten binnen *Woerden* bij te wonen, daarover gevloekt en vervloekt te hebben, op eenen Nieuwjaars-namiddag, zelf naar *Woerden*. Na weder, als te voren, de voorbijgaanden gescholden te hebben, zeide hij uit eene soort van boosaardigheid: »kom, laat ik »toch eens gaan, om te zien, wat daar in *Woer*»*den* te koop is." Daar hij geene plaats om te zitten meer konde krijgen, stond hij regt tegenover den predikstoel. Ik predikte, omdat het Nieuwjaar en te gelijk voorbereiding voor het Avondmaal was, over de woorden van den Schenker, *Genes.* 41. *vs.* 9*b*: *Ik gedenke heden mijne zonden.* De man werd overtuigd, dat hij tegen al de geboden Gods zwaar gezondigd, en geen derzelve immer gehouden had; dat niemand derhalve meer reden had, *heden* zijne zonde te bedenken, dan hij. En o! welk eene ontferminge Gods! eer nog de Godsdienstoefening geëindigd was, ging er eene deur van hoop voor hem open, zóó zelfs, dat hij geloofde, dat er in het bloed van den gekruisten JEZUS vergeving was voor al zijne zonden. — Deze vuurbrand, uit het vuur gerukt, was spoedig een leesbare brief van de genade, riep nu de te voren door hem gevloekten en vervloekten in zijn huis, en veranderde zijne herberg terstond, van een voorportaal van de hel, in een klein kerkje. O! hoe menig een aangenaam uurtje heb ik vervolgens (wanneer ik in dat dorp eene predikbeurt waarnam) in die herberg met de vromen doorgebragt!

Digitized by Google

In plaats van nu de kerkgangers naar *Woerden* te vloeken, was hij thans daarin de eerste en ijverigste. Menigmaal stond hij, vóór de Godsdienstoefening, bij mij aan huis, voor mij, met tranen: ziende hoe ik, door mijne borstbenaauwdheid, naar mijnen adem hijgde. Hij werd zeer voorspoedig opgebouwd in het allerheiligst geloof, en wilde toen zijn tijdelijk beroep laten varen. Hierin echter ging ik hem tegen, hem beduidende, zulks niet eerder te mogen doen, dan voordat de Voorzienigheid zelve hem daartoe eenen weg opende. Hij gehoorzaamde; en God baande nog, vóór mijn vertrek van *Woerden,* daartoe eenen weg voor hem, zoodat hij vervolgens, voor zoo ver ik weet, als een Godvruchtig landman zeer genoegelijk met zijn huisgezin leefde.

Gij bemerkt dus, dat ik ook in *Woerden* zeer naar mijnen zin geplaatst was. Ja, ik had het in al mijne gemeenten in *Holland* zoo genoegelijk, dat ik (uitgezonderd de kleine beproevingen, van welke een Evangeliedienaar, die getrouw wenscht te zijn, niet vrij wezen kan) mij verzekerde, het in mijn eigen Land, in *Zuid-Afrika,* in vele opzigten nooit zoo aangenaam te zullen kunnen hebben. En evenwel bleef ik altoos, bijzonder om de arme Heidenen, naar mijn Land verlangen. — Dan, daar de Paus over de *Hollandsch-Oost-Indische*, *West-Indische* en *Kaapsche* kerken, sedert ik bevestigd leeraar was, nog drie anderen mij voorgetrokken en voor de *Kaapsche* Kerk uitgezonden had, en dat niettegenstaande ik, bij elke vacatuur, mij bij vernieuwing aan Zijn

Digitized by Google

Hoog Eerwaarde had aangeboden, zoo begon ik mijne terugreis naar *de Kaap* bijna op te geven: en ziet, nu naderde 's Heeren tijd, om mij herwaarts te brengen.

Wederom eene plaats in dit Land vacant geworden zijnde, zoo wekte het groote Hoofd der Kerke den waardigen en Godvruchtigen Staatsman H. VAN STRALEN op, (met wien ik, nog student zijnde, eenmaal te *Enkhuizen* in een Godvruchtig gezelschap geweest was) om zich mijne belangen aan te trekken. Hij deed mijnen vijand zwijgen, en moedigde de ordinaire Gedeputeerden, in dien tijd, over de Buitenlandsche kerken aan: (welke juist vrienden van mij waren, namelijk de Wel Eerw. Heeren DE HAAS en VAN DER SCHEER) om mij nu aan Heeren Bewindhebberen der *Oost-Indische Compagnie* voor te dragen. — Aanstonds werd ik door hen voor de *Kaapsche* Kerk aangesteld en door de Eerw. Classis van *Amsterdam* beroepen, waarvan ik kennis kreeg te *Woerden*, in October 1793. O wondere Voorzienigheid! toen ik mijne terugkeering naar *de Kaap* schier opgegeven had, en te dien einde geene pogingen meer wilde aanwenden, zeide God door sprekende daden: nu zal Ik werken, en wie zal het keeren?

Hoe ik nu vervolgens van *Woerden* vertrokken, op reis gegaan, en, door 's Heeren hand geleid, veilig overgekomen ben, hoop ik u bij eene volgende gelegenheid mede te deelen. — Thans breek ik af, en blijf met heilwensch

Uw Vriend
M. C. V.

Digitized by Google

ELFDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Hetgeen gij aanmerkt, dat ik juist leeraar in *Holland* geweest ben in die akelige dagen van binnenlandsche verdeeldheid en oproer, is inderdaad waar, — en ik wil niet ontveinzen, dat ik meermalen daardoor wel eens in groote moeijelijkheid geraakte, zoo als ik door bijzondere proeven zou kunnen bewijzen; dan, ik wil liever zulks in dezen tijd, waarin de gemoederen meer bedaard en rustig zijn, niet ophalen; alleen dit moet ik met dankzegging aan God vermelden: ik bleef aan mijne denkbeelden en beginselen getrouw, en de Heere gaf mij in voorkomende moeijelijke omstandigheden wijsheid en sterkte, om niets tegen de inspraak van mijn geweten te doen. — Intusschen geve God, dat wij en onze nakomelingen zulke oproerige tijden nimmer weder beleven mogen!

Zeker, mijn Vriend! zoo als gij meldt, heb ik het in de drie gemeenten, in welke ik als leeraar in *Holland* gediend heb, uitnemend wèl gehad; ja ik zou niet weten, welke van de drie ik als de beste kiezen of noemen zoude. Waarlijk, zoo mij het belang der arme slaven en verwaarloosde Heidenen in dit Land niet zoo zwaar op het hart ge-

Digitized by Google

legen had, ik zoude gaarne al mijn leven in *Nederlands* Republiek (nu een Koningrijk) doorgebragt hebben. Gij moet echter niet denken, mijn Vriend! dat ik in eene van die gemeenten vrij van kruis was; o neen, opdat ik mij niet zoude verheffen, had mijn God altoos een genoegzaam gewigt aan mijne beenen gehangen. Eeuwig zij ook hiervoor Zijne wijsheid en goedheid geprezen!

Doch, ik moet met mijn verhaal voortgaan, en u mededeelen, hoe Gods weg verder met mij was. — Mijne dierbare Woerdensche gemeente, bijzonder de Godvruchtigen, en vooral mijne geestelijke kinderen door het Evangelie voor den Heere geteeld, waren, op het berigt, dat ik binnen weinige weken niet alleen hen, maar geheel *Europa* stond te verlaten, gevoelig getroffen. Doch de bewustheid, dat ik niet naar *Europa* gekomen was, om aldaar leeraar te zijn, maar slechts om voor de *Kaapsche* Kerk toegerust te worden, en de gewaarwording, dat de goede Voorzienigheid daartoe nu den weg geopend had, deed hunne gemoederen merkelijk bedaren. Niemand twijfelde, of ik werd van God geroepen.

Daar ik nu door een dertienjarig verkeer in *Holland* groote gehechtheid aan hetzelve gekregen had, kon ik, hoe verblijd ik mij ook gevoelde over mijn aanstaand vertrek naar mijn Land en mijne maagschap, mij echter niet zonder groote droefheid tot mijn afscheid gereed maken. Den 13den October 1793 werd daartoe bepaald.

Mijn geliefde ambtgenoot, 's morgens predikende, nam tot zijnen tekst de woorden, die gij vindt in

Digitized by Google

Jesaia 55: vs. 12 en 13. *In blijdschap zult gijlieden uittrekken, en met vrede voortgeleid worden: de bergen en heuvelen zullen geschal maken met vrolijk gezang voor uw aangezigte; en alle boomen des velds zullen de handen te zamen klappen. Voor een' doorn zal een dennenboom opgaan, voor een' distel zal een mirtenboom opgaan; en het zal den Heere wezen tot eenen naam, tot een eeuwig teeken, dat niet uitgeroeid zal worden.* (Welke prophetie, Gode zij gedankt! grootelijks aan mij vervuld is.) Toen predikte ik 's namiddags mijn afscheid over *Hand.* 20: *vs.* 25—27 en 36. *En nu ziet, ik weet, dat gij allen, daar ik doorgegaan ben, predikende het Koningrijk Gods, mijn aangezigt niet meer zien zult. — Daarom betuig ik ulieden op dezen huidigen dag, dat ik rein ben van het bloed van u allen. — Want ik heb niet achtergehouden, dat ik u niet zoude verkondigd hebben al den raad Gods. — En als hij dit gezegd had, heeft hij nederknielende met hen allen gebeden.* De kerk was vol, zoodat eenige honderden moesten buiten blijven; daar eenige nabij wonende leeraars niet alleen, maar ook velen uit hunne gemeenten, mijn afscheid wenschten aan te hooren. — Nadat ik mijnen tekst, zoo goed ik konde, verklaard had, kon ik zeggen, en zeide ook: dat ik door acht en dertig gemeenten in *Nederland* doorgegaan was, predikende het Evangelie van onzen dierbaren Heere Jezus. En o! eere zij Gode en den Lamme! hoe vele zielen droegen eenen ruimen zegen weg! zoodat mijne vijanden, die mij verhinderd hadden, negen jaren vroeger naar mijn Land weder te keeren, het

Digitized by Google

wel ten kwade gedacht hadden, maar God integendeel zulks ten goede had bestuurd, door mij, niettegenstaande mijn morrend bestaan, meer te geven, dan ik ooit begeerd had.

Nu vertrok ik van *Woerden* (met de gedachten van die stad en al mijne dierbare vrienden, binnen dezelve niet alleen, maar ook in mijne vorige gemeenten, en aan andere plaatsen in de Republiek, nooit weder te zullen zien) naar *Amsterdam*, werd aldaar zeer vriendelijk van Heeren Bewindhebberen ontvangen en mij door hen de mij noodige papieren toegereikt. En, o wondere Voorzienigheid! dezelfde Bewindhebber, die mij, negen jaren te voren, zeer onbescheiden en hard had behandeld, om mijn' ergsten tegenstander te behagen, en mij gezegd had te zullen zorgen, dat ik nooit naar *de Kaap* komen zoude, moest nu zelf, daartoe gecommitteerd zijnde, mijne papieren van aanstelling teekenen.

Mijne laatste openbare Godsdienstoefening in *Amsterdam* was onder het gehoor van den nu reeds zaligen VIERVANT. Daar hij in zijn nagebed zeer uitgebreid en hartelijk voor mij dankte en bad, werd eene Godvreezende vrouw, van *Huisduinen*, juist hier in de kerk zijnde, daardoor zoo zeer getroffen, dat zij hartelijk biddende werd, om mij, van wien zij nooit iets gehoord had, vóór mijn vertrek toch te ontmoeten. En zie, ofschoon ik toen niet eens wist, dat er een *Huisduinen* in de wereld was, verhoorde God hare bede zoodanig, dat Hij mij binnen veertien dagen te *Huisduinen* in haar huis bragt.

Verscheidene vrienden van *Woerden* en andere

191.1734

Digitized by Google

plaatsen waren gekomen. om mij het laatste vaarwel te zeggen; sommigen geleidden ons naar het schip, en bevalen ons al schreijende den Heere aan. Nu verliet ik het aangename *Holland*, waarin ik dertien jaren (zoo als ik reeds meldde) met veel genoegen, onder het genot van velerlei vriendschap van Gods volk en onder de kennelijkste blijken van 's Heeren gunst, had doorgebragt: en voer naar de *Texelsche* reede naar een schoon nieuw schip, genaamd *de Hertog van Brunswijk*, gedestineerd voor *China*, en gekommandeerd wordende door den kapitein OLDHOFF.

Niet aanstonds, uit gebrek aan wind, in zee kunnende steken, voer ik op Zaturdag naar *den Helder*, ging naar den schoolmeester en kocht eenige vraagboekjes, om met de jonge lieden, die ik aan boord gevonden had, op onze reize te catechiseren. Daar hij een Godsdienstig man scheen te zijn, verzocht hij mij den volgenden dag aldaar te prediken, begeleidde mij naar den leeraar van de plaats, die mij gaarne vóór- en nádenmiddag wilde laten prediken. Ik nam de vóórdenmiddagbeurt op mij, en wandelde dienzelfden Zaturdag, namiddag, op verzoek van gemelden schoolmeester, met hem naar *Huisduinen*, alwaar hij mij bij eenigen van Gods kinderen bragt. En juist in het eerste huis, waar ik intrad, woonde die vrouw, die God, sedert zij voor mij in *Amsterdam* had hooren bidden, dikwerf gebeden had, mij vóór mijn vertrek naar *Afrika* te mogen ontmoeten. Overstelpt was zij over deze zigtbare verhooring van haar gebed. — Hier werd

Digitized by Google

ik ook door den leeraar van deze plaats zeer dringend verzocht, den volgenden dag alhier te prediken, hetgeen ik dan ook aannam 's namiddags, zoo Gode het behaagde, te zullen doen. Ik predikte den volgenden dag, zoo aan *den Helder* als te *Huisduinen*, voor eene aanzienlijke menigte; en daar 's avonds het huis van den schoolmeester zoo vol liep, als het maar bevatten kon, voelde ik mij verpligt, ook toen een woord van opwekking en vermaning te spreken, te meer, daar ik dacht: dit is de laatste reize, dat de goede Voorzienigheid mij gelegenheid geeft, in *Europa* het woord der zaligheid te verkondigen.

Die dag was mij inderdaad een aangename dag, halende mijn hart op in het werk mijns Heeren, en dat in een, voor mij, geheel vreemd oord, onder een onbekend volk. Van harte konden wij uit GROENEWEGEN zingen:

Zoete banden die mij binden,
Aan des Heeren lieve volk:
Ja, zij zijn mijn hartevrinden,
Hunne taal mijn' harte-tolk;
't Zijn de kind'ren van mijn' Vader,
En van 't zelfde huisgezin;
Wij bestaan elkander nader,
Dan de band van aardsche min.

Onuitsprekelijke banden,
Eénen geest en één van zin;
Al was 't volk van verre landen,
't Hart smolt toch te zamen in. *)

O wat is alle wereldsche vreugde, welke liefhebbers der wellusten, als zij bij elkander zijn, ge-

*) Zie zijne *Lofzangen Israëls*, 26ste Lied, getiteld: *De vereeniging met des Heeren lieve volk.*

Digitized by Google

nieten, in vergelijking van de vreugde van Gods kinderen, wanneer deze zich met elkander in de dienst van hunnen God verlustigen! — Waarlijk, minder dan ijdelheid!

Nu verliet ik *Europa's* wal, nam afscheid van deze mijne nieuwe vrienden, en voer naar boord. — Op den 8sten November 1793 ligtten wij onze ankers en staken in zee. — De drie eerste rustdagen liepen voorbij, zonder dat mij gelegenheid gegeven werd, om openbare Godsdienstoefening te houden; en men zoude mij misschien gedurende de gansche reis twee of drie malen (zoo als doorgaans geschiedt wanneer er zich een predikant aan boord bevindt) hebben laten prediken, had ik den kapitein niet ernstig aangesproken, en hem beduid, dat hij, zoo hij mij geene gelegenheid wilde geven, om stiptelijk aan mijne instructie te voldoen, de gevolgen hiervan moest afwachten. Van dien tijd hadden wij iederen Zondag, wanneer het weder zulks maar eenigzins toeliet, openbare Godsdienstoefening, en vervolgens, uitgezonderd eenige hevige stormen, met welke wij te kampen hadden, eene vermakelijke reize. Of mijn arbeid aan boord van eenig wezenlijk nut geweest zij, durf ik niet bepalen; zeker is het, dat deze en gene, inzonderheid onze kapitein, meermalen onder en na het gehoor, gevoelig aangedaan waren, die mij dan ook vervolgens alle achting en toegenegenheid betoonde. — Niet dan voor den 8sten Maart 1794 kwamen wij op de *Kaapsche* reede onder en door Gods veilig geleide, ten anker, na eene afwezigheid voor mij van veertien jaren min drie dagen.

Digitized by Google

Hier breek ik voor ditmaal af, terwijl een volgende brief u mijne aankomst in de *Kaapstad*, mijne aanstelling tot predikant op het *Rodezand*, benevens mijne verrigtingen aldaar zal melden. — Met heilbede noem ik mij

Uw' Vriend
M. C. V.

TWAALFDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Dat ik geene reden had mij over mijn negenjarig verblijf in *Holland*, als predikant, te bedroeven, daar God mij van plaats tot plaats met den zegen van het Evangelie als overlaadde, stem ik u volkomen toe; ja God deed zulks met voorbijgaan van vele wijzere en betere mannen, dan ik was of ooit worden zal, onder welke er zijn, die, niettegenstaande hunne vlijt en hunnen getrouwen arbeid, menigmaal jaren achter elkander op rotssteenen moeten ploegen, ten blijke, dat zegen niet afhangt van eenig mensch, maar van God zelven.

Ondertusschen, daar ik bemerk, dat gij zeer verlangend zijt verder berigt te ontvangen van Gods weg met mij, nu ik, door Zijne hand geleid en beveiligd, wederom naar *de Kaap* was teruggekeerd, wil ik thans mijn verhaal vervolgen.

Digitized by Google

Op den 8sten Maart 1794 op de *Kaapsche* reede gekomen zijnde, voer ik op dienzelfden dag met de mijnen naar wal. — Hier hadden mijne broeders wel eenig berigt van mijne komst reeds ontvangen, maar verwachtten mij echter nog in geene vier maanden, zoodat mijne onvoorziene komst groote blijdschap veroorzaakte. — Het gemis, ondertusschen, van mijne lieve moeder, die reeds een' geruimen tijd overleden was, trof mij gevoelig. Dan, deze droefheid werd spoedig gematigd door de overgroote blijdschap van al mijne broeders, hunne vrouwen en kinderen, en velen mijner oudere goede vrienden, in welstand te ontmoeten, die allen, van hunne zijde, hunne blijdschap over mijne onverwachte aankomst niet genoeg konden uitdrukken. — Van alle kanten kwam men mij en mijne huisvrouw verwelkomen. — Verbaasd keek onze *Weerdensche* dienstmaagd over al den overvloed en de groote pracht, welke zij hier zag, en was verwonderd, dat zij (hetgeen zij niet gewoon was) hier mede in het gezelschap van Dames zitten moest. En daar zij bijzondere gaven van God ontvangen had, om over God en Godsdienst te spreken, werd zij spoedig door de vrienden van God zeer bemind.

De Kaap toen nog *Hollandsch* zijnde, en een' waardigen Gouverneur hebbende, werd ik door Zijne Excellentie zeer vriendelijk ontvangen, verklarende hij mij gaarne in de hoofdplaats, alwaar (door het overlijden van den waardigen VAN LIER, den besten leeraar, dien de *Kaapsche* Kerk ooit gehad had) eene plaats vacant geworden was, te willen houden;

Digitized by Google

maar dat dezelve, door zekere Heeren Commissarissen, hier door naar *Batavia* getrokken, aan den predikant van *het Rodezand* was toegezegd, hopende Zijne Excellentie nu, dat ik met *het Rodezand*, in *het Land van Waveren*, zoude tevreden wezen. Ik antwoordde, te zullen gaan, waarheen de Voorzienigheid mij door het Gouvernement geliefde te zenden.

Spoedig werd ik door Gods kinderen, door mijne familie en vele anderen verzocht, in de *Kaapsche* kerk te prediken; en wijl ik daar niets tegen had, zeide ik dit te zullen doen, zoodra een der leeraren mij hiertoe zoude verzoeken. En, wie heeft zulks ooit gehoord! mij werd gezegd, dat die groote mannen dit nooit doen zouden; maar dat, wanneer een vreemd leeraar hier wilde prediken, hij aan dengenen, wiens beurt het was, zeer beleefdelijk hierom verzoeken moet. In het eerst was ik zeer huiverig om dit te doen, daar ik zulks in *Holland* nooit gewoon geweest was, echter liet ik mij door het dringend verzoek mijner vrienden overhalen, onder dien hoogmoed te bukken; kreeg nu ook eene beurt, en predikte, zoo als gij denken kunt, daar de nieuwsgierigheid groot was, voor eene verbazend groote schare. Hoe ik mij zelven gevoelde, kan ligtelijk gegist worden: in mijne geboorteplaats, onder mijne landgenooten, goede vrienden en bloedverwanten; in de kerk, in welke ik gedoopt was, en waarin ik het eerste Avondmaal ontvangen had; nu, na zulk eene lange afwezigheid, als leeraar van het zaligend Evangelie te staan, en voor het eerst het woord der zaligheid te

Digitized by Google

verkondigen, deed niet weinig mijn gevoel aan. Mijn God nogtans hielp mij!

Mijne aanstelling tot predikant der *Rodezandsche* kerk van het Gouvernement ontvangen hebbende, ging ik van den Gouverneur afscheid nemen, en beval bij die gelegenheid de *Moravische* Zendelingen, anders Hernhutters genaamd, in de gunst en bescherming van Zijne Excellentie aan; waarover hij zich zeer verblijdde, vooral toen ik zeide, dat ik dit ook deed uit naam van eenige Bewindhebberen en leden uit de Eerw. Classis van *Amsterdam*. Bij deze gelegenheid moest ik uit den mond van Zijne Excellentie tot mijne verwondering hooren, dat die rust- en vredelievende menschen in dit Land zeer vervolgd werden, en wel voornamelijk door dezulken, wier ambten hen hadden behooren te dringen, deze menschen aan te moedigen; ja hun de behulpzame hand te bieden, om het woord der waarheid, het Evangelie der zaligheid, onder de arme *Hottentotten* te verkondigen. — »Hadde ik," zeide Zijne Excellentie: »naar »de begeerte van die vervolgers gedaan, dan had »ik die mannen, welke niemand leed doen, maar »goede voorbeelden voor anderen zijn, reeds lang »het Land uitgezonden; doch nu verblijd ik mij over »uwe aanbeveling, en beloof u, hen te zullen be»schermen en aan te moedigen, zoo veel ik maar »kan." — Ik dankte God voor deze Zijne voorzienigheid, maar werd tevens, zonder dat ik zulks gedacht of verwacht had, hierdoor reeds een voorwerp van innigen haat bij sommigen.

Nu kwamen eenigen uit de *Rodezandsche* gemeente

Digitized by Google

mij bezoeken, gaven hunne blijdschap over mijne aanstelling tot hunnen leeraar te kennen, en boden mij aan, mij, de mijnen en onze goederen van *de Kaap* af te halen. Dit aanbod nam ik gretig aan, wordende zij, door mijne eigene broeders die wagens, enz. hadden, daarin geholpen.

Op *het Rodezand*, gekomen zijnde, deed ik mijne intrede op den 4den Mei 1794, met de woorden, beschreven door MARCUS, in het 16de Hoofdst. van zijn Evangelie, in het 15de *vs. En hij zeide tot hen: gaat henen in de geheele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen*. Aanstonds beduidde ik mijne nieuwe gemeente, dat ik, zoo als zij uit den tekst zien konden, tot hen gezonden was, om aan *alle creaturen*, dus ook aan hunne dienstbaren en slaven, het Evangelie te prediken; dat ik daartoe ook ten volle genegen was; maar dat dan ook meesters en vrouwen, die slaven en vrije Heidenen in hunne dienst hadden, mij daartoe in de gelegenheid moesten stellen. Ik zoude terstond beginnen, elken Zondag en Woensdag avond de Heidenen te onderwijzen, en verzocht aan de meesters en vrouwen, hunne dienstbaren (die allen Heidenen waren) tot mijn onderwijs te zenden; welk verzoek ik met verscheidene, zoo ik meen, gepaste drangredenen ondersteunde. — Deze mijne aankondiging en uitnoodiging verwekte geene kleine ontsteltenis in mijne gemeente; velen staken de hoofden bij elkander, en fluisterden, na het eindigen van de Godsdienst-oefening, elkander in: »dat dit nooit goed »gaan zoude. Men kon nu al niet veel van zijne sla»ven gedaan krijgen: en wat zoude het dan wezen,

Digitized by Google

»als zij eens geleerd werden? dan zouden zij in het »geheel niets willen doen, ja, in het geheel niet te »regeren zijn; — voegende tevens hierbij: indien dit »zoo noodzakelijk ware, waarom hebben onze vorige »leeraren ons dit nooit gezegd? ja, die hebben hunne »eigene slaven zelfs niet eens geleerd!" — Om mij echter eenigzins tevreden te stellen, zonden mij van de naast wonenden, die twintig dienstbaren hadden, er twee of drie, en nog wel van hunne slechtsten. Een ander, die er tien of twaalf had, zond er *één'*. (Want hun, die verre af woonden, had ik beduid, dat zij zelve, zoo goed zij konden, hunne dienstbaren in die waarheden, welke tot de zaligheid volstrekt noodig waren te weten, moesten onderwijzen). Ik ging met de mijnen, en met weinigen, die mij van mijne naburen toegezonden werden, aan den gang, en wel zoodanig, alsof ik in niemand eenigen tegenzin ontdekte. Slechts weinige weken dus bezig geweest zijnde, zonden diegenen, welke maar twee of drie bij mij hadden laten komen, er zes, acht, ja ook wel tien. Zij, die er één' of twee gezonden hadden, stuurden er vier en vijf, enz. Ik wandelde naar een' van die, en vroeg hem, of hij binnen kort een aantal slaven gekocht had, daar er nu zoo velen en tevoren maar twee of drie van hem in mijne catechisatie kwamen? — Zijn antwoord was zeer edelmoedig: »Neen, Mijnheer!" zeide hij, »ik heb er geen één' meer »gekocht, maar zal u openhartig de waarheid zeggen. »Bij uwe eerste aankondiging, dat onze slaven moes»ten onderwezen worden, was ik, en ik geloof de »gansche gemeente, ontsteld; voorspellende er niets

Digitized by Google

»goeds, maar enkel kwaads uit; te meer, daar onze »vorige leeraars en onze ouders daarvan nimmer werk »gemaakt, ja geen woord hierover gesproken hebben. »Evenwel zond ik, omdat ik een van uwe naaste »buren ben, en toch gaarne in uwe vriendschap wilde »staan, om u te voldoen, nogtans met tegenzin, twee »van mijne slaven, en wel van mijne slechtsten. — »En zie, Mijnheer! hoe beschaamd ik geworden ben! »Die eerst gezondene waren in die weinige weken »zoo zeer veranderd, dat, daar ik hen te voren met »geenen stok regeren kon, ik hen nu gemakkelijk »met woorden tot hunnen pligt kan brengen: thans »zijn zij beleefd en gehoorzaam, en doen nu hun »werk met zulk een genoegen, dat ik er over ver»baasd sta: daarom heb ik er meer gezonden, en »hoop, bij afwisseling, ze u allen te sturen."

Wel, zeide ik, dat is goed; zend hen dan maar, opdat zij beter worden, en gij meer wereldsch voordeel van uwe slaven genieten moget: welhaast, hoop ik, zult gij hen uit een zuiverder beginsel tot mij laten komen.

Dat uwe slaven, door onderwijs, niet slechter, maar wel beter moeten worden, is zeer natuurlijk. Laat ik u dit eens zoeken aan uw verstand te brengen. Gij hebt onder uwe slaven, heb ik gemerkt, van onderscheidene natiën. Stel u nu eens voor eenige oogenblikken in de plaats van een' hunner, en denk dan op de volgende wijze:

»Ik ben een arme slaaf, maar niet zoo geboren. »Door menschendieven ben ik uit mijn vrij Land »weggestolen, van mijne lieve ouders, van mijne

Digitized by Google

»lieve vrouw of man, van mijne kindertjes, van mijne »broeders en zusters; zonder hoop van een' van die »allen ooit weder te zien. Ik ben door tirannen naar »dit Land gesleept, zoodat ik op reis reeds den dood »boven het leven zoude gekozen hebben, indien men »mij niet in boeijen en ketens gekluisterd had. Hier »werd ik als een beest verkocht, ben nu een slaaf, »moet alles, tot zelfs het alleronaangenaamste werk »doen, dat mij gelast wordt, en doe ik dit niet ge-»willig, dan slagen geen gebrek."

Stel u dit alles nu eens voor eenige oogenblikken voor, als *uw* geval te zijn, en zeg mij dan, of gij, in zulk een geval verkeerende, wel lust tot werken hebben zoudt? Zoudt gij niet menigmaal moedeloos, verdrietig, wederstrevig en ongehoorzaam zijn?

De man werd aangedàan en zeide: »zoo ver heb »ik nooit gedacht: wie weet, tot welke stappen van »wanhoop ik vervoerd zoude worden, indien ik in de »plaats van zulk een' was!"

Wel nu, ging ik voort, laat gij hen nu dom en onkundig, dan komen zulke gedachten van tijd tot tijd bij hen op, en breken somtijds in verschrikkelijke uitersten uit. Maar worden zij naar behooren onderwezen, dat er een Godsbestuur is, en er niets zonder dat bestuur geschiedt; dat die God een God van orde is; dat, even gelijk zij hunne heeren en vrouwen dienen moeten, zoo ook hunne heeren en vrouwen dienen moeten diegenen, die weder over hen gesteld zijn: zoodat, als zij dit niet doen, zij ook gestraft worden, hetzij aan den lijve, of in hunne beurzen. Beduidt men hun hierbij, dat hetgeen ons

Digitized by Google

kwaad schijnt, menigmaal ten onzen nutte uitloopt; dat, indien zij in hun vrij Land bij hunne vrienden gebleven waren, zij dan ligtelijk tot hunnen dood onkundig van den weg der zaligheid zouden gebleven zijn, en dan bij hunnen dood, om hunne onkunde, voor eeuwig zouden moeten verloren gaan; maar dat zij nu, in een Christenland gebragt zijnde, in de gelegenheid zijn, kennis aan den éénigen Zaligmaker te krijgen, die hen voor de Eeuwigheid kan en wil gelukkig maken. Indien zij nu dit een en ander beginnen te begrijpen, zoo veranderen die hartgrievende en moedelooze gedachten bij hen zoodanig, dat zij beginnen te denken: is het dus met de zaak gelegen, wel, laat ik dan maar tevreden zijn, en mijn werk in gehoorzaamheid en met lust zoeken te doen. — »Waarom, (riep de man uit) zijn ons die dingen niet »eerder geleerd? Nu moet ik mijne onkunde belij»den, en zal niemand meer *af-* maar wel een ieder »*aanraden*, hunne slaven te laten onderwijzen."

Niet lang hierna kwamen eenige eigenaars van slaven, met bewogene gemoederen, tot mij, verklarende, dat zij hunne verpligtingen, om hunne slaven te laten onderwijzen, gevoelden; dat zij echter te ver woonden, om hen naar mij te zenden, en zelve geene bekwaamheid daartoe hebbende, mij nu om raad vroegen. — Aanstonds stelde ik voor zulke lieden een catechiseerboekje op, alleen in vragen, zonder de antwoorden er bij, met een voorberigt, hoe die gebruikt moesten worden. Daar ik hier niets gedrukt konde krijgen, zoo werd dat boekje spoedig door eene menigte afgeschreven, en niet alleen in

Digitized by Google

mijne, maar ook in andere gemeenten, door verscheidene huisvaders of huismoeders in hunne huisgezinnen gebruikt: zoodat, door den zegen des Heeren, dat werk, om de slaven en vrije Heidenen, bij de Christenen dienstbaar, in het Christendom te onderwijzen, (een werk, tot dien tijd, zoo schandelijk verzuimd) boven alle verwachting, zijnen voortgang nam.

Vele vijanden haalde ik mij hierdoor op den hals, die ook hun best deden, om dat vuurtje uit te bluschen. God nogtans ondersteunde en bemoedigde Zijnen onwaardigen dienstknecht, zoodat ik mij niet vergenoegde, met dat werk alleen in mijne gemeente aan te dringen, maar deed dit ook, zoo veel ik kon, in de overige gemeenten van dit Land, in welke ik mede dat werk aan den gang hielp: en o! hoe heeft God dezen arbeid gezegend! verscheidene Heidenen werden tot God bekeerd, die getrouw bleven tot hunnen dood, en met blijmoedigheid, vasthoudende aan den Algenoegzamen Zaligmaker, de Eeuwigheid instapten.

Bij mijne aankomst op *het Rodezand* geene andere woningen nabij de kerk vindende, dan die van den predikant, voorlezer en koster, zoo oordeelde ik, dat het om onderscheidene redenen, die meest op de openbare Godsdienst betrekking hadden, goed, ja noodzakelijk zijn zoude, meer buren te hebben; en daar de kerk juist een goed eigendomsgrond in bezit had, zoo besloot mijn Kerkeraad, op mijn voorstel, dit in kleine gedeelten te verkoopen, om buren te krijgen. — Dit was, door mijne vijanden, ten eerste in een valsch en kwaadaardig daglicht

Digitized by Google

aan onzen Landsvader, den Gouverneur, aangebragt, die mij hierover een' langen en eenigzins scherpen brief toezond, en mij vermaande, het genomen besluit in te trekken; doch veranderde, door mijn antwoord, zoodanig van gevoelen, dat Zijne Excellentie spoedig ons besluit goedkeurde, ons tot de uitvoering aanmoedigde, en ten eerste den Gouvernements-Landmeter zond, om dat stuk grond naar genoegen van den Kerkeraad te verdeelen. Nu werd er eene geregelde straat, van de pastorij naar de kerk, aangelegd, en aan dezelve de naam van *Kerkstraat* gegeven, welke tegenwoordig, behalve de drie te voren gemelde huizen nog vier-en-twintig woningen, welke alle bewoond zijn, bevat. Weinig dacht ik, toen ik deze straat begon aan te leggen, dat ik op mijnen ouden dag, zoo als thans plaats heeft, zelf een inwoner in dezelve worden zoude, en waarschijnlijk mijne laatste dagen op aarde hierin zal doorbrengen. De Heer regeert!

Toen de gedeelten bouwgrond in den beginne verkocht werden, kocht, tot mijn groot genoegen, niet alleen een eigen broeder van mij een gedeelte, waarop hij een huis bouwde en er in kwam wonen; maar ook mijne waardige vriendin, de weduwe C. Smith, (wier naam vervolgens menigmaal in de Engelsche Zendelings-berigten vermeld is). Daar zij verlangde, onder mijne geringe dienst te wezen, verliet zij haar wereldsch beroep, hetwelk zij in de hoofdplaats had, gaf hetzelve aan een' braven schoonzoon over, en kwam op *het Rodezand* een huis, hetwelk ook voor den Heere zijn moest, bouwen. — Naauwelijks was zij daarin getrokken, of zij bood mij hetzelve tot bij-

8

Digitized by Google

zondere Godsdienstoefeningen aan, van welk aanbod ik ook gretig gebruik maakte; predikende ik daarin ook om de veertien dagen des Zondags nadenmiddag voor de Heidenen, en had doorgaans van honderd en vijftig tot honderd en tachtig Heidensche toehoorders.

De *Rodezandsche* kerk moest spoedig vergroot worden, hetgeen ook geschiedde, waardoor zij grootelijks verbeterd is.

Daar mijne gemeente zoo uitgestrekt en verstrooid was, dat sommigen tien dagen reizen moesten, om ééns naar de kerk te komen, (die daarom ook niet meer dan maar eens, of tweemaal in een gansch jaar, kwamen) zoo besloot ik, in afhanging van mijnen God, mijne gemeente (welke ik in zes deelen verdeeld had) driemaal in het jaar in hare huizen te bezoeken; waartoe ik telkens twee of drie weken uitbleef, en twee jaren noodig had, eer ik geheel rond kwam. God gebood ook hierover Zijne goedkeuring.

Doch geen kans ziende, de helft van het werk te verrigten, dat er in zulk eene uitgestrekte gemeente vereischt werd, schreef ik naar mijne Hollandsche vrienden om hulp, en ziet, juist te *Rotterdam* een Zendeling-genootschap opgerigt zijnde, waarvan ik niets wist, werden mijne brieven naar dat Genootschap gezonden, (van welke ik, lang daarna, er een' in het Engelsch *Evang. Magazine* van 1801, doch niet zonder fouten, gelezen heb) die nogtans uitwerkten, dat het *Rotterdamsch* Genootschap, in gemeenschap met het *Londensch* Zendeling-genootschap, spoedig vier Zendelingen, twee Hollanders en twee Engelschen, naar herwaarts uitzonden.

Digitized by Google

Deze op *de Kaap* aangekomen en ook aan mij aanbevolen zijnde, snelde ik, met een overloopend blij gemoed, naar *de Kaap*, om deze broeders te verwelkomen en hun mijne hulp te bieden. Een' nacht mij onder weg moetende ophouden, en mijn koetsier wat uit den weg gedwaald zijnde, kwam ik bij eenen onbekenden landman. En, welk eene ontmoeting had ik hier! Toen ik aan den huisvader de aankomst der Zendelingen, en het oogmerk van hunne komst medegedeeld had, zuchtte hij zeer, en zeide, dat ik hem een slecht nieuws mededeelde, want dat daar nooit iets goeds van komen konde. Mij over deze woorden, en over hetgeen hij er nog bijvoegde, zeer bedroevende, vroeg ik hem, of hij ook een groot aantal dienstbaren had? Het antwoord was: »ja, meest sla»ven, ook eenige weinige *Hottentotten*." En hoe, (dus ging ik voort) handelt gij met hen? Ik vooronderstel, dat gij hen nooit mishandelt; niet meer van hen vordert dan zij doen kunnen, en hun daarvoor behoorlijk voedsel en deksel geeft, niet waar? — »Dat »doe ik, en meer wordt er ook van mij niet gevor»derd," antwoordde hij. — Dan, zeide ik, stelt gij hen gelijk met uwe paarden; deze voedt gij ook, om er uw werk mede te doen: en zij zijn toch geene paarden; uwe dienstbaren hebben ook zielen, voor welke insgelijks moet gezorgd worden. — »Staat er niet geschreven," zeide hij met eene soort van drift, »*gij zult de Heidenen hebben tot uw erfdeel, en »de einden der aarde tot uwe bezitting*? — Hoe, vroeg ik, verstaat gij die woorden zóó, dat de Heidenen aan u en aan de eigenaren van slaven gegeven zijn

Digitized by Google

tot eene erfenis en tot eene bezitting, om hen als paarden en beesten te gebruiken? — »Ja," was zijn antwoord. — Arme man! antwoordde ik hem, gij schijnt nog al iets uit den Bijbel te weten, maar welk een jammer! dat gij, hetgeen gij weet, niet beter verstaat! Deze door u aangehaalde woorden, uit *Psalm* 2, spreken niet onduidelijk een verschrikkelijk vonnis over u uit. De meening is, dat de Vader aan Zijnen Zoon, den Heere JEZUS, de Heidenen beloofde tot deszelfs erfenis en bezitting; en gij stelt de erfenis en bezitting van Gods grooten Zoon gelijk met uwe paarden en beesten! Oordeel nu zelf over deze uwe zonden. — Nu, tot hiertoe hebt gij dat in onwetendheid gedaan; maar van dezen dag af, zie toe! hoe gij met JEZUS erfenis en bezitting handelt. — Mijne verdere uitweiding hierover bragt de huismoeder, die alles aangehoord had, in eenen vloed van tranen, en onder ons avondgebed waren beiden zeer aangedaan. Wondere Voorzienigheid! ik moest van den regten weg afdwalen, om bij deze menschen te komen! Wat onze onderhandeling bij hen uitgewerkt heeft, weet ik niet; zijnde niet in de gelegenheid geweest, daaromtrent onderzoek te doen: wel een jaar later vernam ik, dat beiden, ofschoon toen in het best van hun leven en gezond, geen half jaar daarna geleefd hebben. O mogt hun einde vrede geweest zijn!

Ik spoedde mij dan Kaapwaarts, omhelsde de Zendelingen met blijdschap en was dankbaar aan God, daar de tijd nu scheen geboren te zijn, dat God zich meer nadrukkelijk over de arme Heidenen, wier zielen mij reeds achttien jaren zwaar op het hart ge-

Digitized by Google

legen hadden, ontfermen wilde. — De oudste Zendeling, Doctor VAN DER KEMP, vol vuur, wilde ook in dit Land, en wel in de hoofdplaats, een Godsdienstig Genootschap oprigten. Ik maakte veel zwarigheid, vooral om op den duur Directeuren te vinden. Zijn Eerw. door benden kunnende dringen en over muren kunnende springen, wist van geene zwarigheid; wij moesten slechts beginnen. Daar ik mij nu hieraan geenszins wilde onttrekken, stond ik hem bij; en spoedig was het *Zuid-Afrikaansch* Genootschap gevestigd.

Voorts kwamen deze Zendelingen, onder mijn geleide, naar *het Rodezand*, alwaar de Engelsche broeders, die niet geordend waren, en echter, wanneer God hunnen arbeid onder de Heidenen zegende, geordend moesten zijn, als zij de Sacramenten aan hen bedienen wilden, door Doctor VAN DER KEMP, (die daartoe van het *Europeesch* Genootschap geautoriseerd was) in mijne kerk, geordend werden. Deze eerste ordening, welke ooit in *Zuid-Afrika* heeft plaats gehad, werd door vele nabij wonenden uit mijne gemeente, met groote aandoening, bijgewoond. Ook werd toen bij mij aan huis door het lot beslist, dat de Heer KICHERER met den Heer EDWARDS naar de *Boschjesmannen* gaan zouden; terwijl VAN DER KEMP en EDMOND zich naar *Kafferland* begeven moesten.

Spoedig werd ook in mijne gemeente een Hulpgenootschap voor het *Zuid-Afrikaansche* opgerigt, en zulks in *Stellenbosch* gevolgd. Alles ging wel en voorspoedig. Mijne ziel leefde, en was nu regt in haar element, niettegenstaande de smerte, welke ik van

Digitized by Google

eenen anderen kant gevoelde en omdroeg, en niettegenstaande al den haat, welken ik mij over mijnen geringen ijver, zelfs van sommige mijner ambtsbroeders, op den hals haalde. — Dus nam het Zendelingswerk in *Zuid-Afrika* zijnen aanvang.

Ziedaar, mijn Vriend! hoe God mij, onwaardige! na eenige jaren beproeving, ook naar dit oord vergezeld en gezegend heeft. — Hoe het mij verder hier gegaan is, hoop ik u in een' volgenden brief te melden, daar deze reeds uitvoerig genoeg is. — Wees den Heere bevolen van

Uwen Vriend

M. C. V.

DERTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij hebt uit mijnen vorigen brief bemerkt, dat God ook in dit Land mijner geboorte met mij was, zegenende mijnen arbeid niet alleen onder Christenen, maar ook onder de arme Heidenen en slaven. — Intusschen, daar gij mij meldt: »had God in uwe jeugd »reeds de zielen der arme slaven op uw hart gebon»den, Hij schijnt het dan ook voor u bewaard te heb»ben, om het onderwijs der Heidenen in dit Land »het allereerst te beginnen, en met kracht door te »zetten," — zoo moet ik u daarop berigten, mijn Vriend! dat deze eer mij niet toekomt, daar de brave *Moravische* broeders dat werk, ofschoon niet

Digitized by Google

onder de slaven, echter onder de vrije Heidenen, weinige jaren vóór mij begonnen hadden, en, indien de dood den zaligen VAN LIER niet zoo spoedig had weggenomen, dan zoude Zijn Wel Eerw. in dat werk mij ook vooruit geweest zijn, hebbende zijne weduwe mij verhaald, welk een schoon plan hij daartoe reeds gemaakt had. Het is evenwel waar, dat God mij, onwaardige, begunstigd heeft met het voorregt, dat ik in Zijne hand als een middel mogt zijn, om onderscheidene van die arme, blinde menschen naar den geest tot kennis te brengen en ziende te maken; en, o mijn Vriend! de vreugde en blijdschap, welke ik over de bekeering van verscheidene arme Heidenen en slaven meermalen in mijne ziel genoot, kan ik niet uitdrukken. Dikwijls hoorde ik, onder het storten van heete tranen, de zuiverste Evangelietaal van hunne lippen afvloeijen, drukkende met de sterkste bewoordingen het gevoel hunner diepe ellende en brandende liefde tot den Heere JEZUS uit; ja, op mijne huisbezoekingen ontmoette ik meermalen leesbare brieven der genade onder de Heidenen, en soms van zulken, die slechts weinige malen onder het gehoor van Gods dierbaar Woord geweest waren. — Dit maakte dan ook, dat de haat en vervolging mijner vijanden zeer weinig op mij vermogten, daar ik ondervond, dat Hij, die met mij was, meer doen konde, dan allen, die tegen mij waren.

Doch ik moet hier niet verder uitweiden, maar mijn verhaal vervolgen. — Dit Land, van de *Hollandsche* tot de *Engelsche* natie intusschen overgegaan zijnde,

Digitized by Google

kan ik u melden, dat Kerk noch Burgerstaat er iets bij geleden hebben. — De Godsdienst werd aangemoedigd. — Dit wekte mij op, om onzen toenmaligen Gouverneur een verzoek te doen: dewijl ik toen ter tijd, van de hoofdplaats, de verstafwonende leeraar binnenslands was, (daar *Graaf Reinet* geen' leeraar had) zoo verlangde ik, de Christenen tot aan de grenzen van ons Gouvernementsland te bezoeken, en te zelfden tijde onder de Heidenen, die ik ontmoette, het Woord des levens te verkondigen. Dit werd mij, met blijken van dankbaarheid, toegestaan; en daar ik ten minste drie maanden van huis zijn zoude, zoo zorgde ik, dat, gedurende mijne afwezigheid, de predikdienst in mijne achter te laten gemeente door een' ander waargenomen werd. Hierover heb ik mij zelven van achteren wel honderd malen beklaagd! O hadde ik liever mijnen voorlezer gelast, gedurende mijne afwezigheid, iederen rustdag, eene predikatie uit een of ander goed boek mijne gemeente voor te lezen!

Zeer gerust omtrent mijn achter te laten huisgezin en over mijne gemeente zijnde, en het onderwijs der Heidenen aan mijne vriendin, de Wed. C. Smith, aanbevolen hebbende, ging ik met blijdschap en vergenoeging op reis, predikende en bedienende de Sacramenten niet alleen op rustdagen, maar ook in de week, dáár, en wanneer mij mijn groote Zender hiertoe gelegenheid gaf, menigmaal in het open veld, tusschen eene rij van wagenen, met derzelver tentzeilen overdekt, tot honderd, honderd en vijftig, ja tot twee honderd personen.

Digitized by Google

Daar ik niet slechts ééns, maar eenige jaren later, op verzoek van het Gouvernement, nogmaals zulk eene reis, tot aan de grenzen van *Kafferland*, gedaan heb, zal ik nooit bevestigen de lasteringen, welke de meeste reisbeschrijvers door *Zuid-Afrika* velen der *Afrikaansche* boeren aangedaan hebben; hetgeen zoo veel te slechter is, dewijl zij van diezelfde personen en huisgezinnen, op hunne reizen, menigmaal geholpen en welgedaan waren: zoodat zij, zonder de hulp en den bijstand van hen, en dat meestal zonder de minste belooning te begeeren, hunne reize onmogelijk zouden hebben kunnen volbrengen. Ook hebben die reisbeschrijvers, door hunne anderzins nuttige boeken zoo zeer te bekladden, veel kwaad voor volgende reizigers uitgewerkt, die nu al bij velen zoo vriendelijk niet meer, als in vroegere dagen, ontvangen worden. En dit is immers niet te verwonderen, daar de gastvrijheid, eene bijzondere eigenschap der *Afrikaansche* boeren, langs dezen weg van tijd tot tijd verminderen zal. Gij zult mij, waarde Vriend! vertrouw ik, dezen uitstap niet ten kwade duiden,

Bij allen werd ik met blijdschap en dankbaarheid ontvangen, van wijd en zijd kwam men te zamen om het Woord Gods te hooren; en daar dit hun zeer zelden te beurt viel, waren, zoo het scheen, de harten voor het Woord geopend; althans aandacht, eerbied en vloeden van tranen waren duidelijk zigtbaar. Het leeren en onderwijzen van hunne slaven en *Hottentotten* aan te prijzen, werd door mij niet vergeten. Ik vond, tot mijne blijd-

Digitized by Google

schap, wel twintig dagen reizens van mijn *Rodezand*, kopijen van mijn vraagboekje, te *Rodezand* in geschrift uitgegeven, welke in sommige huisgezinnen reeds gebruikt werden. Ook had ik het groot genoegen, dat ik hier en daar, onder de naam-Christen niet alleen, maar ook onder de Heidenen, er eenen aantrof, die door de Goddelijke genade het Evangelie geloovig aangenomen, en zijne voeten, zoo verre ik oordeelen kon, op den weg des levens gezet had; ja, ik vertrouw, dat God op die reis, door deszelfs hulp en zegen, iets voor den Hemel uitgewerkt heeft. Misschien zal ik nog, zoo de Heere het wil, een kort Journaal van mijne reizen door *Zuid-Afrika*, als een Aanhangsel tot deze brieven, laten volgen. (*)

Van deze reis op *het Rodezand* terug gekomen zijnde, vernam ik spoedig, zelfs aan de uitwendige vertooning, bijzonder van de jonge lieden, dat er een wolf onder de kudde geweest was, en aan dezelve een aantal gevaarlijke wonden had toegebragt. De staande geblevenen kwamen mij in menigte hunne blijdschap over mijne terugkomst te kennen geven, en dankten God, zelfs in mijne tegenwoordigheid, daarvoor: verhalende sommigen mij met tranen, wat er al gedurende mijne afwezigheid in de gemeente gebeurd was. De bittere vruchten, welke ik hierdoor van tijd tot tijd smaakte, veroorzaakten mij menig moedeloos uur, waardoor ik evenwel het

(*) Dit kort Journaal is, door 's mans overlijden, den Uitgever niet geworden.

Digitized by Google

kromme niet regt kon maken. Ik bevond mij in eene nieuwe school, om lessen te leeren, welke ik anders niet zoude hebben kunnen leeren: en o! hadde ik maar meer in mijn boek gezien, en er niet zoo veel overheen gekeken! dan.... helaas!

Mijne echtvriendin, wegens een zwak zenuwgestel, met geene slaven (zonder welke men hier niet zijn kan) kunnende omgaan, en altoos in vrees zijnde, verlangde wederom naar *Europa*, en maakte nu van mijn hartzeer, hetwelk zij bemerkte dat ik had, gebruik, om hare drangredenen te vermeerderen, ten einde mij over te halen, *Zuid-Afrika* weder te verlaten en naar *Europa* over te stevenen. Dan, hoe lastig ik daarom gevallen werd, kon ik hiertoe niet besluiten; en ofschoon ik het onkruid, in mijnen akker gezaaid, nooit geheel heb kunnen uitroeijen, zoo werd het evenwel langzamerhand in sommige opzigten beter. Ik verrigtte onder vele menschelijke zwakheden mijn werk, en zettede het onderwijs der Heidenen, zoo veel zulks mogelijk was, met kracht door, niet slechts door mij zelven alleen, maar ook door verscheidene anderen, die ik daartoe had opgewekt, en bleef aanmoedigen.

God zegende onze pogingen, zoodat verscheidenen, ook uit de slaven, tot leesbare brieven der genade gemaakt werden. En o! welk eene smerte voor mij! dat ik, volgens eene hier bestaande Landswet, (welke ik nooit heb kunnen goedkeuren) deze schepselen, die God door Zijne genade tot Christenen gemaakt had, niet door den Heiligen Doop ook uitwendig tot Christenen maken mogt; die wet verbood zulks

Digitized by Google

wel niet onmiddellijk, maar bepaalde, dat de gedoopte slaven niet mogten verkocht worden. — Hierdoor werden de eigenaren van slaven, die dezelve duur gekocht hadden, verhinderd, hunne toestemming tot het doopen derzelve te geven, wijl zij daardoor hunne bezittingen zouden moeten missen; en gaven zij aan zulke slaven de vrijheid, dan moesten zij, behalve dat zij van het kapitaal, waarvoor zij dezelve gekocht hadden, beroofd waren, nog eene aanzienlijke som aan de kerk geven, om daarvan zulk eenen slaaf te onderhouden, zoo hij onverhoopt tot armoede mogt vervallen. Dus was het den eigenaren van slaven, vooral dengenen, die zelve arm waren, niet kwalijk te nemen, dat zij tot het doopen derzelve hunne toestemming weigerden. Veel moeite wendde ik van tijd tot tijd aan, om dien hinderpaal, ter uitbreiding van het Christendom onder de arme slaven, uit den weg geruimd te krijgen; doch voor eenen langen tijd waren al mijne pogingen te vergeefs. — Ofschoon ik die schepselen, welke zeer geschikte voorwerpen voor den Doop en het Avondmaal waren, met droefheid aanschouwde, verblijdde ik mij nogtans, dat God toonde, dat Hij Zijne genade aan geen Sacrament verbonden had, zoodat deze schepselen, alhoewel hier uit de gemeenschap met de Kerk uitgesloten, niet uitgesloten zullen worden, om eenmaal met Abraham, Isaäk en Jacob aan te zitten in het Koningrijk der Hemelen, aan het Avondmaal van de Bruiloft des Lams, hier boven.

De haat en vijandschap van velen, mijn Vriend!

Digitized by Google

zelfs van de zoodanigen, van welke men zoo iets nooit verwachten zoude, groeiden van tijd tot tijd aan. — Maar, dank zij den Algoede! ik trok mij dit verscheidene jaren niet aan; en, o! hadde ik mij zulks maar nimmer aangetrokken!

Mijne gemeente (eenige *Achitophels* uitgezonderd) bleef mij wel verschuldigde dankbaarheid en liefde bewijzen, en vreesde, dat ik, door mijn zwaar kruis gedrongen, haar nog eenmaal verlaten zoude; — doch buiten om nam het liegen en belasteren van mijnen persoon van tijd tot tijd zeer de overhand. (Denk niet, mijn Vriend! dat ik geheel onschuldig was; o neen! voor mijnen God was ik veel schuldiger dan mij ooit door mijnen ergsten vijand is te laste gelegd; en dit zal mij in den Hemel het sterkst doen uitroepen: »Niets, niets dan vrije genade en »het bloed van JEZUS heeft mij hier gebragt!") En ofschoon de leugentaal van dien aard was, dat dezelve in de lasteraars en in huns gelijken niet eens in aanmerking zoude genomen worden, zoo was het in mij zonde tegen den Heiligen Geest, en dus onvergeeflijk. Deze laster nam intusschen zoo zeer toe, dat de aartsvijand onzer zielen, die nimmer slaapt, mij begon op te dringen, dat ieder mensch, ja elk mijner toehoorders, mij er op aanzag; en ik in dit Land binnen kort volstrekt nutteloos zoude zijn. Wat ik bij dit denkbeeld in mijne ziel uitstond, kunnen zulke Christenen, die eenige kennis aan den geestelijken strijd hebben, best beoordeelen. Schamen moet ik mij in deze oogenblikken, dat ik, door ongeloof, mij toen zoo zeer van den satan

Digitized by Google

heb laten ziften! Doch, wat is een arme zondaar, als God hem beproeft!

Mijne vrouw nimmer aflatende mij over te halen om naar *Europa* terug te keeren, en de Zendelingsberigten uit *Engeland* mij al sedert een' geruimen tijd een verlangen aangebragt hebbende, om oog- en oorgetuige van dat groote werk des Heeren aldaar te zijn, zoo moest het een en ander te zamen werken, om aan het verlangen van mijne vrouw te voldoen, en mij mijne begeerte te doen verkrijgen; want ik betuigde haar, dat ik, om de toenmalige tijdsomstandigheden in *Europa*, niet kon besluiten naar *Holland* weder te keeren, maar er niet tegen had, eene reis naar *Engeland* te doen, waarmede zij volkomen tevreden was; wetende, dat men ook aldaar niet door Heidenen, maar door Christenen, gediend werd.

Dan, de Voorzienigheid had nog vóóraf een werk voor mij in dit Land te verrigten. — De brave Gouverneur, in dien tijd, verlegen zijnde met de geschillen, welke toen in het verafgelegene District, *Graaf Reinet* genaamd, tusschen de landlieden en hunnen Magistraat plaats hadden, vanwaar ik juist, hetgeen in dit Land anders nooit gebeurt, een kerkelijk beroep ontvangen had, sloeg mij voor, of ik niet zou kunnen besluiten dat beroep aan te nemen, en zoo niet, dan toch ten minste weder eene reis derwaarts te willen aanvaarden, om te zien, of ik met mijn prediken enz. niet meer goeds (dit waren zijne eigene woorden) aldaar ter herstelling van de rust konde uitwerken, dan Zijne Excellentie,

Digitized by Google

door zijne politieke en militaire magt tot hiertoe had kunnen doen.

Het laatste nam ik aan, en kreeg de noodige Gouvernementspapieren, om spoedig over den weg geholpen te worden.

Mijne gemeente middelerwijl van het ontvangen beroep kennis gekregen hebbende, kwam mij mondeling en schriftelijk smeeken, hetzelve toch niet te aanvaarden; maar, na mijne aangenome commissie volbragt te hebben, spoedig tot haar weder te keeren.

Ik nam afscheid van mijne gemeente en van mijn huisgezin, beval die den Heere aan, en ging den 5den October 1801 op reis. Onder weg, alomme, onder verzuchtingen tot God, naar de omstandigheden van tijd, gearbeid en gepredikt hebbende, naderde ik *Graaf Reinet*, en hoorde alom de schrikbarendste berigten van dat District. Het dorp, waarin ook de Zendelingen VAN DER KEMP en READ waren, was door gewapende landlieden, tot dat District behoorende, en die meenden overvloedige redenen hiervoor te hebben, genoegzaam belegerd; wachtende naar versterking, om dat dorp aan te vallen.

Ofschoon ik wel weet, dat het nu volgende door sommigen voor eigen' roem zou kunnen gehouden worden, zoo wil ik nogtans voor u, mijn Vriend! die mij kent, niet verbergen, dat hier, genoegzaam zeker, een verschrikkend bloedbad (in hetwelk, naar alle waarschijnlijkheid, beide de genoemde Zendelingen zouden gevallen en omgekomen zijn) zoude plaats

Digitized by Google

gehad hebben, indien de goede Voorzienigheid mij niet te regter tijd dáár gebragt had. — Nadat ik echter, als een dienaar van het Evangelie, zoo goed ik kon, mijnen pligt betracht en onze vaderlijke Gouverneur spoedig verandering in de Magistraat gemaakt had, werd het oproer langzamerhand gestild. — Ik reisde verder, en bezocht de arme vrouwen en kinderen van die gewapende landlieden, alsook hunne ouden en kranken, die door moordzuchtige Heidenen van hunne plaatsen verdreven, van hun vee en goed beroofd waren, en nu op onderscheidene plaatsen, in nare hutten, op het veld lagen, alwaar zij bijna van armoede en ongemak vergingen. O! wat gevoelde ik over deze armen menschen! te meer, daar ik verscheidene van hen in mijn vorig bezoek op hunne plaatsen bezocht, en voor welgestelden naar de wereld gekend had. Wat is toch wereldsch goed! Ik bleef eenige dagen bij hen, predikte onder hen, bezocht nogmaals hunne kranken, en doopte hunne ongedoopte kinderen. — Gelukkig, dat de zaak in *Graaf Reinet*, ook voor deze arme lieden, spoedig eenen anderen en beteren keer nam, waarvan mij weldra het berigt gezonden werd, hetwelk ik, in mijne terugkeering naar *Graaf Reinet*, aan ieder mededeelde, moedigende nu elk aan, om zonder vrees met zijne bezwaren, zoo die gegrond waren, voor de nieuwe Magistraat te verschijnen. — Ik kwam in *Graaf Reinet*, vertoefde hier nog eenige weken, en predikte in eene nieuwe kerk, door de landlieden opgebouwd, maar nog niet ten volle voltooid, ontmoette de te voren genoemde Zendelingen dagelijks, maar

Digitized by Google

kon het met den grooten VAN DER KEMP in sommige opzigten niet eens worden.

Mijne commissie, onder vele onaangename ontmoetingen, en menigmaal met een pijnlijk ligchaam, in afhanging van mijnen God, verrigt hebbende, nam ik mijne terugreize aan, en kwam, onder Gods veilig geleide, den 21sten Januarij 1802, in mijne *Rodezandsche* gemeente behouden weder.

Hoe ik nu vervolgens van *het Rodezand* naar *Engeland* vertrokken ben, wat mij op de reis naar dat Land, en gedurende mijn verblijf in hetzelve, ontmoet is, hoop ik u bij eene volgende gelegenheid mede te deelen.

Wees den Heere bevolen, en gegroet van

Uwen Vriend

M. C. V.

VEERTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij meldt mij, dat gij bij het lezen van mijnen vorigen brief meermalen dacht, dat ik, daar ik onderscheidene binnenlandsche reizen deed, toen ter tijd bijzonder gezond en sterk moet geweest zijn, om die te kunnen volbrengen; dan, ik was nooit geheel gezond, maar met dat al, hier in *Zuid-Afrika* veel gezonder, dan in *Europa;* en wanneer

Digitized by Google

God mij tot iets riep, gaf Hij mij altoos genoegzame kracht en hulpe. Evenwel stond ik op de *laatste* reis menigmaal zware pijnen uit, welke mij voorspeld werden de beginselen van het graveel te zijn, zoo als ook naderhand gebleken is; en met mijn altoos gewond ligchaam was het somtijds zoodanig, dat ik op den *Graaf-Reinetschen* predikstoel met eene knie op eenen stoel moest staan prediken.

Gij vraagt mij, of ik op die reizen niet menigmaal in gevaar van wilde dieren of van moordenaren verkeerde? Ik moet u melden, dat ik wel verscheidene leeuwen in de wildernis, niet verre van mij, gezien heb, en dat er ook in dien tijd eenige menschen, onder welke sommige van mijne goede vrienden, op geenen verren afstand van mij, door *Boschjesmannen* en *Kaffers* vermoord zijn; doch mijn God heeft mij niet alleen altoos beveiligd, maar mij ook op den duur het voorregt geschonken, dat ik mijn werk op die reizen zonder eenige vrees mogt verrigten.

Het was ook zeker, gelijk gij te regt aanmerkt, mijn Vriend! voor mij zeer beproevend, dat mijne echtgenoot, die bij hare aankomst in *Holland* zoo wanhopend was, omdat *ik* niet naar *de Kaap*, maar *zij* naar *Holland* moest, mij nu zoo aanhoudend lastig viel om *de Kaap* weder te verlaten en naar *Europa* terug te keeren; dan Gods raad moest bestaan, en wij bemerken van achteren doorgaans eerst, hoe het een en ander, schoon op dien tijd voor ons minder aangenaam, daartoe dienstbaar zijn moet. — Zij had een ongesteld ligchaam, en daaruit vloeit

Digitized by Google

dan al dikwerf voort eene mindere tevredenheid in 's Heeren weg; *nu* is zij intusschen alles te boven, en al sedert lang, zoo ik vertrouw, om de verdiensten van JEZUS, uit genade, van het een en ander geheel verlost en volmaakt zalig.

Dan, ik ga voort met het verhaal van 's Heeren leiding met mij, nadat ik nu weder in mijne *Rodezandsche* gemeente was terug gekomen. — Ik, van mijne laatste commissie aan het Gouvernement kennis gegeven hebbende, verzocht te zelfden tijde mijn ontslag, en vrijheid om naar *Engeland* te vertrekken, om redenen te voren reeds gemeld. — Dit werd mij, onder de bezorging van een best getuigschrift, toegestaan; dan, de kennisgeving hiervan, aan mijne gemeente, baarde droefheid onder Blanken en Zwarten, onder Christenen en Heidenen. Zonder eenig gevoel kon ik hieraan niet denken; dan ik *moest*, daar ik dit al meer dan vijf jaren had opgeschort. Ik zoude echter mijne gemeente nog niet verlaten hebben, hadde ik niet op goede gronden staat gemaakt, dat iemand (toen ter tijd een goed geordend Zendeling) mijn opvolger worden zoude, hoezeer hij, gelijk van achteren bleek, mij en mijne bedroefde gemeente zeer onbetamelijk te leur stelde.

Daar ik echter dit laatste niet konde voorzien, maakte ik mij, met een bedroefd gemoed, tot mijn vertrek naar *Engeland* gereed, ontving de beste getuigschriften van den Kerkeraad niet alleen, maar ook van de gemeente, en predikte in 1802, juist acht jaren na mijne intrede, op Zondag na Paschen

Digitized by Google

mijn afscheid, over DEUT. 30: *vs.* 19, *Ik neme heden tegen ulieden tot getuigen den Hemel en de Aarde; het leven en den dood heb ik u voorgesteld, den zegen en den vloek: kies dan het leven, opdat gij levet, gij, en uw zaad.*

Reeds laat in het jaarsaizoen zijnde, moest ik mij met een klein en slecht vaartuig behelpen; doch ik wist niet, dat hetzelve zoo slecht was, voordat wij reeds eenige dagen onder zeil waren. Mijne vrouw was, nu zij maar weder op reis naar *Europa* was, vol moeds en, onder alle nare omstandigheden aan boord, weltevreden. Zij was nu een eikenboom, maar ik een zwak riet; en o! hoe vermeerderde mijne akeligheid, toen ik 's middags, bij het opmaken van het bestek, vernam, dat de schipper en zijn eerste officier grootelijks (bijna tot vechtens toe) verschilden in het bepalen van de plaats, waar wij ons bevonden.

Ofschoon het eiland *St. Helena* van hier doorgaans in *tien*, ten langste in *veertien* dagen bezeild wordt, landden wij er, door Gods bijzondere bewaring, niet eerder dan op den *negen en twintigsten* dag aan. Hier moest ik met de mijnen drie gouden guinjes elken dag verteren. Mijne akeligheid vermeerderde; ongeloof en wantrouwen kregen de overhand. Met ons schip, dacht ik, komen wij nooit behouden in *Engeland*, en een ander was hier niet te bekomen; ook was de vracht tot *Engeland* reeds betaald, en hier (zonder wisselkoers gerekend) ieder dag vijftien rijksdaalders en zes schellingen te verteren, zonder eenig inkomen, kon ik

Digitized by Google

niet lang goedmaken. Moedeloosheid sloot mij den toegang tot mijnen God, zoodat ik niets anders doen kon dan zuchten en mijn lot beklagen. Hoe is het mogelijk, denkt gij, dit lezende, een man van zoo veel ondervinding nu zoo zwak! Ja, wij struikelen dagelijks in velen, zegt de groote JACOBUS, en wat is de sterkste Christen, (met wien ik mij echter niet gelijkstellen kan) wanneer, in akelige omstandigheden, het ongeloof over hem de overhand krijgt! Dan, mijn altoos trouw houdende Verbonds-God dacht aan Zijnen zuchtenden dienstknecht, en zorgde regt vaderlijk voor hem. — Eenige dagen op *St. Helena* geweest zijnde, kwamen er elf groote tehuisvarende China'svaarders op de reede ten anker. Ik liet door moedeloosheid de handen slap hangen, maar God verwekte mij eenen vriend, eenen inwoner van deze plaats, die, van mijne akelige omstandigheid aan boord gehoord hebbende, uit zuivere toegenegenheid, zonder er om gevraagd te zijn, tot een' van de kapiteins dier schepen ging en eene passage voor mij en de mijnen naar *Engeland* besprak. Ook beloofde het Gouvernement aan deze plaats, te zullen zorgen, dat mij ten minste de helft van de reeds betaalde vrachtpenningen, welke drie honderd pond sterling beliepen, zoude teruggegeven worden. Doch zoodra het Gouvernement dat vaartuig besproken had, om sterken drank van *Rio Janeiro* te halen, kon ik niet geholpen worden. Ofschoon ik die drie honderd pond (dat is, zonder den wisselkoers, vijftien honderd rijksdaalders, en met denzelven meer dan

Digitized by Google

eens zoo veel) betaald had en kwijt was, zoo verblijdde ik mij nogtans regt hartelijk, dat God mij en de mijnen een ander schip en betere officieren bezorgd had, betalende voor de vracht van hier naar *Londen* niet meer dan vijftig pond sterling. En o! mijn waarde Vriend! let hier op het aanbiddelijke Godsbestuur! het vaartuig, waaruit ik met de mijnen was gegaan, is (zoo als mij een jaar later door een' brief van *St. Helena* berigt is) nooit weder gekeerd, maar in de diepte verzonken. O goede, waakzame Voorzienigheid over Gods arme volk!

Van hier afvarende, was ik met de mijnen binnen zeven weken te *Londen*, kwam op den eersten Maandag in September 1802 in die groote wereldstad, en werd terstond begeleid naar de plaats, alwaar de Zendelings-bedestond gehouden werd. O hoe verrukt en opgetogen was ik, zulk eene volle kerk, zonder wereldsche pracht of zwier, te zien, en hier te hooren zingen, zoo als ik nooit te voren gehoord had! De derde leeraar (want in de maandelijksche bedestonden beklimmen altoos vier leeraren, de eene na den anderen, den predikstoel) stond reeds op den predikstoel, deed eene korte redevoering, van welke ik zeer weinig (daar ik met de taal nog niet bekend was) verstond. — De vierde en laatste, die sluiten moest, verwekte eene onverwachte nieuwsgierigheid in de gansche vergadering, door (dit kon ik ten halve verstaan) God regt hartelijk te danken voor de behoudene aankomst van den Eerw. Heer VOS van *Zuid-Afrika*.

Digitized by Google

Het gebed geëindigd zijnde, werden de halzen uitgerekt, om den vreemden leeraar van *Afrika* te zien, en wel dertig predikanten, die zich aldaar bevonden, meest Directeuren van het Zendeling-genootschap, kwamen mij eene broedelijke hand toereiken en welkom noemen.

Ik was vol verbazing, en gevoelde tevens een groot hartzeer, dat ik zoo slecht met de Engelsche taal bekend was. Ik huisvestte mij bij warme vrienden van het Zendeling-genootschap, man en vrouw, lieve Christenen, die mij, ellendeling, ontvingen en behandelden, alsof ik een engel uit den Hemel was! — Spoedig werd ik gewaar, dat het hier niet goedkoop te leven was; want behalve dat ik op het Costum-huis, alwaar onze goederen gebragt waren, meer dan twee honderd pond sterling schade leed, moest ik spoedig voor een klein huisje eene zware huur betalen, en had geen inkomen, maar, hoe sober wij ons behielpen, eene zware uitgaaf. Mijne moedeloosheid kwam gedurig boven; en nu weder in een kouder klimaat gekomen zijnde, begon mijn oud borstongemak mij ook meer te kwellen. Hierbij smertte mij mijne onkunde in de taal, daar ik met de predikatiën van voortreffelijke mannen, ook van den nu zaligen Newton, geen nut konde doen. Twee Hollandsche kerken, van onderscheidene soort, vond ik hier; de *Presbyteriaansche* werd vermaakt, en in de *Episcopaalsche* lazen de leeraar en zijn voorlezer, zonder dat ik er *één'* toehoorder vond, in de Hollandsche taal een gedeelte van hunne gewone gebeden. — Daar dit fraaije ge-

Digitized by Google

bouw twee Hollandsche leeraren hebben moest, en er juist één overleden was, had ik deze vacatuur kunnen vervullen, waartoe de waardige NEWTON mij aanspoorde en eenen brief van aanbeveling aan den Bisschop van *Londen* gereed gemaakt had; maar ik had, ofschoon er een goed traktement betaald werd, geene vrijheid in mijn gemoed daartoe, wijl ik toen nog niet genoeg met al de artikelen der Episcopaalsche Kerk, zijnde de Hoofdkerk van *Engeland*, bekend was. Daar ik, elken Maandag avond, zoo dikwijls mijn ligchaamsgestel mij dit maar toeliet, de vergadering der Directeuren van het *Londensch* Zendeling-genootschap bijwoonde, werd ik al spoedig lastig gevallen, om, als superintendent, eenige Zendelingen naar *Azië* te geleiden, en hen aldaar in het werk te stellen; doch hiernaar had ik volstrekt geene ooren, en dacht dat dit nimmer zoude kunnen geschieden; beijverende mij intusschen om de Engelsche taal te leeren, waarin God mij ook hielp. — Naauwelijks drie maanden in *Engeland* geweest zijnde, werd ik door een' der Directeuren verzocht, den eerstvolgenden Zondag Zijn Ed. te komen bezoeken, en een woordje tot de kinderen van zijne Zondagschool te spreken. Wanende dat dit in een schoolvertrek tot weinige kinderen geschieden moest, nam ik het verzoek aan, kwam alzoo met mijne huisvrouw 's morgens in zijne kerk, (o gezegend *Engeland!* de man, die een Godvruchtig koopman was, had zijne eigene kerk) en hoorde aldaar een' waardig Evangeliedienaar prediken, maar verschrikte verbazend, toen ik, na het uitspreken der leerrede,

Digitized by Google

hoorde afkondigen, dat ik in diezelfde kerk nadenmiddag eene predikatie voor de kinderen doen zoude. Ik gaf mijn ongenoegen hierover zeer ernstig te kennen, daar zij, wetende dat ik de Engelsche taal nog niet magtig was, mij nu tot een voorwerp van bespotting aande gansche gemeente zouden stellen: niet twijfelende, of de kerk zoude 's namiddags, uit nieuwsgierigheid, om dien *Afrikaner* te hooren, zeer vol zijn. Of ik al over mijne onkunde in hunne taal schreeuwde, en hun verzekerde, dat ik mij in het minst niet voorbereid had, om in het openbaar te spreken, zoo werd ik, in plaats van opgebeurd en bemoedigd, bestraft over mijn ongeloof; en zonder dat die Directeur en zijne vrienden, in zijne consistorie tegenwoordig, zich over mij verlegen maakten, voegden zij mij, tot mijne opbeuring, alleen toe: »wij hebben dezen morgen vroeg aan deze plaats »reeds voor u gebeden en God heeft ons verhoord."

Ons middagmaal ten huize van den Directeur geëindigd zijnde, en weder naar zijne kerk wandelende, zag ik dien Christen inderdaad kleine tractaatjes van het Tractaat-genootschap, (waarvan zijn Ed. ook een Directeur was) onder weg, van tijd tot tijd nederwerpen, voor diegenen, die dezelve opraapten, om ook langs dien weg, en op zulk eene wijze, het Evangelie van Jezus te prediken.

Ik kwam in de kerk, vond, zoo als ik gedacht had, voor den predikstoel, naar gissing, omtrent twee honderd kinderen, en voorts de kerk opgevuld met menschen. Ik weigerde den predikstoel te beklimmen. Ik kon doen, zoo als ik verkoos, zeide

Digitized by Google

men tot mij. Ik ging dus voor den predikstoel staan, en dacht geen kwartier te zullen kunnen aan den gang blijven. Dan, God beschaamde mij, en toonde met der daad, dat Hij de gebeden van dat volk verhoord had. De tranen, die ik spoedig langs de wangen van velen zag biggelen, moedigden mij aan, zoodat ik met mijn gebroken Engelsch het wel drie kwartier uithield: (hetgeen voor de Engelschen, die vijanden van lang prediken zijn, reeds lang genoeg was); en dit mijn gebrekkig werk, vernam ik van achteren, was niet ongezegend. Door onderscheidene Werken, die mij opgedragen werden, uit het Hollandsch in het Engelsch over te zetten, en het veelvuldig verzoek om in het Engelsch te prediken, werd ik genoodzaakt, die taal beter te leeren. En toen ik maar éénmaal gepredikt had, had ik elken Zaturdag verzoeken, nu in deze, dan in eene andere kerk te komen prediken. Nu begon ik wat opgebeurd, en mijne ziele weder levendig te worden. Nooit had ik in zulke groote kerken, en tot zoo vele duizenden op éénmaal, het woord gevoerd, als hier. Ik werd nu ook meer en meer bekend, met de onderscheidene Genootschappen, welke toen reeds, tot heil van Messias Kerke, opgerigt waren. Hoe verbaasd stond ik menigmaal over de werkzaamheden en den ijver van een aantal van Gods dierbare knechten, die werkzame Directeuren van drie en meer onderscheidene Genootschappen waren, en dan nog vier en vijf maal in iedere week predikten. Gezegend *Engeland!* riep ik menigmaal in mijn gemoed uit, toen ik met deszelfs Godsdienstige inrig-

Digitized by Google

tingen en veelvuldige Godvruchtige gezelschappen, ter opscherping der verstanden en ter verbetering van de harten; en met deszelfs menigte van bijzondere bedestonden, bekend werd. Ware het in de magt van mijne hand geweest, waarlijk, ik had *Engeland* nooit weder verlaten. Dan, het aanzoek der Directeuren, om met eenige Zendelingen naar zulke gedeelten van *Azië*, welke te voren Hollandsch, maar nu Engelsch waren, te varen, hielden niet op, maar werden van week tot week dringender, gebruikende zij de sterkste drangredenen, om mij daartoe te bewegen en over te halen. Al mijne tegenwerpingen, hoe krachtig ook, vonden geen ingang, totdat ik hun eindelijk stellig verklaarde, dat ik om mijne vrouws wille niet kon. Om haar zwak zenuwgestel, waardoor zij niet bestand was, met Heidensche dienstboden om te gaan, had ik *Afrika* verlaten, en nu met haar naar *Azië* te gaan, alwaar veel meer van zulke dienstboden zijn, zoude enkel dwaasheid wezen: daarom verzocht ik allerernstigst, mij daarover nooit weder lastig te vallen. Zij zwegen, en ik was blijde, verwachtende hieromtrent nu niet meer te zullen worden aangesproken. Doch, ik had mij bedrogen. Niet lang hierna werd ik weder verzocht, deze commissie maar voor twee of drie jaren op mij te nemen. Ik kon mijne vrouw achterlaten, voor wie zij zorgen zouden; zelfs al verkoos zij voor dien tijd naar *Holland* te gaan. Dit werd spoedig door een sterk schriftelijk beroep achtervolgd. Middelerwijl kreeg ik eene aanschrijving van *Segveld*, een dorp in *Holland*, tot de Classis van

Digitized by Google

Utrecht behoorende, of ik mij beroepelijk stelde? Zoo ja, dat zij mij dan terstond tot haren leeraar beroepen zoude. Ik wist niet, wat ik doen zoude; en was *Nederland* toen ter tijd door de Revolutie niet in zulk eenen akeligen toestand geweest, als buiten om verspreid werd, ik zoude dat aanzoek misschien aangenomen hebben; maar nu schreef ik het beroep van *Segveld*, daar ik hier nu toch reeds werkzaam was, af.

Mijne vrouw, vernomen hebbende, welke moeite er gedaan werd, om mij naar *Azië* en wel naar *Ceylon* te krijgen, en de laatste aanbieding verstaan hebbende, zeide zij: »het schijnt, of God werk voor u »op *Ceylon* heeft; zoo gij vrijheid hebt om te gaan, »ik zal blijven, totdat gij wederkomt." Nu voelde ik mij verpligt, de roeping in overweging te nemen; en hoe strijdig met mijne genegenheid, om weder zulk eene zware reis over zee te doen, en ook met mijn ligchaamsgestel, werd ik eindelijk uit medelijden over den ellendigen Kerkstaat van *Ceylon* gedrongen, dat beroep aan te nemen; want mij werd een gedrukt berigt gegeven, dat er op *Ceylon* driemaal honderd en twee en veertig duizend Protestantsche Christenen en slechts negen leeraars waren, die nog bovendien meestal hunnen pligt verwaarloosden; dat de meeste van die Christenen spoedig tot het Heidendom of tot de Roomsche Godsdienst zouden overgaan, zoo men niet spoedig Protestantsche arbeiders uit *Europa* zond.

Alles voor mijne reis, door Directeuren, in gereedheid gebragt, en groote onkosten gemaakt zijnde, kwam, toen ik gereed stond om weldra op reis te gaan, de zwakheid van mijne vrouw weder bo-

Digitized by Google

ven, die mij nu niet alleen laten gaan, maar mede wilde. Waren er niet reeds zoo vele onkosten gemaakt, ik had er zeker weder van afgezien. Ik geraakte dus weder onder een groot bezwaar; maar de Directeuren, die voor mij niet gevoelen konden, waren verblijd, hopende, dat ik nu wel langer dan twee of drie jaren op *Ceylon* zoude blijven. Ondertusschen naderde de tijd van ons vertrek; over welk vertrek en reize tot *Columbo*, de hoofdplaats van *Ceylon*, ik u in mijnen volgenden brief hoop te schrijven.

Nu breek ik dezen af met heilbede en groete, blijvende

Uw Vriend

M. C. V.

VIJFTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Ik bemerk, dat gij mijnen vorigen brief niet zonder aandoening, wegens mijn hartzeer en mijne diepe moedeloosheid op mijne reis van *de Kaap* en op *St. Helena*, gelezen hebt; dan gij gevoeldet u tevens blij en dankbaar, dat de goede Voorzienigheid mij te *St. Helena* een beter schip bezorgde, en mij van dat vaartuig, hetwelk Hij voornemens was in de diepte te doen zinken, in tijds met al mijn goed te verlossen; terwijl die ongelukkige kapitein, zoo als gij te regt aanmerkt, van mijn geld, dat hij ten onregte

Digitized by Google

hield, weinig wil of genot had. Inderdaad, mijn Vriend! ik ben blijde, dat gij voor mij zoo veel gevoelt. — O dat ik de bijzondere reddingen uit doodsgevaren, zoo als ik meermalen gehad heb, toch nimmer vergeten, maar mij altoos met dankbaarheid tot mijnen God herinneren mogt!

Dat het mij, als mensch, ook zeer smartelijk was, na zoo verbazend vele onkosten gehad te hebben, mijn goed op het Costum-huis in *Londen* bij mijne aankomst aldaar te moeten verliezen, schrijft gij met het hoogste regt; — maar, mijn Vriend! mijn verkeer aldaar met 's Heeren vrienden, en mijn prediken aldaar voor gemeenten van vijf à zes duizend personen, deed mij inderdaad al mijne smerten vergeten, en in mijnen God juichen.

Ik ga thans over om mijne belofte te volbrengen, dat ik u namelijk in dezen brief zou bezig houden met mijn vertrek en mijne reize tot *Columbo*, de hoofdplaats van *Ceylon*.

Daar het oorlog was, had het *Londensch* Genootschap gezorgd, dat de aangenomene Zendelingen de reis met een neutraal schip naar *Tranquebar*, een Deensch stadje op de kust van *Coromandel* in *Azië*, doen zouden: waartoe wij eerst naar *Koppenhagen*, de hoofdstad van *Denemarken*, moesten.

Ons afscheid kregen wij van de Directeuren op den 11den Februarij 1804; terwijl er, door den mond van den Wel Eerw. ROELAND HILL, een plegtig en nadrukkelijk gebed knielende tot God werd opgezonden, waarin hij ons aan den Almagtige opdroeg en overgaf. — Op dienzelfden dag voeren wij met

Digitized by Google

een klein vaartuig af. En, o wondere Voorzienigheid! de tekst voor dien dag in den *Londenschen* Godsdienstigen Almanak was: *Weest goeds moeds, want Ik ben het.* — Wij vertrokken met ons zessen, behalve twee vrouwen, en kwamen na middernacht ten anker voor *Gravesand.* Ik ging, toen het dag was, naar den wal, om den Eerwaarden KENT, die bij mij (schoon ik hem nooit gezien had) voor een' warmen vriend van het Zendeling-genootschap bekend stond, te groeten. Daar het juist rustdag was, liet ik mij door dien menschlievenden dienstknecht van den Heere JEZUS overhalen, om voor Zijn Eerw. te prediken. (O! hoe ongedwongen en aangenaam leven de Christenen in dat gezegende *Engeland!*) Ik zeide, dat ik die lekkernij niet alleen begeerde; maar dat eerst een mijner zoons (van de bij mij hebbende Zendelingen) den predikstoel moest beklimmen, om het voorwerk te verrigten; waarna ik de predikatie doen zoude, en vervolgens de leeraar van de plaats optreden en sluiten moest. Dit geschiedde. O welk eene aangename Godsdienstoefening was dit voor het gansche gezelschap! en hetgeen ons, reizigers, bijzonder trof, was, dat de Eerw. KENT, na reeds regt hartelijk voor ons gebeden te hebben, afkondigde, dat er nadenmiddag geene gewone Godsdienstoefening, maar een plegtig biduur voor ons zou gehouden worden, waartoe Zijn Eerw. het volk van God met een regt gevoelig hart opwekte.

Terstond na ons middagmaal voeren wij af, en waren door wind en stroom genoodzaakt, Dingsdag namiddag ons anker voor *Sheerness* te laten vallen.

Digitized by Google

Geen vriend van de zee zijnde, en vernemende, dat wij dien dag noch den volgenden nacht verder konden, voer ik met twee uit ons gezelschap naar wal, om in die stad te overnachten. Daar ik nu vernam, dat er dien avond in eene kerk, naar den zaligen WHITEFIELD genoemd, zoude gepredikt worden, ging ik derwaarts, om de Godsdienstoefening bij te wonen. Nog niemand in de kerk zijnde, wandelde ik dezelve rond en ging in de consistorie. — De leeraar, die prediken moest, kwam, dewijl de kerk vol liep, door eene achterdeur in de consistorie, vorschte uit wie ik was, en dat verstaan hebbende, hielpen er geene verontschuldigingen. Zijn Eerw, wilde niet prediken, maar ik moest den predikstoel beklimmen. Daar ik twee uren te voren niet wist, dat er een *Sheerness* in de wereld was, en door de Voorzienigheid, tegen ons voornemen aan, hier was gebragt, zoo geloofde ik, dat die opdringing, om hier te prediken, eene roeping van mijnen God was. Ik predikte dus over eenen naastbijliggenden tekst, met veel opgewektheid, voor eene talrijke schaar, van welke ik te voren waarschijnlijk nooit iemand gezien had, en misschien daarna nimmer weder eenen op deze wereld zien zal. — Den volgenden dag van hier vertrekkende, kwamen wij niet voor Vrijdag middag voor *Harwich* ten anker, alwaar wij wegens het ongunstig weder tot den 5den Maart vertoeven moesten. Een der leeraren alhier, een mede-directeur van het *Londensch* Zendeling-genootschap zijnde, ontbrak het ons hier ook niet aan werk. Behalve het dikwijls prediken der Zendelingen aan deze plaats, begon ik hier

Digitized by Google

ook met de jonge Zendelingen over de Godgeleerdheid collegie te houden, hetgeen ik voornemens was, gedurende onze geheele reis te doen: voor ons vertrek van deze laatste plaats, tot *Engeland* behoorende, gaf gemelde Directeur, waarlijk een dierbaar man! ons eene aangename afscheids-leerrede over *Handelingen* 21: *vs.* 13.

Van hier afvarende, kwamen wij den 8sten voor *Helgoland*, een klein, doch volkrijk stadje, op een klein gebergte in zee liggende, ten anker, toen den Deenen toebehoorende; om in de stad te komen, moet men honderd en negentig trappen, zeer wel en gemakkelijk gemaakt, beklimmen. De gansche stad of het geheele eiland kan in een uur rond gewandeld worden, had evenwel twee duizend en vijf honderd inwoners, alle tot de Luthersche Godsdienst behoorende, eene fraaije kerk en twee leeraren van een zedig gedrag, predikende redelijke zedelessen; maar, o jammer! de leer der verzoening door JEZUS bloed, enkel uit vrije genade, scheen daar onbekend te zijn.

Den 14den Maart voeren wij met een Deensch vaartuig van hier naar *Husum*, eene kleine Deensche stad, liggende in het Hertogdom *Sleeswijk*, alwaar wij dien zelfden avond aankwamen. Van hier over land reizende door de stad *Rensburg*, half tot *Sleeswijk* en half tot *Holstein* behoorende, kwamen wij te *Kiel*, eene groote stad in *Holstein*, van waar wij meenden over zee naar *Koppenhagen* te varen, doch moesten van wege het ijs, daar de gansche haven bevroren was, wachten. — Wij werden ondertusschen tot ons

Digitized by Google

leedwezen gewaar, dat hier in zulk eene groote plaats, alwaar eene Akademie van wel twee honderd Studenten was, in nadruk geen leven of opwekking gevonden werd.

Van *Koppenhagen* eenen brief ontvangende, dat wij ons haasten moesten, daar het schip naar *Azië* gereed lag om te vertrekken, zoo moesten wij van hier over land. Nooit heb ik evenwel akeliger gereisd, dan toen; want behalve dat de wegen slecht waren, waren onze postwagens allerschandelijkst. O wat stonden onze ligchamen, wat vooral het mijne, uit! Wij reden door *Eckernföhrde*, door *Flensborg*, door *Apenrade* (allen nog in *Holstein*), door *Hadersleben*, de eerste plaats in *Denemarken*, door *Kolding*, door *Schnoghoy* aan *de Kleine Belt; de Belt* (eene straat van dien naam) over, door *Middelfarth*, door *Odensee*, door *Nyborg*, de *Groote Belt* over, door *Corfoër* (de eerste plaats op het eiland *Seeland*, waarop ook *Koppenhagen* ligt), door *Schlagersee*, door *Ringsteed*, door *Roschild*, en kwamen eindelijk den 6den April, onder Gods veilig geleide, levend in de schoone stad *Koppenhagen* aan, alwaar wij spoedig vernamen, dat al die haast, ongemakken en groote kosten niet noodig geweest waren, wijl het schip nog niet eens gereed was.

Na eenige openbare Godsdienstoefeningen, ook in eene kleine *Moravische* gemeente, alhier bijgewoond, en de merkwaardigheden van deze koninklijke stad bezigtigd te hebben, voeren wij den 21sten af, hadden op reis, elken Zondag, openbare Godsdienstoefening, behalve in de *Deensche*, bij afwisseling ook

Digitized by Google

in de *Engelsche, Hoogduitsche* en *Nederduitsche* taal, omdat er lieden van al deze talen aan boord waren, en kwamen, na eene ongemakkelijke reis van omtrent drie en eene halve maand, den 4den Augustus, op *de Kaap* in de *Simons Baai* ten anker.

Ik bezocht in de *Kaapstad* mijne familie en goede vrienden, welke hun best deden, om mijne vrouw te bewegen, op *de Kaap* tot mijne terugkomst uit *Azië* te vertoeven, waartoe zij van mij, zulks verkiezende, volle vrijheid bekwam. Dan niemand kon haar daartoe overhalen. Trouwens, niemand wist, dat God in *Azië* hare begraafplaats bestemd had. Daar ik hier in de *Kaapstad* een *Engelsch* Zendeling ontmoette, die, omdat hij een Engelschman was, door het Gouvernement (toen ter tijd weder *Hollandsch* zijnde) geen verlof krijgen kon, om landwaarts in naar VAN DER KEMP te trekken, zoo nam ik hem, tot zijne blijdschap, naar *Ceylon* mede.

Op den 29sten Augustus ligtten wij weder ons anker, voeren voort, en werden, ofschoon neutraal, niet verre van de *Linie*, door een Franschen kaper zeer geplaagd, die ons zestien krijgsgevangenen opdrong, om die in *Indiën* aan land te zetten, waar onze kapitein het goed dacht. Hierdoor gebrek aan water, enz. krijgende, wilden wij te *Achim* binnen loopen, doch konden zulks door tegenwinden niet, en werden dus genoodzaakt, een der *Nicobarsche Eilanden* aan te doen. De bewoners waren diep onkundige Heidenen. Ik gevoelde een groot medelijden met hen, en daar zij gebroken Portugeesch verstonden, kon ik tot mijne, en zoo het scheen ook tot hunne blijdschap, met

Digitized by Google

hen spreken, houdende met hen in hunne eigene huizen eenige gesprekken over God en Godsdienst. O dát God het van achteren mogte gezegend hebben!

Hunne voornaamste huizen, van hout gemaakt, waren acht voet van den grond op palen gebouwd, zoodat men langs eene ladder door een luik er in klimmen moest. Nadat wij ons hier van het noodzakelijke, dat hier te bekomen was, voorzien hadden, voeren wij af, en kwamen, door Gods veilig geleide, den 5den December 1804, behouden op de reede van *Tranquebar*.

Mijne vrouw was reeds meer dan twee maanden ziek geweest, en somtijds zoo ernstig, dat ik vreesde, dat zij haar graf in de diepte zoude vinden. Dan een zeker zwak in mij deed mij tot God roepen, dat dit zoo niet zijn mogte. God verhoorde mij. Zij kwam, ofschoon zeer zwak, levend met ons binnen *Tranquebar*. En o! welk eene goede Voorzienigheid! de regt Eerwaarde Godlievende zendeling en leeraar JOHN (naderhand menigmaal niet alleen in de Zendelings-, maar ook in de Bijbel-genootschaps-berigten, geroemd) nam, met zijne waardige huisvrouw, mijne echtgenoot in huis, en bezorgde haar eenen goeden Doctor.

JOHN omhelsde mij en mijn gezelschap met een hart vol dankbare blijdschap. »Bijna," zeide Zijn Eerw., »had ik de hoop voor de *Indische* Kerk op- »gegeven; maar nu grijp ik, door de aankomst van »zulk een aanzienlijk getal arbeiders, wederom moed. »O JEZUS leeft! (riep hij uit) en heeft de gebrekkige »verzuchtingen van zijnen dienstknecht niet versmaad!"

Digitized by Google

Mijne vrouw werd beter, en om het jaarsaizoen niet verder kunnende varen, zoo hielp de Eerw. JOHN ons aan een gemeubileerd huis en de noodige dienstboden. Ik deed, op dringend verzoek, een reisje naar *Negapatnam*, om aldaar voor de overgeblevene *Hollandsche* nakomelingen te prediken; werd daar aangezocht, zulks ook voor de *Engelschen* te doen; deed dit, deelde insgelijks het Avondmaal uit aan *Hollandsche*, *Malabaarsche* en *Portugesche* Protestanten; doopte verscheidene kinderen, en nam zelfs van eenige weinigen eene geloofsbelijdenis af.

Zes dagen uit geweest zijnde, en op *Tranquebar* weder terugkomende, vond ik mijne vrouw weder te bed. De Doctor gaf nog al eenige hoop; maar de waardige JOHN zeide mij terstond: »Broeder! gij ver- »liest uwe vrouw, zij heeft een *Indisch zeer* (of, zoo »als wij hier, en ook in *Europa*, zeggen zouden, »*eene pestpuist*), waarvan hier, in *Indiën*, nog nooit »iemand genezen is." — Menig gebed werd voor haar opgezonden, en Mejufvrouw JOHN las haar uit Gods Woord voor, hetgeen zij zelve verkoos, daar zij met den Bijbel zeer goed bekend was. — Zij leefde nog tot den 12den Januarij 1805, stierf in den ouderdom van zes en veertig jaren, en is sedert, naar haar beter deel, in de gewesten der heerlijkheid. Haar overschot werd des anderen daags, met al de gewone plegtigheden van die plaats, aan de groeve der vertering overgegeven; terwijl een uit mijn Zendelings-gezelschap bij haar graf eene gepaste lijkrede hield. Nu wisten wij, waarom zij zulk eenen spoed maakte, om met mij naar *Indiën* te varen, en zich

Digitized by Google

noch in *Engeland*, noch op *de Kaap* wilde laten ophouden. Hare begraafplaats was, naar Gods eeuwig plan, in *Tranquebar* bestemd, en de Heere had het gebed van zijnen geringen dienstknecht, om haar niet in den Oceaan te begraven, genadiglijk verhoord.

Gedurende ons noodzakelijk verblijf binnen *Tranquebar* genoten wij, vooral van de Deensche Zendelingen (van welke JOHN de voornaamste was), veel vriendelijkheid. En o! hoe verblijd was zijne ziel, toen Zijn Eerw., het Avondmaal uitdeelende, hetzelve ook aan ons uitreiken mogt! Aan hunne predikatiën hadden wij niet veel, daar die in hunne Zendelings-kerk, in de *Malabaarsche* en *Portugesche* taal, geschieden moesten. Mijne medebroederen oefenden zich in de eerste: terwijl ik mij in de laatste zocht bekwamer te maken.

Hier ontmoette ik eenen militairen overste, een bejaard en verstandig man, die vele jaren op *Ceylon* gewoond, en zijn voornaam verblijf nog aldaar hield. Met elkander eenigzins bekend geworden zijnde, vroeg Zijn Ed. mij, wat mij bewoog om naar *Ceylon* te gaan? »Niets dan medelijden met het arme volk al»daar, uit een Godsdienstig oogpunt beschouwd;" was mijn antwoord, en nu liet ik Zijn Ed., ter nadere verklaring van mijn antwoord, een gedrukt berigt van den Kerkstaat van *Ceylon* zien. Zijn Ed. dit ingezien hebbende, begon te lagchen. Ik vroeg hem naar de reden, of het getal der Protestantsche Christenen, die op driemaal honderd en twee en veertig duizend bepaald werd, misschien te zeer vergroot

Digitized by Google

was? Hij antwoordde: »neen, maar men heeft in dat »berigt vergeten te melden, *hoe* men op *Ceylon* Chris»tenen maakt."

Ik verzocht Zijn Ed. vriendelijk, mij dit te willen mededeelen; en nu berigtte hij mij, dat de predikanten op *Ceylon* verpligt waren, tweemaal in een jaar, ééns althans zeker, de binnenlandsche scholen te bezoeken; dat zij dan als Vorsten reisden, en als de zoodanigen alomme in de rusthuizen en aan de scholen ontvangen worden. Aan de scholen gekomen zijnde, laat de predikant door den schoolmeester allen, die zich bij denzelven aangegeven hebben, om gedoopt te worden, menigmaal drie honderd en meer, te voorschijn komen, daar deze zich reeds vooraf bij elkander vergaderd hebben. Dan vraagt de predikant aan den schoolmeester: »wat hebt gij hun geleerd? »en hoe ver zijn zij gevorderd?" — Het antwoord is meestal: »*Allen* kunnen het *gebed des Heeren* op»zeggen; *zeer velen* kennen ook de *twaalf geloofs»artikelen*, en enkelen hebben zoo veel vordering ge»maakt, dat zij ook de *tien geboden* kunnen opzeg»gen." — Waar zijn zij?" vraagt de predikant. — »Hier, uw Eerwaarde," zegt de meester. — »Lees »hun het doopformulier voor!" (want in de meeste gevallen is de predikant met de *Singaleesche* taal niet eens bekend.) De schoolmeester doet dit, doch zoodanig, dat de helft der doopelingen hem naauwelijks hooren, veel minder verstaan kunnen; waarop zij dan allen gedoopt worden. Voorts reist Zijn Eerw. naar eene andere school, alwaar hij weder insgelijks handelt: bezoekende op deze wijze somtijds drie, vier

Digitized by Google

en ook wel vijf scholen op éénen dag, makende alzoo op éénen dag eene menigte van Christenen. En zulke reisjes brengen dien predikanten doorgaans niet weinig voordeel aan; want behalve de geschenken, die zij ontvangen, woekeren zij verbaasd op zulke reizen, door op hunne negotie, welke hunne knechts achter aan dragen en onder het volk verkoopen, te veel winst te nemen.

Ik hoorde dien heer met verbazing aan, en zoude hem, hoe geloofbaar hij mij ook voorkwam, in dezen echter gewantrouwd hebben, indien ik, op *Ceylon* gekomen zijnde, niet spoedig van de waarheid dezes verhaals en van meer andere gruwelen, welke op zoodanige schoolbezoeken plaats hebben, overtuigd was geworden.

Zoodra het saizoen ons toeliet om naar *Ceylon* over te stevenen, namen wij een regt broederlijk afscheid van den Eerw. JOHN en zijne menschlievende familie, van de overige *Deensche* Zendelingen en goede vrienden, en van drie onzer medereizigers, die wij hier achterlieten, om op de kust te blijven arbeiden. Wij verlieten *Tranquebar* op den 23sten Januarij 1805 en kwamen den 26sten, op Zaturdag, voor *Manoa* ten anker.

Ik predikte aldaar den volgenden dag voor vijftig personen van *Hollandsche* afkomst, die hier in geen negen jaren eene leerrede gehoord hadden, voor- en nadenmiddag, doopte zes kinderen, en gevoelde een groot leedwezen over dit arme volk, waarvan verscheidene reeds tot de Roomsche Kerk waren overgegaan. Den 2den Februarij voeren wij van hier;

Digitized by Google

en daar onze schipper een *Singalees*, een inboorling en bewoner van *Ceylon*, was, vroeg ik hem, door eenen tolk, tot welk eene Godsdienst hij behoorde? — »Tot dien van *Budhu*," was zijn antwoord, (*Budhu* is de opperste afgod der *Ceylonneesche* of *Singaleesche* Heidenen). Ik zeide hierop tot mijnen tolk: »o! dan is hij nog een Heiden." Toen mijn tolk hem dat weder gezegd had, antwoordde hij: »Neen, dat ben ik niet." Ik: »Wat zijt gij dan?" — »Ik »behoor tot de godsdienst van de Hollandsche Com»pagnie," zeide hij. — Merk op, mijn waarde vriend! deze man nu was een der gemaakte Christenen van *Ceylon*, een gedoopt en aangenomen lidmaat der Gereformeerde Kerk, en wist van zijn geheel Christendom niets meer te zeggen, dan dat hij behoorde tot de godsdienst van de *Hollandsche Compagnie;* hij was ondertusschen, volgens zijn eerst gezegde, nog eene volslagen Heiden, zoo als het meest met al die gemaakte Christenen was, gelijk ik vervolgens op zekere gronden heb vernomen; verklarende zij, die gezette Avondmaalgangers waren, zelve, dat zij Budhusch waren, en ook geen ander voornemen hadden, dan dit te blijven en zoo te sterven. Hieromtrent zult gij nog het een en ander nader vernemen.

Wij kwamen den 3den Maart 1805 behouden in *Columbo*, de hoofdplaats van *Ceylon*; en wat ons dáár wedervaren is, hoop ik u in eenen volgenden brief mede te deelen, daar deze reeds uitvoerig genoeg is. —

Wees, mijn Vriend! Hem bevolen, die de Hel-

Digitized by Google

per en Leidsman zijner knechten en kinderen is, en ontvang den liefdegroet van

Uwen Vriend
M. C. V.

ZESTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij meldt mij, dat gij bij het lezen van mijnen laatsten brief, waarin ik u berigt gaf van de akelige reis, welke ik had van *Engeland,* meestal over land naar *Denemarken*, en van daar, *de Kaap* voorbij, over zee naar *Tranquebar*, bij u zelven dacht: ik weet niet, hoe het altoos ongestelde ligchaam van mijnen vriend al de ongemakken en gevaren heeft kunnen doorstaan; en ik moet u antwoorden: ja, dat weet ik ook niet, en ben er nog menigmaal, wanneer ik er aan gedenk, zeer verwonderd over. Voorzeker moet God, die mij zoo menigmaal door zijne Goddelijke kracht ondersteunde, en dit ook toen deed, alleen er de eer van hebben.

Ja zeker, mijn Vriend! was Gods weg en bestuur omtrent mijne overledene vrouw, hetgeen bijzonder uwe aandacht trof, zeer wonderlijk. — Zij moest de oorzaak zijn van mijn vertrek van *het Rodezand* naar *Engeland*; dáár moest ik eene Commissie naar

Digitized by Google

Azië ontvangen; zij, ofschoon eerst besloten hebbende tot mijne terugkomst in *Europa* te blijven, wilde, toen ik gereed was om uit *Engeland* te vertrekken, volstrekt mede reizen; op *de Kaap* aangekomen, wilde zij zich niet laten bewegen, om tot mijne terugkomst aldaar te blijven; neen, zij moest mede. En waartoe dat alles? Opdat ik haar naar hare begraafplaats, welke door God voor haar op *Tranquebar* bestemd was, zou kunnen henenbrengen. – Inderdaad, mijn Vriend! zoo moeten wij menigmaal onwetende Gods eeuwig plan uitvoeren.

Dan, ik wil mijn verhaal vervolgen, en u mededeelen, wat mij in *Columbo*, de hoofdplaats van *Ceylon*, en verder in *Azië*, wedervaren is. — In *Columbo* dan aangekomen zijnde, bezochten wij den gouvernements-leeraar, den goedhartigen TWISLETON, die (ofschoon leeraar van de hoofdkerk van *Engeland*,) vrij van verfoeijelijke partijdrift, zich over onze aankomst verheugde, en ons ten eerste bij den braven Gouverneur NORTH introduceerde. Deze, onze papieren ingezien hebbende, gaf alle blijken van tevredenheid over onze komst, en beloofde ons niet alleen raad en bescherming, maar ook, boven ons klein genootschaps-traktementje, nog een inkomen van gouvernements-wege.

De twee *Hollandsche* predikanten van *Columbo* van onze komst gehoord hebbende, kwamen met eenige hunner vrienden ons verwelkomen, (misschien om met ons te spotten). De oudste (die, gelijk ons van achteren gebleken is, Paus van *Ceylon* scheen te zijn) zeide: (let hier wèl op, mijn Vriend!) »Wij

Digitized by Google

»hebben verstaan, dat gijlieden gekomen zijt, om »de Heidenen te bekeeren." — Ons antwoord was: »menschen te bekeeren is Gods werk; maar wij zijn »gekomen, om te zien, of wij, door onderwijs, »middelen daartoe mogen zijn." — »In dat werk," zeide die zelfde persoon, »ben ik reeds verscheidene »jaren bezig geweest, en wilt gij wel gelooven, dat »ik meermalen vijf honderd Christenen op éénen »dag gemaakt heb?" — »Als gij dan maar niet," was ons antwoord, »vijf honderd malen op éénen »dag de paarlen voor de zwijnen geworpen hebt!" — Hierop borst hij en eenige van zijn gezelschap in een dartel gelach uit, en bragten niets dan spotternijen te voorschijn. Wij waren gevoelig getroffen, dat wij zoo spoedig, en wel door den mond van den oudsten leeraar, hoorden bevestigen, hetgeen mij op *Tranquebar* verhaald was.

De *Engelsche* gouverneur, de waardige North, mij tot predikant in eene der steden willende aanstellen, vroeg aan dien oudsten leeraar: of dit ook misschien met hunne kerkelijke wetten strijden zoude! Het antwoord was: zoo ik voldoende getuigschriften had, dan niet. Deze nu waren, zoo als zij niet verwacht hadden, tot hun leedwezen, (gelijk ik van achteren bemerken kon) al te voldoende. Ik werd tot predikant in de stad *Punt de Gale* aangesteld, en den waardigen Ehrhardt, eenen mijner Zendelingen, geraden, zich te *Matura* neder te zetten; terwijl de Zendeling Read, onder mijn opzigt, in de Provincie van *Punt de Gale* zoude arbeiden.

Digitized by Google

Den 5[den] Maart van *Columbo* vertrekkende, kwamen wij, over zee, den 8sten van dezelfde maand te *Punt de Gale* aan. Hier vond ik eene Nederduitsche gemeente, naauwelijks een derde zoo groot, als mijne kleinste in *Holland* was: dus was *één* leeraar meer dan genoeg voor dezelve; en deze had drie leeraren, die te zamen niet meer deden, dan *éénmaal* op iederen Zondag te prediken, daar catechisatiën hier niet bekend waren! Over mijne aanstelling voor deze plaats was aan den *Engelschen* Resident en den Betaalmeester geschreven; maar de gansche Kerkeraad had zich zoo zeer de verachting waardig gemaakt, dat de Gouverneur, op mijn verzoek, het niet noodig oordeelde, mij eenen brief van aanschrijving aan dit Collegie mede te geven.

De oudste predikant, die de geleerdste en in uiterlijk gedrag de beste was, maar in eenen hoogen graad aan hypochondrie leed, en eene gedoopte *Singaleesche* weduwe, die in den volsten zin *Budhusch* was, en dien afgod met deszelfs priesters alle eerbewijzingen bleef betoonen, tot zijne vrouw had, was bij mijne aankomst alleen te huis. — De beide andere, van welk de eene proponent was, zonder ooit eene Akademie gezien te hebben, en van zijne brave vrouw, om publieke redenen aan zijne zijde, gescheiden was, waren naar *Columbo*, om, in eene Classikale Vergadering, gemelden proponent, en nog *eenen*, die niet veel beter dan deze was, *peremptoir* te examineren en tot predikanten te bevorderen: hetgeen te voren in *Hollandsch Indië* nooit mogt geschieden, maar nu in grooten haast gedaan werd, waarschijnlijk om, zoo

Digitized by Google

veel mogelijk was, voor te komen, dat er van de aangekomene Zendelingen toch geene in de *Hollandsche* Kerk mogten geplaatst worden. Toen ik mijne aanstelling aan den oudsten predikant bekend maakte, bood ik, ziende dat Zijn Eerw. niet wel was, hem aan, om op den eerstvolgenden Zondag voor Zijn Eerw. te prediken, hetgeen met genoegen en blijdschap aangenomen werd. Na het eindigen mijner Leerrede kondigde ik af, dat ik, zoo God wilde, den volgenden Zondag mijne intrede zoude doen, en tevens (door pligt gedrongen), zoo lang de afwezigen van huis waren, iederen Zondag tweemaal prediken, en vooreerst twee catechisatiën in iedere week houden zoude.

Zoo lang de twee gemelde wegbleven, ging het hier bij uitnemendheid wel, en toen kwamen er zoo veel te kerk, als ik met billijkheid begeeren kon: ook had dit even zoo in mijne catechisatiën plaats. Geene maand dus bezig geweest zijnde, kwam de organist van de kerk tot mij, in eenen vloed van tranen uitbarstende, en schreeuwde bijna: (dit zijn letterlijk zijne woorden) »Zijn wij hier Christenen? »neen. Zijn wij hier menschen? neen! beesten zijn »wij hier in domheid en in goddeloosheid. Ik dacht »altoos, dat ik nog al wat was (hij was inderdaad »de beste mensch, dien ik daar gevonden heb), maar »nu ben ik overtuigd, dat ik niets, ja eene zamen»knooping van ongeregtigheid ben." — Dezen man, vertrouw ik, heeft God tot Zijne dienst afgezonderd en in het vervolg tot eenen leesbaren brief van de genade gemaakt, zoodat hij uit zijne werken zijn

Digitized by Google

geloof toonde. Hij verzocht mij, al mijne catechisatiën, die ik ook in het vervolg nog instelde, waar te nemen. Geene catechiseerboeken hebbende, en er in dien tijd, wegens den oorlog, geen van *Holland* kunnende krijgen, bood ik den waardigen Gouverneur aan, om er een op te stellen, zoo Zijne Excellentie dit op de Gouvernements-drukkerij wilde laten drukken. Dit toegestaan zijnde, en ik de moeite gedaan hebbende, werd mijn boeksken aan iemand, die de Hollandsche taal slechts ten halve verstond, en ongelukkig een Remonstrant was, ter examinatie overgegeven, en omdat er maar *iets* van het *Calvinistische* in was, veroordeeld. Ik zoude het echter gedrukt gekregen hebben, ware er niet zoo spoedig verandering in het Gouvernement gekomen, hebbende ik mijn boeksken, door een haastig vertrek van den Gouverneur naar *Engeland*, nooit terug gekregen.

Aan deze, ten aanzien van de Godsdienst in nadruk, akelige plaats, in welke de meeste ledematen der Gereformeerde Kerk, zelfs dezulken, die van Hollandsche ouders afkomstig waren, aan de Roomsche Kerk en aan Heidensche Pagoden, in tijden van ziekte of eenige andere ongelegenheden, offerhanden deden (hetgeen ik niet zou hebben kunnen gelooven, zoo ik niet door verscheidene daden daarvan overtuigd geworden was), en het grieft mij hier stellig te moeten bijvoegen, dat de leeraren hiervan de oorzaak waren; — aan deze plaats intusschen had God voor mij eene andere echtvriendin gereed: eene Engelsche officiersweduwe, van Hollandsche ouders, die waarlijk van mijnen God bestemd was, om mijne tra-

Digitized by Google

nen af te droogen. — Hoe weinig ik ook aan droomen in onze dagen geloof of er acht op geve, zoo kan ik, daar de groote NEWTON en andere grootere mannen, dan ik ben, die niet altoos verwierpen, dezelve ook niet altijd geheel en al in den wind slaan!

Vergun mij dus, waardig Vriend! dat ik u hier eenen droom van mijnen geliefdste op aarde, welken zij mij eenige weken na onze echtverbindtenis verhaalde, mededeelde. Zij droomde juist in dien nacht, toen ik den volgenden morgen eerst aldaar aan wal en in de stad kwam, en zij volstrekt niets van mij wist: dat er iemand in het zwart gekleed tot haar kwam, en haren ring van haren vinger nam. Den daarop volgenden morgen in hare woning bij de glazen, welke op straat uitzagen, zittende, kwam haar droom haar juist in de gedachten, en terwijl zij hare oogen opsloeg, ging ik, juist uit de schuit komende, die straat door. Daar zij mij niet kende, verschrikte zij zeer, toen zij zag, dat ik dezelfde persoon was, die haar, in haren droom, den ring van haren vinger genomen had. Nu reeds is zij vele jaren mijne geliefde wederhelft, en heeft reeds acht voldragen kinderen van mij voortgebragt, van welke er nog vijf leven, die mij op mijnen ouden dag, onder al mijne ligchamelijke ongemakken, tot zulk eene hulpe en tot zoo veel troost en blijdschap zijn, dat, ofschoon ik zeker weet, dat God mij, nieteling om, grootere en gewigtiger einden naar *Azië* gebragt heeft, ik mij die moeijelijke en lastige reis niet beklagen zou, al hadde ik dezelve ook enkel

Digitized by Google

moeten, om er mijne tegenwoordige echtgenoot van daan te halen.

Toen zij mijne vrouw geworden was, deelde zij mij van dag tot dag de gesteldheid van de ongelukkige gemeente van *Punt de Gale*, en van hare leeraars, mede, waarin ik ook dagelijks bevestigd werd, en indien ik mij niet schaamde, om eene ware beschrijving van die leeraren te geven, gij, mijn Vriend! zoudt u niet lang bedenken, om met mij uit te roepen: »O! hadde die gemeente liever nooit een leeraar gehad!"

Waren de beide afwezigen weggebleven, zoo zoude hier genoegzaam zeker iets goeds uitgewerkt zijn. Het volk kwam vlijtig onder mijn gehoor; mijne catechisatiën werden gezet waargenomen; in de huisbezoeking werd ik met dankbaarheid ontvangen, en de gemoederen dier arme verwaarloosde menschen schenen ontvangbaar gemaakt te worden.

Dan, zoodra waren de twee verleiders des volks niet terug gekeerd, of zij beijverden zich gezamenlijk, om af te breken, hetgeen ik had beginnen op te bouwen; willende mij voor geen medeleeraar van die gemeente erkennen, en strooiden onder het arme volk (hetwelk geen denkbeeld van eenen zendeling had) uit, dat zij zich aan mijne leeringen niet moesten storen: want dat ik geen predikant, maar slechts een zendeling was. Zij deden hun best, om mij van den predikstoel te houden; doch dit niet kunnende doen, hielden zij, daar zij te voren in verscheidene jaren geene Kerkeraadsvergadering gehouden hadden, nu dikwijls vergaderingen, hoe mij best den voet te ligten. De groote

Digitized by Google

Paus van *Columbo*, die meermalen vijf honderd Christenen op éénen dag gemaakt had, werd tot adsistentie genoodigd, kwam tevens, om den nieuw geordenden te bevestigen, en keerde, nadat hij als een getrouwe raadsman hier geageerd had, naar *Columbo* terug. En wat kwam dien armen vervolger over? In het best van zijn leven en altoos gezond, werd hij, in zijn rijtuig zittende, geheel onverwachts, met blindheid geslagen, zoodat hij, niettegenstaande al de gemaakte kosten en vele pijnen, aan welke hij zich onderwierp, zijn gezigt nooit ten halve wedergekregen heeft.

Lang genoeg hun vergadering hebbende laten houden zonder mij, verscheen ik, geheel onverwachts, met een' voor hen schrik-verwekkenden brief van den Gouverneur in mijn' zak, in hun midden. Dezen gezien, en deszelfs inhoud verstaan hebbende, werd ik met vele smakelooze complimenten voor medeleeraar erkend.

Nu zeide ik, dat al het gebeurde vergeten en er handen ineen geslagen moesten worden, om het heil der gemeente te behartigen. Het eerste, dat er in deze vergadering vastgesteld werd, waren de predikbeurten, wijl daarin sedert verscheidene jaren zulk eene verwarring plaats had, dat, ofschoon er drie leeraars waren, er zelfs menigmaal op Zondag niet ééns gepredikt werd. Ik stelde voor, den oudsten, om zijne ongesteldheid, vrij te laten, en bood mij aan, om al zijne predikbeurten op mij te nemen. Dit werd dan ook toegestaan. Voorts deed ik het voorstel, dat er, des Zondags nadenmiddag

Digitized by Google

ook, en wel over onzen dierbaren *Heidelbergschen Catechismus*, zou gepredikt worden. De oudste van hen verontschuldigde zich, dat hij altoos des Zondags nadenmiddag niet wel was. »Wel," vroeg ik aan den, van zijne vrouw gescheidenen, en nu door zijne geliefde ambtsbroederen pas geordenden: »wat »zegt gij er van? zoo gij dat echter ook niet ver»kiest, zal ik, zoo God belieft, al de namiddagbeur»ten alleen waarnemen." Deze nam aan (maar met hoedanig een gemoed kunt gij, mijn Vriend! ligt gissen) met mij de namiddagbeurten te zullen vervullen. Ik verblijdde mij, dat ik nu evenwel in vier weken vier predikbeurten zoude hebben; meer echter kon ik niet gedaan krijgen. Hierop verzocht ik, dat de Kerkeraad, indien het mogelijk ware, in orde zoude gebragt worden; wijl ik maar *één*' ouderling vond (en deze was nog tusschen tijds in alle haast gemaakt, om de Classikale Vergadering, in welke twee, die nooit eene Akademie gezien hadden, *peremptoir* geëxamineerd en geordend zouden worden, bij te wonen), en van de acht diakenen trof ik er niet één' aan: vier heetten de oude, en de overigen de nieuwe; de nieuwe hadden reeds hunne gewone twee jaren den naam van diakenen gehad; maar de oude hadden nog hunne rekening niet gedaan, waarom de nieuwe niet hebben willen dienen, zoodat de koster altijd moest rondgaan om te collecteeren. Nooit heb ik mij zulk eene verwarring kunnen verbeelden, als ik hier vond. Wij zochten dit, zoo goed doenlijk, te herstellen, wijl zulks ten volle niet geschieden kon, daar het Gou-

Digitized by Google

vernement, om de slechte administratie der kerkepenningen, die administratie uit handen der diakenen genomen, en aan een daartoe aangesteld Committé had toevertrouwd. Eindelijk verzocht ik, daar ik de volgende maand *scriba* worden moest, dat al de kerkelijke boeken en papieren gedurende de drie maanden, dat ik dien post zou waarnemen, onder mijne berusting zouden geplaatst worden, en zoo vervolgens altoos onder de bewaring van den *scriba;* maar dat ik dezelve niet begeerde, voordat ze hier in onze vergadering ter tafel gebragt waren. Dit geschied zijnde, werd er ten eerste ontdekt, dat er in omtrent vier jaren geene der gedoopte kinderen waren ingeboekt, en daar de ouderling en eenige der diakenen vonden, dat er van hunne kinderen zelve niet ingeboekt waren, had er bijna een gevecht tusschen hen en hunne predikanten plaats. O wat was hier te doen, om het bedorvene maar *eenigzins* te herstellen!

Na die vergadering had ik gaarne de breuke geheeld, welke er tusschen den nieuw geordenden predikant E. en zijne van hem gescheidene huisvrouw plaats had. Daar hij nu door zijne spionnen naauwkeurig zorg droeg, dat ik haar niet alleen te spreken konde krijgen, verzocht ik hen beide te mijnen huize, en was wel vier uren met hen bezig, om hen met elkander te doen verzoenen. Hij scheen (uit welk een beginsel weet ik niet) wel te willen; maar zij wilde eerst zien, of hij, nu hij predikant geworden was, zijn leven beteren zoude. O arme, ongelukkige *Ceylonsche* Kerk in die dagen!

Digitized by Google

Geene drie maanden was ik hier in den arbeid geweest, of ik werd, op het onverwachtst, met zulk eene onbeschrijfelijke graveelpijn aangetast, dat ik (mijn huis op mijn geschreeuw volgeloopen zijnde) het volk toeriep: »zoo de helsche pijn niet zwaar»der is, dan die, welke ik thans lijd, dan bid ik »u, menschen! bekeert u en laat u met God ver»zoenen; maar die zal nog wel veel smartelijker »wezen." Al de *Europesche* genees- en heelmeesters van de stad, vijf in getal, kwamen te zamen, maakten eene operatie, en verlosten mij, door den Goddelijken zegen, van eenen zeer grooten steen. De Hemel zij gedankt! ik heb sedert dien tijd, (en dat is nu reeds vijftien jaren) niets meer van dergelijke pijnen gevoeld. Kort daarop werd ik door eene hevige koortsziekte aangetast, welke mij, zoo het scheen, tot den rand van het graf bragt. Onder al dat lijden was mijn gemoed gerust in mijnen God, zoodat geene vrees voor den dood mij eenigzins benaauwde. O hoe zalig is het God te dienen, en in den grootsten nood op het Lam Gods te kunnen zien! Tot overloopens toe was mijn gemoed ook vervuld met dankbaarheid daarvoor, dat God mij in dat vreemde Land, zoo regt tijdig, zulk eene geliefde wederhelft had geschonken, die mij in al mijne ellenden, met een hart vol liefde, alle mogelijke hulp en bijstand toebragt.

Met mijne predikbeurten niet tevreden, hield ik ééns of tweemaal in de week Godsdienstoefening in mijne woning, In den beginne liep mijn huis vol; doch mijne collega's werkten door hunne

Digitized by Google

vrienden uit, dat mijne toehoorders, zoo wel des Zondags als in de week, van tijd tot tijd verminderden. Zij wilden, daar zij de booze lusten huns vleesches te lief hadden, niet alleen zelve niet den weg naar den Hemel bewandelen, maar konden ook niet verdragen, dat *een* van de gemeente zijnen voet op dat pad zette.

De medegebragte Zendeling, die zich bevlijtigde om de *Singaleesche* taal te leeren, meermalen voor de *Engelschen* predikte, en ook nu en dan voor de *Hollanders* oefening hield, kwam eens van eene wandeling bij mij thee drinken, en zag er zeer verslagen uit. Toen ik hem vroeg wat hem bejegend was, deelde hij mij het volgende mede. »Ik »kom van *Modeliaar* N. N. (generaal der *Singalee-»zen*), en begon met hem, gelijk ik meermalen ge-»daan had, over de Godsdienst te spreken. Hij »daarover niet meer willende hooren, zeide: »»Ik »»verzoek, dat gij u niet langer daarmede ver-»»moeit, want ik verzeker u, dat wij, Singaleezen, »»allen, van den eersten Modeliaar tot den laag-»»sten Parriar (dat is van den hoogsten tot den »»laagsten rang) *Budhusch* (dat is, aanbidders van »»onzen afgod BUDHU) zijn, en dit ook ten einde »»toe meenen te blijven."" (En deze, geliefde Vriend! was een lidmaat van de Gereformeerde Kerk, en ging altoos ten Avondmaal!) »Over deze »rondborstige verklaring zeer verschrikt, vroeg ik »hem: waarom er dan drie maal honderd duizend »van hen Christenen geworden waren? — »Omdat," »antwoordde hij, »volgens eene oude Gouverne-

Digitized by Google

» »mentswet, onze kinderen onze erfgenamen niet » »zijn konden, zoo wij niet gehuwd waren; en dat » »konden wij ook niet, zoo wij niet gedoopt waren. » »Insgelijks konden wij nimmer een ambt of eenige » »bediening krijgen, of wij moesten ledematen der » »Gereformeerde Kerk wezen: en dit nu zijn de » »redenen, waarom wij den naam van Christenen » »hebben aangenomen."" — Vindt gij dan, vroeg »ik, de leer van BUDHU zoo veel redelijker en ge»gronder, dan die der Christenen? — »Daarover » »kunnen wij niet oordeelen," hernam hij: »om» »dat wij in de Christelijke Godsdienst nooit naar » »behooren onderwezen zijn. En (voegde hij er » »bij) zoo wij ook al onderwijs daarin genoten » »hadden; hoe zouden wij daarvoor eerbied kun» »nen hebben, of haar ter harte kunnen nemen, » »daar wij, *Singaleezen*, de Gereformeerde predi » »kanten van nabij kennen!"" (Hier deed hij een verhaal omtrent die Heeren, hetwelk ik echter niet verkies op te schrijven). O wat zijn wij in *Holland*, door de fraaije berigten van buiten in de Synodale Acten, menigmaal schandelijk misleid geworden!

De brave Gouverneur NORTH van *Ceylon* vertrokken, en een ander in zijne plaats gekomen zijnde, werd ik, hetgeen de vorige reeds begeerde, naar de hoofdstad *Columbo* beroepen. De Kerkeraad alhier gaf mij (misschien uit blijdschap, dat zij van mij ontslagen raakten) een loffelijk getuigschrift. Hoe kort ik hier (slechts ruim *één* jaar) gearbeid had, heb ik echter reden, om te vertrouwen, dat

Digitized by Google

mijn werk niet geheel ijdel is geweest; daar eenigen, voor zoo ver wij oordeelen kunnen, waarlijk voor den Heere gewonnen werden, en een grooter getal hunne Goddeloosheden aflegden, en zich ten minste uitwendig tot deugd begonnen te schikken.

In *Columbo* aangekomen zijnde, verontschuldigden zich spoedig eenige heeren en dames, dat zij nu niet meer, als toen *Ceylon* nog *Hollandsch* was, naar de kerk konden komen; want dat zij nu de onkosten om zich met Palankienen te laten dragen, niet goedmaken konden. Mijne vrouw en ik eenige achtereenvolgende Zondagen getoond hebbende, dat wij zonder Palankien, ofschoon veel verder wonende, dan de meeste van die klagers, naar en van de kerk konden komen, begonnen zij ook te beproeven, of hunne beenen hen ook niet derwaarts heendragen konden; en toen ik ook hier spoedig driemaal meer toehoorders kreeg, dan de drie andere leeraars, die ik hier vond, begon de nijd, welken zij tegen de Zendelingen in hun binnenste koesterden, aan brand te raken; welk vuur eerlang in volle vlam uitbrak, toen ik, daar ik hier om de vier weken slechts *ééne* beurt in de kerk kreeg, (wijl hier 's namiddags voor de *Singaleezen* en *Malabaren* in hunne taal Godsdienstoefening moest gehouden worden) tweemaal in de week in onderscheidene buurten ging prediken, en ook catechisatiën hield. Een der leeraars, die een *Singalees* van geboorte was, en in *Europa* gestudeerd had, was ofschoon hij zich al te veel door de anderen liet regeren, evenwel de beste. Ofschoon hij geene

Digitized by Google

vrijmoedigheid had, om met mij weekgodsdienst-oefeningen te houden, ja zelfs niet eens om een gebed te doen, zoo woonde hij die toch bestendig bij, en scheen somtijds zeer aangedaan te zijn. Eindelijk liet deze zich overhalen, om in zijne moedertaal eene catechisatie in te stellen, en met de overzetting van het Oude Testament, van welke zijn overleden vader reeds een groot gedeelte in de *Singaleesche* taal gebragt had, voort te gaan; zijnde hij hierin zoo ijverig, dat hij dezen arbeid weldra voltooid zoude hebben, indien de dood hem niet zoo spoedig in het best van zijn leven weggerukt had.

De beide anderen, listig om kwaad te doen, begonnen mij, met hunnen aanhang, te vervolgen. En daar ik, alleenlijk om hen eenigzins tevreden te stellen, eens gezegd had, dat ik onder de verpligting lag, om meer te moeten doen dan zij, dewijl ik niet alleen een medeleeraar van hen, maar ook een Zendeling was, hadden zij, met eenen Portugeschen Prokureur aan het Hoofd, mij bij den toenmaligen Gouverneur en zijn Raad op zulk eene wijze weten voor te dragen, dat deze, zonder mij behoorlijke gelegenheid te geven om mij te verantwoorden, de uitspraak deed, dat ik maar een van beide zijn kon, en dus kiezen moest. Ik verkoos aan het *Londensch* Zendelinggenootschap getrouw te blijven, en zag van de ten eenenmaal bezoedelde *Hollandsche* Kerk af, waarop ik door den mond van den Eerwaarden Twisleton, Gouvernements-leeraar, berigt van den Gouverneur ontving, dat ik mijn traktement zou behouden, hetwelk hij echter al

Digitized by Google

terstond bij zijne aankomst op het Eiland, even gelijk van anderen, grootelijks verminderd had.

Nu juichten mijne vijanden! maar zij werden spoedig weder door den nijd verontrust; want de gemeente huurde een huis, en plaatste in hetzelve eenen predikstoel, in welken ik tweemaal in iedere week predikte, echter, om geen aanstoot te geven, niet op die tijden, als zij hunne zoutelooze lessen der gemeente voorlazen. Ik kreeg meer toehoorders dan zij, en deelde ook in mijn kerkje de Sacramenten uit. Nu steeg de nijd tot zulk eene hoogte, dat zij op alle mogelijke wijzen, en het meest door het volk met de ongunst van het Gouvernement te bedreigen, hetzelve van mij zochten af te trekken, waarin zij ook voor een gedeelte slaagden: zoodat ik (te meer, daar ik duidelijk zag, dat ik van het toenmalig Gouvernement geene bescherming verwachten kon) besloot, om *Ceylon* te verlaten. Ik liet hiervan den Gouverneur kennis geven, met verzoek, om, door den invloed van Zijne Excellentie, mij, voor een redelijken prijs, eene passagie naar mijne geboorteplaats, *de Kaap*, te bezorgen. Zijn antwoord was, dat hij zich daarmede niet konde inlaten, daar ik geen dienaar van het Gouvernement was.

Terwijl ik intusschen voortging mij tot mijn vertrek gereed te maken, werd ik als ware het bestormd door verzoeken van de gemeente, om haar toch niet te verlaten. Het getal mijner toehoorders groeide weder aan, zoodat ik in twijfel geraakte, wat ik nu doen zoude. Mijn medebroeder, de Zen-

Digitized by Google

deling EHRHARD, kwam van *Matura*, zijne standplaats, om van mij en de mijnen afscheid te nemen; maar ziende, hoe de gemeente mij aankleefde, en wat al pogingen er aangewend werden, om mij bij haar te houden, beduidde hij mij met veel ernst en nadruk, dat ik dit volk, daar ik als nog van hen niet verdreven werd, niet mogt verlaten. »Maar," zeide hij, (en hier was hij mij onwetende een profeet) »wanneer gij verdreven wordt, dan komt gij »met eere van hier, en zult altoos in uw geweten »vrede hebben." — Daar ik nu de dringende aanzoeken, om langer te blijven, niet konde wederstaan, besloot ik te blijven. Mijne vijanden ondertusschen, die zich op de geruchten van mijn vertrek zeer verblijd hadden, begonnen nu weder op mijne schreden acht te geven: en o! wat zouden zij niet gedaan hebben, indien mijn God het hun hadde toegelaten!

Daar de Goddelijke Voorzienigheid, te dezen tijde, al de *Hollandsche* predikanten, op twee na, van *Ceylon* naar *Batavia* henen zond, alwaar zij spoedig den tijd met de eeuwigheid verwisseld hebben, bleven er op *Punt de Gale* alleen de oude hypochondrische, die geen kwaad of goed deed, en op *Columbo* alleen de naauwelijks predikant gemaakte, die echter nooit eene Akademische les genoten had, overig. De laatste, welken (zeker niet om zijne bekwaamheid, veel minder om zijnen ijver in de Godsdienst) een verbaasd groot traktement van den Gouverneur toegelegd was, begon nu als Paus te handelen, daar hij den *Portugeeschen* Prokureur tot

Digitized by Google

zijnen helper had. Spoedig vonden zij eene onvergeeflijke misdaad in mij. In mijn gewoon werk voortgaande, kwam een arme bruidegom, met zijnen consentbrief van den Gouverneur, mij verzoeken, om hem te trouwen. Ik zond hem naar den Paus: hij verontschuldigde zich echter om zijne armoede, willende, daar ik 's avonds Godsdienstoefening hield, liever bij mij in den avond trouwen. Ofschoon ik in de twintig jaren, in welke ik reeds leeraar der Gereformeerde kerk geweest was, wel vijf honderd paren getrouwd had, en nog alle regt daartoe had, ging ik echter eerst met den Gouvernements-leeraar daarover raadplegen, die mij zeide, dat ik, op den consentbrief van den Gouverneur, wanneer de huwelijks-proclamatiën ongehinderd gegaan waren, vrijelijk konde trouwen. De eerste afkondiging was zoo ras niet geschied, of de Paus en zijn Prokureur reden gezamenlijk naar den Gouverneur, en klaagden mij daarover aan. Ik werd voor het geregtshof gedaagd, en aldaar door den tweeden regter in het openbaar zoodanig uitgemaakt, als ik nooit had kunnen denken, dat in een geregtshof plaats konde hebben. Mijn gezegde, dat ik honderde paren te voren getrouwd had; dat het Gouvernement van *Ceylon* mij zulks nooit had verboden; dat ik ten overvloede (wetende, dat ik, enkel om de Godsdienst, door eene menigte van vijanden omringd was) met den predikant van het Gouvernement (die tevens Magistraat was) er eerst over gesproken had; dat de Roomsche pastoren vrijelijk trouwden allen, die door hen in den echt verbonden wilden worden:

Digitized by Google

dit alles konde niets helpen. Ik ondervond de waarheid van SALOMON's gezegde, »dat ook in de plaatse »des gerigts goddeloosheid gevonden wordt." — Was de arme bruidegom naar eenen Roomschen pastoor gegaan, om van hem getrouwd te worden, de Paus zou dezen voorzeker niet aangeklaagd hebben; en die ware ook niet voor het geregtshof geroepen, dewijl zij, op dien tijd, goede vrienden met elkander waren. Het scheen, of het kwaad over mij besloten was, om den goddeloozen de hand boven het hoofd te houden. Ik werd daarop voor den Gouverneur en zijnen Raad (welke de twee regters waren) gedaagd; en juist voordat ik binnen geroepen werd, werd er een rekwest van het grootste en beste gedeelte der *Hollandsche* gemeente ingeleverd, inhoudende een verzoek, om op eigene kosten eene kerk te bouwen, en mij voor hunnen leeraar te hebben. Ofschoon de Roomschen, te dien tijde, onderscheidene kerken stichtten waar zij wilden, werd dit billijk verzoek der Gereformeerden niet alleen wreedelijk van de hand gewezen, maar ik, ofschoon ik dat verzoekschrift nooit gezien, noch met den inhoud daarvan bekend was, als de opsteller van hetzelve beschouwd; en niettegenstaande er niet één bewijs hiervoor kon bijgebragt worden, was ik een scheurmaker. Binnen geroepen zijnde, moest ik (hoewel vol gevoel over zulk eene vervolging) in mijn binnenste lagchen over de verkeerdheid van mijne regters: de eene maakte mij uit voor een verloopen Hollandschen Patriot, een ander weder voor een *Methodist.* Ofschoon nu het besluit

Digitized by Google

over mij reeds genomen was, moest men echter, om eenigen schijn van billijkheid te geven, meer dan ééne vergadering hierover houden, en eerst in de derde werd ik, omdat ik dat ééne paar trouwen wilde (waarvan ik echter reeds afgezien had); maar vooral, omdat ik de aanvoerder van dat rekwest zijn moest, (waarvoor nogtans niet één bewijs was) als een scheurmaker veroordeeld, en mij in zeer zachte termen gezegd, dat het best voor mij zijn zoude, *Ceylon* te verlaten, met belofte, dat het Gouvernement mijne vrachtpenningen naar *Engeland* of naar *de Kaap* betalen, en zorgen zoude, dat ik op reis in mijne waardigheid als predikant behandeld wierde; ook zou ik voor dien tijd, dat ik op de kust naar een schip wachten moest, dubbel traktement ontvangen: bewijs genoeg, dat ik niet als een kwaaddoener weggezonden ben, maar alleen, omdat ik (de Hemel zij er voor gedankt!) geen vriend van de ongelukkige *Hollandsche* predikanten van dien tijd, en, zoo als de tweede regter mij geliefde te noemen, een ijverige *Methodist* was. Ik beklaagde dien Raad in mijn hart, en bad dat God hun die zonden vergeven mogte, niet alleen omtrent mij, maar vooral aan die arme gemeente gepleegd, die door hare slechte leeraars zoo schandelijk verwaarloosd, en zulk een groot nadeel aangebragt was. Nu juichten de satan en zijne getrouwe dienaars! Sommige leden van den Kerkeraad maakten openlijk op de straten hunne vreugde over de overwinning, welke zij behaald hadden, kenbaar, ja gaven zelfs danspartijen van blijdschap hierover.

Digitized by Google

Mijne arme vrienden werden nog meer bespot en bang gemaakt; verscheidene zaten in de hoeken te treuren, en durfden naauwelijks te mijnen huize komen, om hunne laatste liefdebetuigingen aan mij te doen; want dewijl mij door dien voortreffelijken Raad ook het houden van Godsdienstoefeningen verboden was, zoo werden er meermalen 's avonds door mijne vijanden spionnen aan mijne deur gezonden, om te vernemen, wie mij bezochten, en, ware het mogelijk, te beluisteren, welke gesprekken wij hielden. Arme vervolgers! en arme regeerders, die denzulken nog bijstand verleenden! O hoe menigmaal zijn mij de woorden uit Jesaias 41: *vs.* 8—16 te pas gekomen, en in onderscheidene gevallen nadrukkelijk aan mij en aan mijne vijanden vervuld geworden! O God! Gij zijt de getrouwe; handelende met uwe ontaarde kinderen niet naar verdienste, maar naar de grootheid van uwe barmhartigheid in Christus Jezus! O dat ik U konde liefhebben, en geheel voor U konde wezen!

Voor mijn vertrek van *Ceylon*, mijn Vriend! moest ik nog ééne beproeving van eenen anderen aard ondergaan. Bij mijne eerste vrouw, die ik vijf en twintig jaren gehad had, geen kind verwekt hebbende, gaf God mij, na zestien maanden met mijne tegenwoordige echtgenoote gehuwd geweest te zijn, een allerliefsten, welgeschapen en gezonden zoon. Hoe welkom deze was, kan een gevoelig ouderlijk hart beoordeelen. Dan, dezen mijn eenigsten, na zoo veel jaren wachtens, nam God op den achtsten dag reeds weg! Hoe zwaar deze beproe-

Digitized by Google

ving voor vleesch en bloed was, had ik echter in vele jaren zulk een Hemelschen dag voor mij zelven niet gehad, als die dag voor mij was: ik werd als boven het stof verheven, om de ziel van mijn zoontje in den Hemel onder de gezaligden verheerlijkt te zien. Mijne lieve vrouw, die ik op dien dag opbeuren en bemoedigen moest, was den volgenden dag, toen ik het verlies van mijn zoon meer gevoelde, mij tot vertroosting. O welk een aangenaam inzien verkreeg zij alstoen in Gods goedheid en vaderlijke toegenegenheid te onswaarts! waartoe de vervolging, met welke ik te worstelen had, dienstbaar zijn moest. Wij ondervonden, en ondervinden nog dagelijks, dat, ja waarlijk, twee beter zijn dan één.

Zoodra ik mijne zaken in orde had gebragt, verliet ik *Ceylon*, maar kreeg nog eerst berigt van den Gouverneur, (die berouw van zijne belofte scheen gekregen te hebben) dat, zoo ik langer dan drie maanden op de kust bleef, zijne belofte vervallen, maar hij dezelve tot op dien tijd, doch ook niet langer, vervullen zoude; hetgeen hij dan ook gedaan heeft. Ik schudde het stof van mijne voeten, en vertrok.

Ziedaar, waarde Vriend! wat mij op *Ceylon* wedervaren is. — Nu hoop ik u in eenen volgenden mede te deelen, hoe het verder met mij gegaan is, nadat ik *Ceylon* verlaten heb; want daar deze brief reeds zeer uitgebreid is geworden, breek ik thans hier af, u den Heere aanbevelende, terwijl ik mij noem

Uwen Vriend

M. C. V.

Digitized by Google

ZEVENTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Gij zijt dan, zoo ik bemerk, zeer getroffen over den akeligen toestand, waarin ik *Ceylon* ten aanzien van het Godsdienstige gevonden heb, en over de slechtheid van die predikanten. — Ja, om u daarvan nog een nader denkbeeld te geven, zal ik dezen brief beginnen met een gesprek, hetwelk ik over dien brief met mijne geliefde echtgenoot, die denzelven gelezen heeft, eer ik u dien toezond, gehouden heb. — Zij gaf mij denzelven terug, en zeide dien met bijzondere oplettendheid gelezen te hebben, hetgeen ik haar ook verzocht had; en dat zij wel erkennen wilde, wat haar zelve betrof, overtuigd te zijn, dat zij zoo goed niet was, als mijn Vriend op het van haar gemelde over haar denken zou, en dat ik derhalve dit wel had mogen weglaten; doch in mijn berigt over de gemeente, waartoe zij behoorde, en over de predikanten van *Ceylon*, had ik niet alleen enkel waarheid gemeld, maar zij was verwonderd, dat ik over de slechtheid van die predikanten en over de akeligheid van de gemeente niet meer geschreven had. O arme, ongelukkige gemeenten, (zeide zij) die zulke voorgangers in het kwade tot hare leeraars hebben! die, zeker om hunne goddeloosheden te vrijer uit te oefenen, op zulk eene wijze predikten, of, laat ik liever zeggen, hunne lesjes voorlazen, dat schier niemand hen verstaan kon. Ik, die uit onkunde,

Digitized by Google

denkende, dat ik Gode eene dienst daarmede deed, altoos vlijtig ter kerk ging, kan mij niet herinneren, vóór uwe komst, ooit iets van de noodzakelijkheid van veranderd en bekeerd te moeten worden, gehoord te hebben; en daar de arme gemeente meer braafheid bij de Roomschen, ja bij vele Heidenen bespeurde, was zij over het geheel meer Roomsch dan Gereformeerd, ja enkelen waren zelfs Heidensch. Bij gelegenheid van ziekte, liet men in de Roomsche kerk bidden, en deed, zoo men hersteld werd, aan die Kerk beloften, waaraan men dan ook stiptelijk voldeed. Gij weet, mijn lieve man! hoe ik u met schaamte heb medegedeeld, dat ik zelve menigmaal dien weg betrad. Op Roomsche feestdagen waskaarsen aan de Roomsche kerk ten geschenk te geven, was onder de Gereformeerden bijna algemeen; en wanneer sommige *Europesche* mannen, die wijzer waren, dit niet hebben willen, deden de vrouwen dit echter bedektelijk. Welk eene belofte ik aan de Roomsche kerk gedaan heb, toen ik de droevige tijding ontving, dat mijn overleden man in den oorlog gewond was, zoo hij hersteld werd, weet gij. — O die leeraren! waren zij liever beestenhoeders, dan herders over de zielen van menschen geworden; want zij waren de oorzaken van zulk eene diepe onkunde; van achteren moet ik mij verwonderen, dat er zich nog één deugdzaam mensch in de gemeente bevond.

Ik zeide daarop tot haar: »maar, mijne lieve »vrouw! gij hebt mij evenwel verhaald, dat gij »eene liefhebster waart van het lezen in het Nieuwe

Digitized by Google

»Testament; ontvingt gij dan daaruit niet eenige »kennis?" — Waarop zij mij ten antwoord gaf: »o neen! behalve dat ik maar gebrekkig lezen kon, »moest ik met den Kamerling van *Candace* zeggen: » »hoe zou ik verstaan, daar ik niemand had, die » »mij onderrigtte?" Ik las het meest JEZUS lij»densgeschiedenis, en was dan menigmaal gevoelig »aangedaan over de mishandeling van zulk een »onschuldige. Dit: trouw te kerk gaan (ofschoon »ik er nooit iets uitdroeg); mij voor grove zonden »te wachten; en de Roomsche kerk door geschen»ken te vriend te houden, dacht ik, zoude mij ze»ker in den Hemel brengen. O God! wat ware »er van ons geworden, zoo Gij U niet regt tijdig »over ons ontfermd haddet! Naardat het zich liet »aanzien, zoude onze ongelukkige gemeente binnen »tien jaren, of geheel Roomsch, of grootelijks »Roomsch en de overigen *Budhusch* geworden zijn: »te meer, daar de Roomschen hun best deden, om »*proselieten* te maken." Ik zeide hierop tegen haar: »Laat ons maar eene gordijn schuiven voor de »akelige Godsdienstige gesteldheid van uwe stad en »uw Land, en wanneer het ons vergund wordt, om »de uitbreiding van JEZUS Rijk te bidden, het on»gelukkige *Ceylon* niet vergeten." — »Ja," liet zij daarop volgen, »mijn lieve man! dat is goed; maar »hoe meer kennis ik, door Gods goedheid, ver»krijge, hoe meer mijn hart bloedt over mijn arm »Land en Volk. Hoe was het toch in de hoofd»stad *Columbo!* immers niet beter. Daar ik echter »merk, dat gij het ergste niet wilt bekend maken,

Digitized by Google

»zoo laat ik u alleen herinneren de verregaande »domheid en onkunde van den geordenden leeraar »der Gereformeerden in de *Malabaarsche* taal, die »u eens kwam bezoeken. En na, met de sterkste »gebaren, zijne verwondering te kennen gegeven te »hebben, dat gij zonder boekje voor u prediktet, — »hetgeen Zijn Eerw. nog nooit gezien, ja zelfs niet »eens gehoord had, dat dit ergens in de wereld ge»schiedde en hem bijna als een mirakel voor»kwam, — u allernederigst smeekte, daar hij ge»hoord had, dat gij zoo wèl bidden kondet, toch »eenige gebeden voor hem te maken, wijl hij altoos »verlegen was als hij bidden moest, en vooral niet »wist, hoe hij bij zieken behoorde te bidden. Zijn »dat leeraren!"

»Mijn lieve schat!" zeide ik toen tot haar, »word »niet driftig, verlies toch uwe gewone zachtmoedig»heid niet!" Zij antwoordde mij: »Ik bedank u voor »uwe tijdige bestraffing; maar het is mij bijna niet »mogelijk om bedaard te blijven, vooral niet, als ik »indenk de verdrukkingen en vervolgingen van de»zulken u aangedaan, en dat volstrekt alleen om uw »goed doen; en hoe een Gouvernement met dezul»ken kan te zamenspannen, om blanke onschuld te »verschoppen, en de boosheid te doen zegepralen: »dit gaat mijn verstand te boven. — De geregtig»heid struikelde op de straten!"

»Ja maar, mijne Waardste!" zeide ik, »daar is »immers, sedert ons vertrek, volgens de Genootschaps»berigten, eene geheele verandering ten goede op »*Ceylon* gekomen."

Digitized by Google

»Ja," antwoordde zij, »onder anderen pronkt een »van uwe ergste vervolgers, in de Berigten van het »*Bijbelgenootschap*, als een ijverig voorstander van »hetzelve en als iemand, die aan de Godsdienst op »*Ceylon* veel voordeel aanbrengt. Wel, daar God »eenen wolf in een lam veranderen kan, wensch ik »van harte, dat God dien man tot een waar Chris»ten zal gemaakt hebben! Dan zal hij, daar hij u »valschelijk voor een *Methodist* uitgescholden en daar»om gehaat heeft, nu de eigenlijke Methodiste Zen»delingen, die zich, na ons, in een aanzienlijk getal »op *Ceylon* nedergezet hebben, niet haten, noch ver»volgen, maar hen veeleer, met de Baptiste Zende»lingen, die er nu ook zijn, aanmoedigen, en hun, »waar hij kan, behulpzaam wezen."

»Wel," gaf ik haar ten antwoord, laat ons dit »van den Heere bidden, en al onzen schuldenaren »zoeken te vergeven!"

Het kwam mij voor, waarde Vriend! dat het van belang was, ter nadere bevestiging van het in den brief vermelde, u dit gesprek tusschen mij en mijne lieve vrouw mede te deelen; en nu ga ik terstond over, om u te verhalen, hoe het verder met mij gegaan is, nadat ik *Ceylon* verlaten heb.

Ceylon dan verlaten hebbende, kwam ik met mijne vrouw, met hare dochter (die ik mede tot mijne dochter had aangenomen) en hare zuster behouden in *Tranquebar* aan. Wij werden van mijne vrienden, den Eerw. Heer JOHN en de zijnen, zeer beleefd ontvangen en van harte verwelkomd. Ik deed voorts een uitstapje naar *Negapatnam*, om vóór mijn ver-

Digitized by Google

trek uit *Azië* nog eenige keeren voor de arme Hollanders te prediken. Hier werd ik nu gebeden om als leeraar te blijven. Daar de gemeente in zestien jaren geenen leeraar gehad had, en hier niemand dan een goede schoolmeester van *Tranquebar* gezonden was, die elken Zondag in de Hollandsche kerk eene predikatie in de Portugesche taal, welke al de Hollandsche afkomelingen verstonden, voorlas, en die ook, ofschoon niet geordend, de kinderen doopte, werd ik tot medelijden bewogen, en nam aan, om voor een jaar, of iets langer, bij hen te blijven, zoo het Gouvernement van *Madras* mijn verblijf onder hen als leeraar goedkeurde. De gemeente ten eerste een rekwest afgezonden hebbende, werd haar verzoek niet alleen toegestaan, maar ik ook tot predikant voor de Engelschen aan deze plaats aangesteld, waarvoor ik van het Gouvernement eene geringe bezolding genoot. Hier arbeidde ik anderhalf jaar, de eene week voor de Hollanders en de andere voor de Engelschen; en ofschoon ik door de weinige Protestanten, die hier woonden, nog al vlijtig gehoord werd, zoo hadden hier onderscheidene grove zonden zoodanig de overhand, dat ik vreesde, geen nut te zullen kunnen doen. Ook was de eerste persoon van de plaats, die met zijne Dame zeer veel verbeelding van zich zelven had, geen voorstander van de Godsdienst of een vriend van mij. Ik verzocht dus mijn ontslag, om naar mijn Land weder te keeren, en zoodra ik dit verkregen had, nam ik afscheid, hebbende aan deze plaats mijn tweede kind, hetwelk eene dochter was, aan de groeve der vertering moeten overgeven.

Digitized by Google

Gods doen is majesteit en heerlijkheid! Hij nam ook dit kind zeer vroeg, op den elfden dag na hare geboorte, tot zich.

Ik vertrok met de mijnen van *Nagapatnam* naar *Madras*, om een schip voor *de Kaap* op te doen, waartoe ik hier lang vertoeven moest: evenwel behoefde ik geenszins ledig te zijn. De waardige LOVELESS, nog getrouw Zendeling aldaar, ziek zijnde, werd ik door zijne gemeente verzocht, om voor hem de openbare Godsdienstoefening waar te nemen. Ik deed dit, en kreeg spoedig van eenige Hollanders een verzoek, om ook voor hen te prediken. Mijn antwoord was: »zoo gij er maar twaalf, die »de Hollandsche taal verstaan, kunt te zamen brengen, 'dan zal ik, zoo God het wil, zulks doen." Zij bragten er wel dertig bijeen, en nu predikte ik des Zondags voor de *Engelschen* en des Woensdags voor de *Hollanders*, stelde hier ook eene catechisatie in met eenige Engelsche jonge heeren, welke hun leeraar LOVELESS, zoodra hij kon, ook bijwoonde. Daar dit iets ongewoons voor deze jonge heeren was, waren zij daarmede bij uitnemendheid in hunnen schik, en, vertrouwende dat verscheidene van hen in waarheid God zochten, zoo verkwikte ik hier mijnen geest. Hier wilden de *Schotten* mij als leeraar voor hen behouden, en boden mij eene aanzienlijke bezolding aan, maar konden mij voor de bestendigheid van die bezoldiging geene verzekering geven. Ik arbeidde hier, ofschoon *om niet*, met vermaak en genoegen, reisde van hier ook naar *Paliacatte* en naar *Sadras*, gewezene Hollandsche

Digitized by Google

kantoren, en predikte aldaar voor de overgeblevene *Hollanders* in hunne taal; doch vond aan die plaatsen, wat het Godsdienstige betreft, in nadruk levenloosheid en ongevoeligheid.

Na mij wel zes maanden op *Madras* opgehouden te hebben, kreeg ik eindelijk een klein partikulier vaartuig, om met de mijnen naar *de Kaap* terug te keeren, waarvoor ik duizend *starpagoden* moest betalen. Wij verlieten *Azië* in September 1809, zoodat ik, in plaats van twee of drie jaren, (naar de begeerte van het *Londensch* Zendeling-genootschap) omtrent vijf jaren in *Azië* heb doorgebragt: zijnde aldaar ten sterkste van de noodzakelijkheid van Protestantsche Zendeling- en Bijbel-genootschappen overtuigd geworden.

O! dat deze Genootschappen nimmer verflaauwen, maar van jaar tot jaar, in ijver om zielen te behouden, mogen toenemen; dat het hun nooit aan de noodige middelen ontbreke, om hunne plannen meer en meer uit te breiden en ten uitvoer te brengen! Millioenen van Heidenen, Mahomedanen, domme Roomschen, ja ook diep onkundige en bijgeloovige Protestanten, schreeuwen om hulp.

De brave *Deensche* Zendelingen, en zij, die tot het Genootschap *ter bevordering van Christelijke kennisse* behooren, hebben in *Tranquebar*, *Madras*, in *Tanjore* en in *Tricinapole*, (alwaar ik hen allen bezocht heb) van tijd tot tijd veel goed gedaan; jammer evenwel is het, dat die broederen omtrent de onderscheidene *casten* onder de Heidenen zoo toegeeflijk zijn geweest; dat zij dengenen, die Chris-

Digitized by Google

tenen werden, hunne Heidensche *casten* lieten behouden.

Hiervan ondervonden wij, bij onze eerste aankomst in *Tranquebar*, al aanstonds de nadeelige gevolgen; want ofschoon wij aan twee dienstboden genoeg hadden, moesten wij er evenwel vijf nemen, daar deze om zijne *caste* zulk, en gene weder om de zijne een ander werk niet verrigten mogt: en deze vijf waren allen Christenen, ja Avondmaalgangers! Aan den opperste, die onze tafel bediende, en voor een bijzonder Christen gehouden werd, verzocht ik eens met mij en mijne mede-zendelingen mede aan te zitten en met ons te eten. Hij verontschuldigde zich zeer, want hij was daartoe van eene te hooge *caste;* ofschoon hij (welk eene dwaasheid!) van geene te hooge *caste* was om achter ons te staan en ons te dienen! — Met de onderscheidene verfoeijelijke *casten*, en de akelige gevolgen daarvan, spoedig bekend geworden zijnde, namen sommigen onzer het besluit, om nimmer iemand tot het Christendom aan te nemen, zoo hij zijne *caste* niet verlaat, en die dwaasheid ten eenenmale verzaakt; welk besluit mijne geliefde, nu zalige broeders CRAN en 's GANSE ook hebben volgehouden en, zoo ik hoop, thans ook nog door al de Protestantsche Zendelingen, die na ons in *Azië* aangekomen zijn, ten uitvoer gebragt wordt.

Van *Madras* onder zeil gegaan zijnde, kwam ik met mijne dierbare echtvriendin (die voor de derde maal in een gezegenden staat verkeerde), met hare dochter van haren eersten man, en met hare zuster

Digitized by Google

(nu gehuwd met den Wel-Eerwaarden Heer J. TAYLOR, predikant te *Beaufort*, onder *Graaf Reinet*), onder Gods veilig geleide, den 26sten November 1809 behouden op de *Kaapsche* reede aan.

Ziedaar, mijn Vriend! u medegedeeld mijn wedervaren in *Azië* tot mijne terugkomst in *Afrika*. Hoe het nu verder met mij aldaar gegaan is, tot op den tijd van mijn Emeritusschap, hoop ik u in één of twee brieven vervolgens mede te deelen. — Ik eindig dezen met heilbede en liefdegroet, mij noemende

Uwen Vriend
M. C. V.

ACHTTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Ja, het is waar, zoo als gij opmerkt, ik moest het nare en op dien tijd ongelukkige *Ceylon* verlaten, om ook nog in *Negapatnam*, en in verscheidene andere plaatsen op de kust van *Coromandel*, het Evangelie van mijnen grooten Meester te verkondigen, en, hoezeer ik op *Negapatnam* groote droefheid had over de verbasterde *Hollanders*, twijfel ik evenwel niet, of mijn arbeid was aldaar voor sommigen ten zegen, »en wie weet (schrijft gij, hetgeen ik ook hartelijk wensch) »wat uw arbeid nog »van achteren onder den Goddelijken zegen heeft »uitgewerkt!"

Digitized by Google

Zeer beproevend en aandoenlijk was het zeker voor mij en mijne lieve *Aziatische* echtgenoot, zoo als gij teregt opmerkt, dat wij het overschot van de eerste vrucht van ons gewenscht huwelijk op *Ceylon* aan de groeve der vertering hebben moeten overgeven, en ons tweede kindje op *Negapatnam* achterlaten. Hier was zeker Gods weg in de diepte; dan de gedachte: »Zij zijn beiden bij onzen »dierbaren Verlosser!" droogde onze tranen op; en het getal kinderen, mijn Vriend! dat God ons vervolgens in dit Land gegeven heeft, en die door Gods goedheid alle welvarend zijn, is nog groot genoeg, om aan hen onzen ouderlijken pligt te volbrengen.

Ik ga nu met mijn verhaal weder voort, en wil u den verderen weg Gods met mij mededeelen. —

Op den 26sten November 1809 op *de Kaap* aangekomen zijnde, kwamen mij Gods kinderen spoedig hunne blijdschap over mijne terugkomst te kennen geven. Niet weinigen kwamen er uit nieuwsgierigheid, om mijne *Aziatische* vrouw te zien. Mijne aankomst aan den Gouverneur in der tijd bekend gemaakt hebbende, verzocht ik dadelijk, door Zijne Excellentie weder in kerkedienst geplaatst te worden; hetgeen mij ook terstond toegezegd werd.

Acht dagen na onze aankomst verwekte God onverwachts eene verschrikkelijke beroering onder de inwoners door eene geduchte aardbeving, gelijk er in *Zuid-Afrika*, zoo lang dit door Christenen bewoond geweest is, nooit gehoord noch gevoeld was.

Digitized by Google

Nu kon men grootelijks het onderscheid zien tusschen vroom en onvroom, tusschen hem, die God dient, en dien, welke Hem niet dient; velen, die te voren bespotters van de ware Godsvereerders waren, kwamen nu met schrik en beving naar hen toeloopen, en schreeuwden: »bidt voor ons! bidt »voor ons!" Het scheen of er eene onderaardsche revolutie plaats had, en het niet lang duren zoude, of het oppergewelf der aarde zoude onder onze voeten wegzinken. Velen vlugtten, uit vrees van onder de puinhoopen begraven te zullen worden, uit hunne huizen, en logeerden in tenten.

Tot mijne grootste verwondering en droefheid vernemende, dat geen der leeraren te voorschijn kwam, om, naar de tijdsomstandigheden, hunnen pligt te doen, zoo stelde ik twee bedestonden in de week in, welke door een aanzienlijk gedeelte der gemeente in eene partikuliere woning waargenomen werden en tot mijne blijdschap, tot heden niet slechts in de hoofdplaats, maar ook in buitengemeenten, *ééns* in de week, worden onderhouden. En wie durft tegenspreken of God niet op dat aanhoudend geroep voor dit zondige Land en Volk, niettegenstaande die aardbeving, verscheidene maanden lang, zich van tijd tot tijd liet hooren en gevoelen, en ofschoon God nu reeds verscheidene jaren getoond heeft eenen twist met de inwoners dezes Lands te hebben, hen echter tot hiertoe nog in zijne langmoedigheid heeft willen dragen?

Den eersten Zondag na de eerste aardbeving liep de kerk op *de Kaap* zoo vol, als zulks in dat ge-

bouw vóór dien tijd zeker nooit geweest was; doch dit hield niet lang aan. Enkelen vertrouw ik nogtans, dat door die verschrikking waarlijk tot God bekeerd zijn; maar een groote hoop, vrees ik, heeft zich daardoor zandgronden vergaderd, op welke zij, tot hun ongeluk, hunne zaligheid bouwen; sprekende van op dien tijd veranderd te zijn geworden, terwijl zij zich bij de vromen vroom, maar nog veel beter bij de wereldlingen zich wereldsch kunnen vertoonen. O dat God zich over den zoodanigen in tijds ontferme, door hun ware zelfkennis te geven, en hen tot den overdierbaren JEZUS te brengen.

Niettegenstaande al de ongemakken op zee uitgestaan; de dagelijksche verschrikking, door de gedurige onderaardsche schokken; en een verschrikkelijken brand, die acht dagen na de eerste aardbeving in de straat, in welke wij logeerden, in ons gezigt voorviel, had onze God mijne dierbare echtvriendin zoo zeer ondersteund, dat zij den 3den Januarij 1810 mij weder een welgeschapen zoon voortbragt, wien ik, toen ik hem in de *Kaapsche* kerk doopte, (daar hij letterlijk, en op eene meer bijzondere wijze, een afgesmeekte van den Heere was) den naam van SAMUËL gaf.

Eenige maanden op *de Kaap*, en in eenige buiten-districten, met goede vrienden te bezoeken, alom te prediken enz. doorgebragt hebbende, werd ik, daar mijne oude *Rodezandsche* gemeente (alwaar men mij anders gaarne wilde weder hebben) toen ter tijd niet vacant was, door den Gouverneur tot predikant

Digitized by Google

in de gemeente *Swartland* aangesteld. Hier moest ik tegen wind en stroom opzeilen. Ofschoon hier iederen Zondag met gemak drie honderd menschen konden ter kerk komen, werd mij van geloofwaardige lieden verhaald, dat er bij den vorigen leeraar zelden meer dan vijftig in de kerk konden geteld worden. Hier zijnde, werd het vijf en twintig jaren, dat ik in den dienst van het zaligende Evangelie gearbeid had, en zulks, door Gods goedheid en genade, in onderscheidene gedeelten der wereld niet zonder eenen ruimen zegen. Ik predikte mijne Jubelpredikatie over *Handelingen* 26 : *vs.* 22, 23. *Hulpe van God verkregen hebbende, sta ik tot op dezen dag, betuigende beiden klein en groot, niets zeggende buiten hetgeen Mozes en de Profeten gesproken hebbende, dat geschieden zoude: (namelijk) dat de Christus lijden moest, en dat Hij, de eerste uit de opstanding der dooden zijnde, een licht zoude verkondigen dezen volke, en den Heidenen.* — Ik had toen wel vier honderd toehoorders, maar naauwelijks de helft uit die gemeente: nogtans zoude ik aldaar, onder den Goddelijken zegen, gelijk ik vertrouw, veel goeds gedaan hebben, indien het Gods wil geweest ware, dat ik aldaar wat langer had mogen blijven. Eenige weinigen van de halsstarrigen werden spoedig mijne beste vrienden, en zijn dat ook gebleven. Het getal mijner toehoorders groeide aan. Onderscheidenen kwamen tot bedaard nadenken over zich zelve, zoodat ik de hoop koester, dat mijn kort verblijf aldaar niet geheel zonder vrucht voor den Hemel zal geweest zijn. Wel acht jaren na mijn vertrek van

daar ontving ik een verzoek, om eene zieke aldaar te komen bezoeken, willende men mij een rijtuig, om mij te halen en te brengen, naar mijne eigene verkiezing, zenden; doch daar ik zelf ziek was, moest ik mij, tot mijn leedwezen, daarvan verschoonen. Zij is spoedig gestorven; en gelijk ik naar den aard der liefde vertrouw, in het verblijf der gezaligden overgegaan.

Aan *Swartberg*, naderhand *Caledon* genoemd, alwaar velen der opgezetenen meer belang in de Godsdienst stelden, maar, van wege den verren afstand en gevaarlijken weg, niet wel meer dan ééns in een geheel jaar, tot die kerk, waartoe zij behoorden, konden komen, zoo vereenigden zij zich, en verzochten het Gouvernement om eene kerk en eenen leeraar, willende zij tot het opbouwen van kerk en pastorij zelve zoo veel bijdragen, als in hun vermogen was. Dit verzoek toegestaan zijnde, behaagde het den Gouverneur (nadat ik reeds onderscheidene brieven uit die gemeente ontvangen had, om tot hen te komen), mij tot eenen grondlegger dezer nieuwe gemeente te verkiezen en dadelijk aan te stellen. Het Gouvernement aldaar eene boerenplaats, op welke de kerk en de kerkelijke gebouwen zouden gesticht worden, gekocht hebbende, gehoorzaamde ik de wenken van de Voorzienigheid, nam, met mijn huisgezin, onzen intrek in die boerenwoning, welke regt geschikt was, om ons van onze gezondheid te berooven, en mij met rassche schreden te doen verzwakken. De Heere echter ondersteunde ons: en zoo lang een Christen ze-

Digitized by Google

ker weet, dat hij in Gods weg is, valt het lastige zoo zwaar niet. Volgens mijnen pligt op de belangen der gemeente acht gevende, veranderde ik ten eerste de wijnkelder, op deze plaats, in eene provisoneele kerk, en begon mijn dienstwerk in Mei 1811 met de woorden, welke gij vinden kunt in EZECHIËL 33: *vs.* 7—9.

Hier had ik zelden minder dan twee honderd toehoorders, ofschoon de lieden zeer verre en wijd en zijd verstrooid woonden. — Vele oude menschen hier vindende, die nog nooit hunne belijdenis geleerd hadden, stelde ik ook voor hen, en wel, omdat zulks voor hen het best gelegen kwam, des Zaturdags avonds eene catechisatie in. Daar ik mij nu, wegens de vermenigvuldiging mijner ligchalijke ongemakken, vergenoegen moest met prediken, oefenen en catechiseren, kunnende niet meer gelijk te voren rondrijden, om de gemeente in hare huizen te dienen, zoo kon ik nu niet gemakkelijk gewaar worden, welke uitwerkingen mijn arbeid op de harten mijner toehoorderen had; te minder, daar zij zich, zoodra de Godsdienstoefening geëindigd was, haasten moesten, om weder naar huis te komen. Nu en dan echter vernam ik, dat ook alhier mijn arbeid niet geheel ijdel was.

Daar deze gemeente arm was, en zij evenwel eene aanmerkelijke som voor kerk en kerkelijke gebouwen opgebragt had, zoo vond ik in den beginne geene vrijheid, iets voor eenig Genootschap te vragen: evenwel werd er door sommigen voor het *Londensch* Zendeling-genootschap jaarlijks iets

Digitized by Google

bijeen verzameld. — Middelerwijl werden kerk en pastorij voltooid, zoodat ik op Nieuwjaarsdag 1813 de kerk inwijdde met de woorden, die gij in JESAJA 2: *vs.* 3 lezen kunt; bij welke gelegenheid ik ook den Eerw. Heer J. CAMPBEL, een Gedeputeerde van het *Londensch* Zendeling-genootschap, onder mijn gehoor had. In zijn verhaal hierover, in zijne reisbeschrijving, is echter een klein abuis ingeslopen, verhalende hij, dat er toen ter tijd *veertig wagens* met menschen aan de kerk stonden: o neen, er waren *een honderd en veertig wagens en karren* met menschen, behalve nog het groot getal, dat te paard gekomen was.

Hier had ik spoedig uit mijne gemeente drie medehelpers, die, naar ik vertrouw, zich zelve en den Heere JEZUS eenigzins hadden leeren kennen; zoodat *een* van hen, wanneer ik des Zaturdags avonds den Bedestond voor Land en Volk, of den maandelijkschen Zendelings-bedestond, door zwakheid of om de klamheid van het weder (want het klimaat was hier voor mijn ligchaamsgestel gansch niet voordeelig), niet kon waarnemen, zulks voor mij alsdan op zich nam. Ook hield *een* van die broederen, op Zondag, wanneer ik aan het prediken was, in een ander gebouw Godsdienstoefening met de arme slaven, die tegenwoordig waren, en na de openbare Godsdienstoefening met hunne meesters en vrouwen weder naar huis moesten keeren.

Hier moest ik, mijn Vriend! nog een bijzonder blijd tijdstip beleven, waarvan de herdenking mij altoos vrede en vergenoeging aanbrengt. De regt

13

Digitized by Google

Christelijke Gouverneur in dien tijd, die *Swartberg*, na zijnen voorganger (welke de eerste stichter van het dorpje was), den naam van *Caledon* gaf, zond aan alle predikanten eenen rondgaanden brief, waarin Zijne Excellentie hen onder anderen aanmoedigde, om zich in de uitbreiding van het Christendom ook onder de Heidenen te beijveren. Ik nam die gelegenheid waar, om Zijne Excellentie onder het oog te brengen: dat die wet, welke bepaalde, dat gedoopte slaven niet mogten verkocht worden (zoo als ik reeds in mijnen 13den brief aan u gemeld heb), aan de uitbreiding van het Christendom onder de arme slaven zeer hinderlijk was, en verzocht allerootmoedigst, met drangredenen vergezeld, dat, daar niemand dan het Gouvernement die wet kon te niet maken, zulks dan ook hoe eerder hoe beter geschieden mogte. — Ik ontving geen antwoord, en begon reeds (ofschoon ik over mijne aangewende pogingen grooten vrede in mijn gemoed genoot) te denken, dat mijne voordragt, even gelijk zeventien en achttien jaren te voren, alweder niet in aanmerking genomen werd. Dan, hoe aangenaam werd ik verrast, toen ik eenige maanden later in de Stads-courant, in welke alle Gouvernementsorders publiek gemaakt worden, las: dat die oude wet, op voordragt van *Hollandsche*, zoo wel als van *Engelsche* regtsgeleerden, die mijn verzoek in overweging genomen hadden, was vernietigd; zoodat slaven voortaan ook ledematen der Christelijke Kerk konden worden, zonder dat hunne heeren of vrouwen daardoor het regt van eigendom op hen eenigzins zouden ver-

Digitized by Google

liezen. — Eene groote weldaad, voorzeker, aan die schepselen, waardoor hunne eigenaren niet alleen geenszins benadeeld, maar wel grootelijks bevoordeeld werden, dewijl toch Christen slaven natuurlijk beter zijn, dan Heidensche of Mahomedaansche. O! dat alle slavernij eenmaal ophouden, en het koopen en verkoopen van menschen weldra een einde mogte nemen! Doch daar zulks, in dit Land, niet gemakkelijk zal kunnen geschieden, en nu nog veel minder dan in vroegere dagen, wijl men tegenwoordig tot tien duizend gulden (à zestien stuivers den gulden), en meer, voor eenen slaaf durft geven, zoo verblijd ik mij regt hartelijk, dat die arme schepselen nu ook, zoo wel als hunne heeren en vrouwen, kunnen en mogen aanzitten aan het Avondmaal huns Heeren. — De vijandschap, welke velen mij, inzonderheid om het leeren der Heidenen, toedroegen, verdubbelde hierdoor. Hoe menigmaal kwam JEZUS gezegde tot zijne discipelen, JOANN. 15: *vs.* 19, mij te stade: *Indien gij van de wereld waart, zoo zoude de wereld het hare liefhebben; doch omdat gij van de wereld niet zijt, maar ik u uit de wereld heb uitverkoren, daarom haat u de wereld.*

Ik verzamelde nu spoedig uit mijne gemeente, met toestemming van hunne eigenaren, die slaven en slavinnen, welke ik oordeelde van Gods wege volkomen regt op de Sacramenten van het Nieuwe Testament te hebben. — Deze, onder welke ook *een* van mijne eigene was, onderzocht ik openlijk voor de gansche gemeente, en doopte hen vervolgens.

O welk een Hemelsche dag was het voor mij,

Digitized by Google

toen ik, voor de eerste maal, met eene menigte begenadigde slaven en slavinnen in mijne kerk het Avondmaal des Heeren hield! »Is dit (zeide mijne »ziel) zoo onuitsprekelijk aangenaam: hoe zal het »dan zijn, wanneer velen zullen komen van het »Oosten, Westen, Zuiden en Noorden, en met »ABRAHAM, ISAÄK en JACOB zullen aanzitten in »het Koningrijk Gods!" Oók was dat een bijzondere dag voor de geheele tegenwoordig zijnde gemeente, daar sommige eigenaren zelfs verkozen aan dezelfde tafel met hunne slaven aan te zitten. Groot was algemeen de aandoening, zoodat sommigen, zelfs onder de eigenaren, bij zich zelve, onder het storten van tranen, (gelijk zij mij naderhand verhaald hebben) uitriepen: »O God! mijn »slaaf naar den Hemel, en ik naar het verderf! »O maak mij ook zoo gelukkig als mijn slaaf!" — Hartelijk smeek ik, dat God de dienst van mijnen opvolger aldaar, ook onder de arme dienstbaren, in eene veel ruimere mate, nadrukkelijk zegenen moge!

Ruim twee jaren vóór mijn vertrek van daar, toen de gemeente zulke zware uitgaven niet meer had als in den beginne, poogde ik een klein Hulp-genootschapje onder haar op te rigten: en ook dit gelukte mij door 's Heeren zegen. Spoedig was dit vastgesteld, onder den naam van *het Caledonsch Hulp-gezelschap, om aan het Londensch Zendeling- en aan het Brittannisch-Bijbelgenootschap zoo veel hulp toe te brengen, als in haar zwak vermogen was.* Dit Genootschapje, hoe gering in des-

Digitized by Google

zelfs oorsprong, nam schielijk toe, en was spoedig van groot belang, bijzonder voor het Zendeling-genootschap; en zal, hoop ik, in het vervolg, zoo mijn opvolger daaraan de hand houdt, nog veel gewigtiger worden.

Daar ik in deze gemeente, alwaar het klimaat, vooral in den winter, voor mijn ligchaamsgestel zeer nadeelig was, mijn werk, in afhanging van Gods hulpe, met veel gebrek verrigtte, zoo behaagde het mijnen God, die ook Heer van onze ligchamen is, mij met eene nieuwe beproeving te bezoeken. Mijn aangeboren ongemak en verscheidene andere, van tijd tot tijd daaruit voortgevloeid, schenen zich nu in mijne beide beenen verzameld te hebben. Nu niet meer naar de kerk kunnende gaan, liet ik mij daarheen dragen; en den leerstoel niet meer in staat zijnde te beklimmen, zat ik voor denzelven te prediken: hetgeen ik waarschijnlijk nog doen zoude, zoo de Goddelijke Voorzienigheid mij niet op eene nog gevoeliger wijze, een wenk gegeven hadde, om mijn Emeritusschap te verzoeken.

Eenige maanden namelijk, op de te voren gemelde wijze, zittende gepredikt hebbende, geraakte mijne woning, de pastorij, ongelukkiglijk in brand. Hoe zeer de brave dorpbewoners zich beijverden, konden zij, daar er geene brandspuit, groot gebrek aan water en de wind zeer hevig was, niets meer doen, dan een gedeelte mijner goederen redden en de belendende gebouwen beveiligen.

Ofschoon mijn verlies aan wereldsch goed groot was, kon ik, zoodra ik mijne dierbare echtvriendin

Digitized by Google

(die in het uiterste gevaar was) en mijn lieve kindertjes uit de vlammen gered zag, met mijn gansche hart, al dankende zeggen: »De Heere heeft gegeven, »de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij »geloofd!" — Ik werd wel met de grootste vriendelijkheid, door den Secretaris van het dorp met vrouw en kinderen ingenomen; doch daar ik uit het dralen van degenen, wien zulks aanging, zag, dat de pastorij in geen anderhalf jaar zoude herbouwd wezen, was het voor mij en de mijnen te moeijelijk, met een gewond en ziek ligchaam, met vrouw en zes kinderen, benevens eenige dienstbaren, zoo lang bij vreemden, alwaar ook vrouw en kinderen waren, en het huis niet te groot was, in te wonen. Gelukkig dus, dat ik twee maanden te voren voor mijne vrouw, opdat zij, als God mij door den dood wegnam, eene verblijfplaats zoude hebben, een huis gekocht had; en wel, naar hare begeerte, op mijn oude *Rodezand*, in het *Land van Waveren*. Voor dat huis nog geen huurder hebbende kunnen krijgen, kwam het mij voor, dat mijn God, die van mijne jeugd aan, mijn Leidsman is geweest, door zijne vaderlijke Voorzienigheid niet alleen scheen gezorgd te hebben, dat ik, eer Hij mijne pastorij wegnam, eene andere woning zoude hebben, maar ook dat dezelve voor mij zoude open blijven.

Hierop geene gedachte hebbende, wijl ik dat huis bepaaldelijk voor mijne vrouw gekocht had, begon ik te denken: »mogelijk is het Gods wil, »dat ik, daar ik mijn werk nu toch maar ten halve »doen kan, mijne rust nemen en voor een' an-

Digitized by Google

»der plaats moet maken." Ik begon dit onder verzuchtiging tot mijnen God te beproeven, en verzocht aan het Gouvernement mijn Emeritusschap, hetwelk ik dan ook terstond, met behoud van mijn volle traktement, uitgezonderd eene vrije woning, verkreeg.

Nu naderde het tijdstip, dat ik (na vijf en dertig jaren, in *Europa*, *Azië* en *Zuid-Afrika*, ofschoon, van mijnen kant, altoos met veel gebrek, echter, aan Gods zijde, tot zegen voor velen, het dierbaar Evangelie der zaligheid aan vele duizenden verkondigd te hebben) mijn ambt en mijne bediening, waarvoor ik altijd zoo veel genegenheid had, voor altoos zoude nederleggen. Ik deed dit dan ook op den 2den Augustus 1818, na zeven jaren en drie maanden in deze mijne laatste gemeente te *Caledon* gediend te hebben, met de woorden welke gij vindt in *Prediker* 12: *vs.* 13 *en* 14: *Van alles, dat geschreven is, is het einde van de zake: vreest God en houdt zijne geboden; want dit betaamt allen menschen. Want God zal ieders werk in het gerigte brengen, met al dat verborgen is: hetzij goed, hetzij kwaad.*

Ziedaar, mijn Vriend! zoo was Gods weg met mij tot op het tijdstip van mijn Emeritusschap! — Hoe ik vervolgens, onder Gods geleide, veilig op mijn oude *Rodezand*, nu *Tulbach* genaamd, gekomen ben, en nog eene en andere bijzonderheid, zal ik u in een volgenden brief mededeelen, en daarmede het verhaal van Gods weg met mij eindigen. — De Heere zij met u! — Ik blijf met liefdegroet

Uw Vriend

M. C. V.

Digitized by Google

NEGENTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIEND!

Hebt gij mijnen vorigen brief met verwonderde dankerkentenis aan God gelezen, zoo was het ook met mijne lieve vrouw, toen zij denzelven, eer ik u dien toezond, las en overdacht. — Zij zeide mij, bij die gelegenheid, dat zij daardoor zich levendig herinnerde, wat er bij onze landing aan *de Kaap*, en kort daarop in dit voor haar ten eenemaal vreemd Land, gebeurd was; hoe de ontmoeting van mijne bloedverwanten, van welke zij er geen één kende, en van mijne Godvruchtige vrienden, die ons kwamen verwelkomen, onderscheidene gemoedsbewegingen in haar te weeg bragt; hoe de verschrikkelijke aardbeving, welke op den achtsten dag, na onze landing, voorviel, en zich gedurig weder hooren en gevoelen liet, daar zij op het uiterste liep, wel eenige bekommering bij haar baarde, maar dat zij echter, hoezeer haar hart met ontzag en eerbied voor Gods majesteit vervuld was, zulk eene slaafsche vrees en schrik niet gevoelde, als zij toen ter tijd in de meesten, die wij ontmoetten, bemerkte. Zij mogt haar zelve in stilheid, met de vrucht haars buiks, vertrouwende op den God der Natuur, die zij hoopte ook haar Verbonds-God in CHRISTUS geworden te zijn, werpen, en haar geheel aan Hem overgeven en vertrouwen. — Ik zeide haar bij die gelegenheid: »Uwe overgifte aan en vertrouwen op »God was ook niet te vergeefsch! Tot verwondering

Digitized by Google

»van elk bragt gij, niettegenstaande al hetgeen gij »op zee en aan wal uitgestaan hadt, onzen lieven, »van en voor God gebeden SAMUËL, gezond en »welgeschapen, ter wereld. Mogt de veelvuldige on»dervinding, die wij zoo dikwijls, als wij maar op»lettend zijn, van Gods goedertierenheid en trouwe »hebben, ons toch altoos opwekken, om ons op God »te verlaten en het goede, om zijns Zoons wille, »vertrouwende van Hem te verwachten!" — »O »ja," gaf zij mij ten antwoord, »hoe goed zoude dat »wezen! dan zouden wij immers eenen kleinen hemel »op aarde hebben. Maar ik ondervind, dat zulks »niet altoos even gemakkelijk is om te doen. Op »dien dag, toen onze CHRISTINA op *Swartberg* »(*Caledon*) stond geboren te worden, en gij zoo »ernstig ziek waart, lieve man! dat ik dacht, de »volgende dag uw sterfdag te zullen zijn, was ik, »ofschoon ik mij stil hield, bijna radeloos; niet »wetende, wat ik in dit voor mij vreemde Land, »als ik u moest missen, beginnen zoude. Welk een »dwaas was ik echter! Hoe heeft God mij niet »beschaamd gemaakt! Dus moest ik door de onder»vinding leeren, hetgeen ik meermalen uit uwen »mond gehoord heb: dat het minste goed, hetwelk »van ons komt, ook het verlaten van ons zelve op »God en het vertrouwen op Hem, geene vrucht van »onzen eigen akker is, maar gegeven goed, waarvoor »wij dankbaarheid aan God verschuldigd zijn!" — »Lieve vrouw!" riep ik haar toe, »onthoud dit laatste, »en gij zult steeds afhankelijk van en dankbaar aan »God leven."

Digitized by Google

Dan, mijn Vriend! ik moet hier nu niet verder uitweiden, maar u nog kortelijk, volgens mijne belofte, mededeelen, hoe het mij gegaan is na mijn afscheid van *Caledon*.

Caledon dan verlaten hebbende, (alwaar nu een geordend Zendeling van het *Londensch* Zendeling-genootschap, en wel, zoo ik vertrouw, een zeer goede, door het Gouvernement, als mijn opvolger geplaatst is) kwam ik, na onder weg op onderscheidene plaatsen, aan vrijen en dienstbaren, de zalige liefdedienst van mijnen God aangeprezen te hebben, in September 1818, met mijne dierbare echtvriendin, onze lieve kindertjes en dienstbaren, (onder welke een broeder in CHRISTUS) behouden op mijn oude *Rodezand*, nu *Tulbach* geheeten, aan. — O wondere Voorzienigheid! Met mijnen zin hadde ik mij liever aan *de Paarel* nedergezet; doch daar ik hier, zoo als ik u te voren reeds meldde, een huis had, was ik gedrongen naar herwaarts te komen: waarover mijne oude *Rodezandsche* vrienden, leerlingen en geestelijke kinderen, die nog leefden, zich regt hartelijk verheugden. Een aanmerkelijk aantal kwam mij en de mijnen, niet alleen met woorden verwelkomen, maar van de verbranding mijner goederen gehoord hebbende, bragten zij mij zelfs, uit dankbare toegenegenheid, verscheidene nieuw gemaakte stukken, van noodzakelijke huismeubelen, ten geschenke.

God zegene hen daarvoor, vooral met geestelijke en hemelsche zegeningen!

Hier is een der eerste Zendelingen, die in *Zuid-*

Digitized by Google

Afrika aankwamen, (en van wien ik in mijnen twaalfden brief melding gemaakt heb) de, in de Zendelings-berigten, zoo zeer beroemde Kicherer, tegenwoordig leeraar dezer gemeente. Daar echter zijne kerk wat ver van mijne woning afstaat, en ik er, zonder gedragen te worden, niet komen kan, hoor ik Zijn Eerwaarde niet dikwijls; doch deze schade vind ik grootelijks vergoed door een oefeningshuis digt bij mijne woning, hetwelk door een klein Genootschapje, ter onderwijzing van de Heidenen en arme slaven, is opgerigt, waarvan de Directeuren, meestal oude leerlingen van mij, en ook leden des Kerkeraads, door het Gouvernement zijn goedgekeurd. Zij hebben tot leeraar voor de Heidenen den waardigen, nederigen en zachtmoedigen Arie Vos, mede als Zendeling onder de Heidenen, met zijne Godlievende huisvrouw naar *Zuid-Afrika*, ik meen in 1805, gekomen. Deze, zoo man als vrouw, ofschoon ons bijna niet anders dan door geruchten kennende, omhelsden ons met blijdschap, en verwelkomden ons ook regt hartelijk, ja werden, te meer, daar zij kort bij ons woonden, onze beste vrienden. In zijn kerkje of oefeningshuis, zoo dikwijls ik maar kan de Godsdienstoefening bijwonende, werd ik al spoedig verblijd, door te zien, dat Zijn Eerwaarde, hier geordend, in zijn oefeningshuis, in tegenwoordigheid van eene aanzienlijke gemeente, na eene korte en gepaste redevoering, en afneming van eene goede belijdenis, twee begenadigde slaven door den Heiligen Doop tot ledematen der Christelijke gemeente aannam, wien ik, na gedaan werk, met een

Digitized by Google

gevoelig hart de hand van broederschap toereikte. O dat zulks dikwijls gebeuren moge! Schenk daartoe, o Heer! uwen Geest en uwe genade van boven, Amen.

Ziedaar, mijn Vriend! wat ik u in eenige brieven nopens Gods weg en leiding met mij, van mijne geboorte af tot hiertoe, wilde mededeelen. — Wat heb ik, bij het nadenken van mijnen weg, ruime dankstof, dat God mij tegen mijne openbare vijanden en geveinsde vrienden zoo wonderlijk ondersteund, en onder al mijne ligchamelijke ellenden tot mijn werk zoo zeer geholpen, ja ook zijnen zegen daarover niet ingehouden heeft! — Mogte God zich over al die gemeenten, waarin ik, onwaardige! (o zeldzame eer voor een Evangeliedienaar!) in drie werelddeelen, in *Europa*, *Azië* en *Zuid-Afrika*, gearbeid heb, blijven ontfermen, en zijn Rijk in dezelve met magt uitbreiden!

Gods oog, mijn Vriend! zij ook verder op ons, en Hij geve, dat wij te zamen het overige van onzen weg met blijdschap mogen bewandelen, en elk in zijnen kring zoeke nuttig te zijn, zoo lang wij daarin nuttig kunnen wezen.

Ik blijf met liefdegroet,

Uw Vriend,

M. C. V.

Digitized by Google

BIJ DEN UITGEVER DEZES IS TEVENS VERSCHENEN OF IS DOOR AANKOOP EIGENAAR GEWORDEN, VAN DE VOLGENDE BOEKWERKEN :

NB. Die met een * geteekend, zijn bijzonder tot geschenken voor de jeugd geschikt.

ABRESCH, (Prof. PETRUS) Betrekking der zedelijke Wet tot het Genade-Verbond en tot den Evangelischen Godsdienst, mitsgaders over den eigenlijken zin van het Tweede Gebod, 180 bladz. . . . . . . *f* 0,75.

AANWIJZINGEN van Schriftuurplaatsen, betreffende de hoofdwaarheden der Evangelische Leer, naar het Engelsch, door T. M. Looman, in carton, prijs *f* 0.75.

ADAM, (T.) in leven Predikant, Rector te Witringham, (Christelijke gedachten, verzameld uit het dagboek van); uit het Engelsch vertaald door W. Messchert. Nieuwe Uitgave, 340 blz. in 12mo. Eerste uitgave *f* 2.50, *f* 1.30.

* ADEL, (B. C.) Vaderlijke Belangstelling in het heil van zijne geliefde dochter; inhoudende: den eenigen weg ten leven, reeds in het paradijs verkondigd, door de Aartsvaderen geloofd, door de Wet afgeschaduwd, door de Profeten voorzegd, en door den Heere Jezus Christus in Zijne genoegdoening vervuld . . . . *f* 0.90.

ALBRECHT, (J. H.) Verloren Paradijs, of korte beantwoordingen en teregtwijzingen, welke gewoonlijk tegen het ware Christendom worden gemaakt, 95 bladz. *f* 0.50.

ALLARDIN, (C.) in leven V. D. M. te Arnhem, de Gelukzaligheid van den Weg der Regtvaardigen, alsmede de Fonteine des Levens, voorgesteld in twaalf predikatiën, 370 bladz. . . . . *f* 1.20.

———— (Herinneringen uit het leven van) » 0.15.

APPELIUS, (J. C.) V. D. M. te Zuidbroek en Muntendam, Brief aan Mevr. *** over de vraag wat een bekommerde doen moet om zalig te worden. Uitgegeven door Nicolaas Stuivinga, in leven Predikant te Bellingwolde.
Leeuwaarder uitgave . . . . *f* 0.40.
Amsterdamsche uitgave . . . . *f* 0.30.

Digitized by Google

AUDEBEZ (J. J.) en A. ROCHAT, Bedienaren des H. Evangelies te Parijs en te Rolle, Twee Leerredenen, over Jer. IX: 5. en Joh. XVI: 27. In plaats van ƒ 0.60. ƒ 0.30.

* AVINCK, (JOHANNA LUDEN Geb.) het eene noodige en begeerlijke Goed, voorgesteld en aangeprezen in *tien Brieven. Tweede Druk* . . . . ƒ 0.75.

BACHIENE, (W. A.) Bijbel-Atlas . . . . . . , ƒ 0.80.

BARGER, (G.) *V. D. M.*, Onpartijdige beoordeeling der Leerrede van H. J. Spijker, Theol. Doct. en Predikant te Amsterdam, over de ware Éénheid der Christelijke Kerk. . . . . ƒ 0,35.

BEETS, (N.) *V. D. M.* te Heemstede, Herinneringen en indrukken van een kleinen uitstap naar Londen, in Mei 1847. Brieven aan een Vriend . . . . ƒ 1.10.

BENZEBERG, Het oogmerk van Jezus dood is verzoening met God, enz. 60 bladz. . . . . » 0.30.

BIJBEL in 18mo, latijnsche letter, compres gedrukt, met aanteekeningen ƒ 1.50. In maroquin . . . ƒ 2.50.

Deze Bijbel, ofschoon met gelijkluidende plaatsen aan den voet der bladzijden voorzien, is zoodanig compres gedrukt, dat dezelve tot een klein zakboek kan worden gebonden.

BILDERDIJK, (Mr. W.) Brief aan Le Sage ten Broek, in antwoord op zijnen Openbaren Brief . . . . ƒ 0,50.

——————— De Mensch, in vier zangen, naar Pope. In plaats van ƒ 3,60. . . . . ƒ 1.80.

——————— Vaderlandsche Uitboezemingen. 2 Deelen. In plaats van ƒ 1.20 . . . . ƒ 0.40.

——————— Godgeleerde Opstellen over Godgeleerden en Zedekundigen inhoud, in Carton, 2 deelen. In plaats van ƒ 5.50 . . . . ƒ 2.50.

BLOEMEN, (vijf honderd) op het veld der waarheid geplukt, verzameld door J. F. SCHIMSHEIMER, ingenaaid ƒ 0.50, in carton . . . . ƒ 0.60.

* BOEK der kleine Kinderen, (Het) of Verzameling van Verhalen naar de vatbaarheid der kindschheid, ten diensten der Bewaarscholen. Met 8 platen ƒ 0.40.
25 Exemplaren ƒ 0.30.
Zonder Plaatjes » 0.30.
25 Exemplaren » 0.25.

Digitized by Google

BOGUE, (D.) Redevoeringen over het Duizendjarige Rijk. Uit het Engelsch vertaald; met eene Voorrede van den Vertaler, behelzende eene beknopte geschiedenis der leer van het Duizendjarige Rijk. 3 deelen. *f* 8.00. thans . . . . *f* 3.00.

BONNET, (L.) De eenheid des Geestes door den band des Vredes. Brieven over de Evangelische Alliantie. *f* 0.75.

——— Het huisgezin van Bethanië. Overdenkingen over de ziekte, den dood en de opstanding van Lazarus, beschreven in het elfde hoofdstuk van het Evangelie van Joannes, met eene proeve van uitlegkunde op hetzelfde hoofdstuk. Uit het Fransch, door D. T. de Haas, Predikant te Nieuw Loosdrecht. . . . *f* 2.25.

BORG, (J. TER) *V. D. M.* Heilige Paaschvreugde. Eene Leerrede op den eersten dag des feestes, naar Matth. XXVIII: 8—10. 1830. . . . . *f* 0.15.

——— Jezaia's Pinksterprofetie. Eene Leerrede op dat feest, over Jez. XLIV: 3—5. 1833. *f* 0.15.

——— Leerrede op het Kersfeest, over Luc. II: 7—10. 1833. . . . . *f* 0.15.

——— Leerrede ter voorbereiding tot het H. Avondmaal. Tekst: Matth. V: 6. 1833. . *f* 0.20.

Deze vier Leerredenen, onder den titel van Vier Gelegenheids-leerredenen . . . . *f* 0,70.

BRAKEL, (T. G. à) in leven Bedienaar des H. Evangelies te Maccum. Het Geestelijke leven en den stand eens geloovigen menschen op aarde, uit Godes Heilig Woord vergaderd en bijeengesteld. Nog zijn hierachter gevoegd eenige kenteekenen, waaruit men kan opmaken dat men van God is bemind, alsmede eenige Christelijke meditatiën, gebeden en dankzeggingen *f* 1.20

Idem, Duitsche Letter . . . . *f* 1.00.

Een voortreffelijk huisboek, dat ongeveer twee eeuwen lang bij voortduring wordt begeerd en herdrukt.

BRAKEL, (W. à) in leven Bedienaar des Goddelijken Woord te Rotterdam, Brief aan den Heer N. N. behelzende eene opwekking tot en in de bekeering, heiligmaking en het leven door het geloof op de beloften. Nieuwe uitgave . . . . *f* 0.40.

Digitized by Google

BRAKEL, (W. à) Hallelujah ofte Lof des Heeren over het Genadeverbond en deszelfs bediening, in het Oude en Nieuwe Testament, bij gelegenheid der verklaring van den VIII^sten^ Psalm. . . . . *f* 1.20.

———— De Ware Christen, of de Opregtgeloovige, hebbende deel aan God en Christus, begrepen in tien Leerredenen . . , ... *f* 0.75.

De Werken van Brakel zijn te goed bekend, om eenige aanbeveling te behoeven.

BRÄM, (A.) *V. D. M.*, Blikken in de Wereldgeschiedenis en hare leiding, door W. Laatsman, *V. D. M.* te Maastricht. Uit het Hoogduitsch. . . . *f* 1.80, thans . . . . » 0.90.

BRIEVEN (VIJFTIG) van Samuel Rhetorfort, Professor en Predikant, weleer in de Academie en Kerk van St. Andries in Schotland. In het Nederduitsch vertaald door Jacobus Koelman, in leven Predikant te Sluis in Vlaanderen . . . . *f* 0.90.

De buitengewone ondervinding van Gods genade in Christus, welke deze Godzalige man in de gevangenis om Christus wil mogt genieten, maken deze Brieven uiterst merkwaardig.

* **BRIEVEN** (VIER) van eenen Vader aan zijne Dochter, over het doen van Belijdenis . . . . *f* 0.30.
25 Exemplaren . . . . » 5.00.

* **BRIEVEN** van A. von Haller aan zijne Dochter, over de gewigtigste waarheden der Openbaring. Naar het Hoogduitsch, door L. Bousquet . . . . *f* 0.60.
25 Exemplaren . . . . à » 0.50.

BRUINIER, (J. B. H.) *V. D. M.*, te Amsterdam Een pilaar en vastigheid der Waarheid. 1 Tim. III: 15^c^. Gelegenheidsrede na vijf en twintigjarige Evangeliedienst. . . . . *f* 0.30.

———— De toorn des Lams, en de genade onzes Heeren Jezus Christus. Openb. VI: 16 en XXII: 21. Tweetal Leerredenen . . . . *f* 0.50.

———— Garnizoensrede, gehouden op den gedenkdag van Waterloo, 18 Junij 1848. . . . . . *f* 0.25.

———— Leerrede over Johannes I: 12, 13. » 0.25.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410

Digitized by Google